

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: A035703446@gmail.com

עלה 63

בס"ד, ר"ח אייר תשפ"ג

בגליון:

ב הוספות ל'פנקס המוהל - חתם סופר'

רשימת הנימולים ע"י מרן החתם סופר בעת שבתו בפרוסטיץ ובדרעזניץ וביורור זהותם ומשפחתם - שמות הנימולים בק"ק פרוסטיץ (ו), שמות הנימולים בק"ק דרעזניץ (יב) / ידיעות על משפחות חשובות בדרעזניץ - משפחת זיבענשיין (יב, כב), משפחת מיללער (טו, כד, כו), משפחת אפענהיים (כח), משפחת רעבענוואורצל (ל) - מהרב **מנחם מאיר יאקאבאוויטש**

ג רבי שמואל קרויס אב"ד וואגאש

תולדותיו והליכותיו בקודש, בנו רבי אברהם ראב"ד פאטאק (מ), בנו רבי צבי קרויס (מה), בנו מ"מ רבי פתחיה אב"ד וואגאש (מז), חתן אחותו רבי יוסף שמואל מאשקאוויטש (מט) - מהרב **יואל וויינשטאק**

ג הצדיק רבי משה קליין מפאטא

תולדותיו, הליכותיו, יוצ"ח וצוואתו - מהרב **יום טוב רוטנר**

עד לפני תשעים שנה (35)

לקט ידיעות מהעיתונות בשנת תרפ"ח - מהרב **שלמה יהודה הכהן שפיצר**

עח עוללות

עוד על רי"ב שפיטצער מבאניהאד - הרב **ש. צ. שפיטצער** (עח) / עוד צאצאים למשפחת בנעט, רבי"ז פישר - הרב **ב. אבערלאנדער** (פב) / משפחת בנעט בסעטשין ובפילעק - **ש. יוסט** (פד) / מכתב מרבי פסח פראנקל אב"ד שאטמאנסדארף (פה) / רבי ישראל חיים לעווי מטיסא-ליק - הרב **י. וויינשטאק** (פו)

הוספות ל'פנקס המוהל חתם סופר'

רשימת הנימולים ע"י מרן החתם סופר בפרוסטיץ ודרעזניץ

זכינו בס"ד לגלות לערך כ"ח ילדים שמל מרן החתם סופר במשך י"ב שנים בפרוסטיץ ודרעזניץ, י"ד בק"ק פרוסטיץ בין השנים תקמ"ז-תקנ"ג, וי"ד בק"ק דרעזניץ בין השנים תקנ"ד-תקנ"ח. מסתבר שיותר מאלו הילדים שנרשמו במאטריקל נמולו על ידו הקדושה במשך אותם השנים, אלא שנהגו אז לחלק המילה לשני מוהלים, אחד חותך ואחד פורע (ראה 'פנקס המוהל חתם סופר' בירורים סי' ו), ובדרך כלל נרשמו במאטריקל רק שם המוהל שעשה החיתוך.

ידוע בשער בת רבים, כי רבן של כל בני הגולה **החתם סופר** זי"ע ערך 'פנקס מוהלי', בה חקק לזכרון עולם שמות תשלי"ז ילדים שנימולו על ידו הקדושה משנת תקע"ג ואילך. הגדיל לעשות העורך הרה"ג המנוח רבי **משה אלכסנדר זושא קינסטליכער** ז"ל, אחר יגיעה עצומה של שנים הרבה סידר ספר הנפלא 'פנקס המוהל חתם סופר' ויצא לאור עולם כליל בהדרו בשנת תשע"ה עם הוספות והערות רבות ונפלאות. אי אפשר לתאר עבודתו הגדולה לברר מקחו של צדיק במסירות, לדלות ולברר תלי תלים של הלכות היוצאים מבין השיטין, עם בירורים בעניני מילה בהלכה ומנהג, וגם בעניני שמות וכינויים והמסתעף, בנוסף להשקעה מרובה לזהות שמות הילדים והוריהם ומשפחתם וקורותם.

הרב קינסטליכער האריך שם לברר "מאימתי התחיל מרן למול" (בירורים סי' מד), ומסקנתו שכנראה התחיל מרן החתם סופר למול לראשונה מאז שהתחיל לערוך פנקס המוהל, דהיינו בק"ק פרעשבורג יום כ"ז אייר שנת תקע"ג.

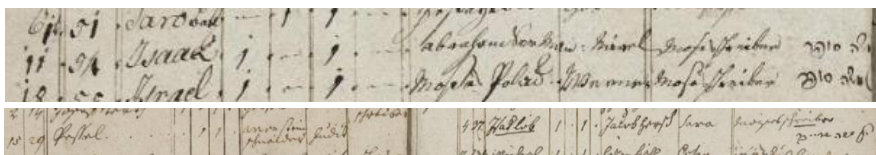
אך הוסיף שם כי עומד לנגדו דברי בנו של מרן, ה"ה הגאון רבי **שמעון סופר** זצ"ל אב"ד מאטערסדארף וקראקא, שכתב ב'שו"ת מכתב סופר' (יו"ד סי' כח) בתוך הדברים: "ואמא"ו [החתם סופר] זצ"ל בעצמו הי' מוהל לרוב בנים בקהלתו ק"ק מאטערסדארף...". ונדחק בזה טובא, ולכך כותב הרב הנ"ל: לולא דמסתפינא נוטה לבי לומר שהכוונה שמרן היה רק נוכח בברית "לרוב בנים הנולדים" במאטערסדארף, ולא שהוא בעצמו היה מל. ראה שם באורך.

הנה ידעתי את האיש ואת שיחו, כי עמדתי עמו להבחל"ח בקשרים תמידין כסדרן כמה שנים לטובה, וברור שאם הי' זוכה ורואה בריתות מימי עלומיו של מרן שנרשמו בספרי המאטריקל בק"ק פרוסטיץ ודרעזניץ, ודאי שהי' שמח שמחה רבה, וכמו תמיד היה מודה – תרתי משמע – על גילוי האמת, וביותר על גילוי חוליא נוספת בתולדות וקורות חיי מרן החתם סופר.

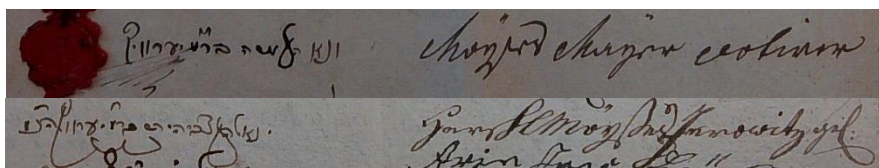
מילה הראשונה של מרן בפרוסטיץ, הוא לילד הנולד ב' ניסן תקמ"ז. וזה הי מיד אחר נישואיו של מרן החת"ס בזוו"ר שהתקיימו בסעמניץ, עם מחברתו בקודש הרבנית **שרל ע"ה**, בת הגי"ר **משה יערוויץ** זצ"ל ראב"ד פרוסטיץ [נפטר סוף תקמ"ג-תקמ"ד, ראה מצוי"ב חתימת בנו בתמוז תקמ"ד וכותב עליו 'הכ"מ']. מכאן אנו למדים כי בתחילת חודש ניסן כבר חזר מסעמניץ לפרוסטיץ, ומאז התחיל להכניס ילדי ישראל בבריתו של אברהם אבינו ע"ה.

[יש שכתב שנישואי מרן התקיימו בסעמניץ ל"ג בעומר תקמ"ז (ראה 'באר מרים' ברי"ס 'מכתב סופרי' עמ' כג). וכבר העיר בצדק הרב קינסטליכער ביאשיים בתשובות חתם סופרי' (אות תרסז) כי מ'שו"ת חתם סופרי' חלק ז' ומ'יחידושי חתם סופרי' על מסכת שבת מאותה תקופה, מסתבר להקדים זמן נישואיו לחודש אדר תקמ"ז. ראה 'יחידושי חתם סופרי' שבת דף סו ע"א שכתב "סיימנו בכאן סוף פרק במה אשה ט"ו שבת תקמ"ז לפ"ק", ושם דף סז ע"ב "תחלת זמן הקיץ יום ג' י"ג אייר תקמ"ז לפ"ק, ר"פ כלל גדול". וב'שו"ת חתם סופרי' חלק ז' סימן ד מכנהו הגאון בעל מחצית השקל זצ"ל ביום ט' שבת תקמ"ז "ידידי הבחור **החתן** המופלג כ"ה **משה פ"פ**". ושם סימן ה נדפס תשובת מרן מפרוסטיץ להגי"ר ליזר קונץ בסעמניץ ביום ז' ניסן תקמ"ז. בסימן ח כותב לו מרן "שבוע העברה חזרנו לכסדרן תמידין שיעורין הלכה למשה בפרק כלל גדול סוגי' דמונבז". ושם סימן ט כותב מרן ביום כ"ח אייר תקמ"ז לרבו הגאון רבי נתן אדלער זצ"ל "הגיעו עדי כתבי קדשו בהיותי עדיין מתגורר בק"ק סעמניץ, איזה ימים אחר אשר עברו ימי חתונתי, וכך גזרה חכמתו יתברך שמו לעד" [ראה מילואים שם כוונת דב"ק]. הרי מכל אלו שכבר חזר מרן לפרוסטיץ בחודש ניסן, וא"כ מוכח שנתקיים נישואיו בחודש אדר תקמ"ז].

בשני הרישומים הראשונים בשנת תקמ"ז, נרשם שמו של מרן "**משה שמואל**" [מלבד אלו לא מצינו שם זה ברישומי פרוסטיץ], והיא עפ"י הנהוג באותה זמן לכנות האדם עם שם אביו. בתחילת שנת תקמ"ח נקבע במדינת מעהרין חוק שמות משפחה, מאז והלאה נרשמו כל הרישומים בשם משפחה, ולכך בהמשך נרשם שמו של מרן "**משה שרייבער**", ובאיזה מקומות גם מופיע חתימות יד קדשו בלה"ק "**הק' משה סופר**", ופעם אחת גם "**הק' משה שרייבער**".

גם יש לציין, כי מצינו נרשם בפרוסטיץ מוהל בשם "**הרשל יערוויץ**", והוא הנגיד רבי **צבי הירש יערוויץ** ז"ל גיסו של מרן החתם סופר, אחי זוגתו בזוו"ר.

חתימות חמיו של מרן החת"ס בזוו"ר בפרוסטיץ שנת תקט"ו: ונאם הק' משה בר"מ יערוויץ וחתימות בנו בפרוסטיץ חודש תמוז תקמ"ד: נאם הק' צבי הירש בר"מ יערוויץ הכ"מ

עוד נרשם שם כמה פעמים מוהל בשם "משה יודא", והוא הג"ר משה יהודה יעמניץ זצ"ל, עמיתו של מרן החת"ס, שעמד עמו בחליפת מכתבי תורה רבים בשנים תקמ"ז-תקמ"ח, ונדפסו ב'קונטרס הויכוח' בריש ספר 'חתם סופר' עה"ת (חלקים ויקרא, דברים) ובישו"ת חתם סופר' (חלק סי' מד-נד, סה-עד). מתקמ"ח והלאה נקרא שמו ברישומים "משה ראזענפעלד" [שם זוגתו מרת מינדל, בתם בילא, נולדה בפרוסטיץ ה' טבת תקמ"ט, בבית מס' 24]. בתקנ"ז נתקבל הג"ר משה יהודה לאב"ד יעמניץ, ובתקס"ו נתקבל לאב"ד אונגאריש-בראד, נפטר שם בן ע"ב שנה ב' דרי"ח אדר תקפ"ח [ראה עליו: 'מילואים' ל'שו"ת חתם סופר' ח"ז סי' כ, ויאישים בתשובות החתם סופר' אות תצב].

הברית הראשונה הנרשם במאטריקל שמל מרן החתם סופר בדערזניץ, היא לילד הנולד ביום ט' מרחשון תקנ"ד. יש לציין, כי 'כתב הרבנות' מק"ק דערזניץ למרן החת"ס נחתם ביום ג' אלול תקנ"ג, אבל כתב 'הורמנא' שקיבל מהגאון מהר"ם בנעט זצ"ל אב"ד ניקלשבורג והמדינה הוא מיום ד' טו"ב חשון תקנ"ד (ראה 'חוט המשולש' דפו"ח עמ' לט-מ). ואם הי' הברית בזמנו נמצא שנתקיים ביום ט"ז חשון, וא"כ יש לשער שכבר הגיע מרן החת"ס לדערזניץ מקודם, ומשם נסע ביומא דמהילתא או למחרתו לק"ק ניקלשבורג לקבל התרת הוראה מרב המדינה.

הברית האחרונה הנרשם בדערזניץ ששימש מרן החתם סופר כמוהל, היא של הג"ר יצחק רעבענוואורצל זצ"ל, לימים אב"ד עגבעל, ואם נתקיים בזמנו הי' זה ביום ב' דחג השבועות תקנ"ח. באותה שנה עזב מרן את דערזניץ ויצא ללכת לק"ק מאטערסדארף, עיין 'שו"ת חתם סופר' (אה"ע ח"ב סי' יא): "אספרה כמו בשנת תקנ"ח בנסעי מק"ק דערזניץ על כסא דק"ק מאטערסדארף".

נסינו לברר זהות הנימולים ומשפחתם, על דרך מעשיו הגדולים של העורך הרב מא"ז קינסטליכער ב'פנקס המוהל חתם סופר'. אך לא ראי זה כראי זה, מלבד שאינני מתיימר להגיע לידיעותיו המרובים ואוצרו הגדול, לא הרי דערזניץ כעיר הבירה פרעשבורג, שהי' לפנינו רק פנקסים בודדים וספרי המאטריקל וצילומי מצבות משם (בביה"ח דערזניץ נמצא למעלה מאלף מצבות, הרבה חסרים ושבורים או נמחקים לגמרי, למחצה לשליש ולרביע). ולא הרי פרוסטיץ כדערזניץ, לא הי' לפנינו פנקסי פרוסטיץ ובעיקר סמכנו על ספרי מאטריקל (לדאבון ביה"ח פרוסטיץ נתרוקן לגמרי מהמצבות, ויזכר לטוב הרב אליעזר קעסטנבוים נשיא 'דמשק אליעזר' שמטפל בשמירת בית החיים הישן דשם).

בפענוח הרישומים נעזרנו ע"י מרת ח. ב. מרקוביץ. תודתנו להרב יצחק אייזק כהנא ממאנסי, ממנו קבלנו העתקות רישומי פרוסטיץ לפי סדר המשפחות וגם צילומי חתימות ראשי הקהלה משם, בנוסף קבלנו בהשתדלותו 'פנקס מקומות בית הכנסת ק"ק דערזניץ' שנת תק"ע, והיו לנו לעינים ולעזר רב.

Geburten-Buch

787	Januar	Tag	Mutter		Geburts- tag	Geburts- stunde	Vater		Name
			vorname	nachname			vorname	nachname	
		5	Salca	-	1	-	Ischak	Leopold	Isidor
		8	Mayer	1	-	-	Salomon	Leopold	Mayer
		17	Leber	-	1	-	Mayer	Leopold	Leber
		29	Abraham	1	-	-	David	Leopold	Abraham
			Maria	-	1	-	Leopold	Leopold	Maria
	Febr.	9	Leber	-	1	-	Leopold	Leopold	Leber
		24	Gutman	-	1	-	Leopold	Leopold	Gutman
		16	Leber	-	1	-	Leopold	Leopold	Leber
		16	Lava	-	1	-	Leopold	Leopold	Lava
		22	Ischak	1	-	-	Leopold	Leopold	Ischak
		25	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
	Mars	29	Leber	-	1	-	Leopold	Leopold	Leber
		2	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		9	Leber	-	1	-	Leopold	Leopold	Leber
		11	Leber	-	1	-	Leopold	Leopold	Leber
	April	9	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		18	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		21	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		22	Leber	-	1	-	Leopold	Leopold	Leber
	April	1	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		3	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		10	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		12	Leber	-	1	-	Leopold	Leopold	Leber
		17	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
	Sept	17	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
	Oktober	4	Leber	-	1	-	Leopold	Leopold	Leber
	Januar	10	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		11	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		12	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		23	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
	Febr.	4	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		19	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		24	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber
		26	Leber	1	-	-	Leopold	Leopold	Leber

Samuel Wolff, Leber, 1787, 20. 10. 1800

רשימת לידות תקמ"ז במאטריקל פרוסטיץ, בה נרשמו שני ילדים הראשונים שנולדו על ידי מרן החתם סופר "משה [בן] שמואל". גם נרשמו כמוהלים "משה יודא" יעמניץ (מוהל ראשון ואחרון ברשימה זו), ו"הירשל יערוויץ" גיסו של החתם סופר. בסוף העמוד נמצא חתימת הג"ר בנימין וואלף באקטאוויץ אב"ד פרוסטיץ

שמות הנימולים ע"י מרן החתם סופר בפרוסטיץ

תקמ"ז

א.

ב' ניסן תקמ"ז (מרץ 21 787), הילד הרשל [פליישער], בן רבי אברהם ומרת פריידל, בית מס' 53. מוהל: רבי משה [בן] שמואל.

רבי צבי הירש פליישער מפרוסטיץ, נפטר באבו כ"ט סיון תקפ"ג.

אביו: רבי אברהם פליישער, יליד תק"ט לערך. בן רבי צבי הירש פליישער, יליד תפ"א, נפטר י"ג כסלו תקמ"ו, וזוגתו מרת רבקה, ילידת תפ"ז, נפטרה ט' תמוז תקע"ג. בן רבי אברהם פליישער, נפטר קודם תק"ט [אבי: רבי ישראל, יליד תפ"ה, נפטר תקנ"ד].

אמו: מרת פריידל, ילידת תק"י, נפטרה כ"ח טבת תקצ"ח.

עוד מצאצאי רבי אברהם פליישער: אסתל, ילידת תקמ"ה.

ב.

כ"ט ניסן תקמ"ז (אפריל 17 787), הילד מרקוס [ביק] בן רבי ברוך ומרת רעכלא, בית מס' 17. מוהל: רבי משה [בן] שמואל.

אביו: רבי ברוך ביק, יליד תקי"ג, נפטר באבו ג' אדר א' תקנ"א. בן רבי יעקב ביק, וזוגתו מרת פעסל [בת רבי אשר שרייבער, נפטר קודם תקי"ב, וזוגתו מרת שרה, נפטרה תקנ"ט], ילידת תצ"ג, נפטרה י"ח שבט תקס"ד [הורי: הילד חיים, יליד תקי"א. אשר, יליד תקי"ב. הילד שלמה, יליד תקט"ו. ליב, יליד תקי"ט. הרשל].

עוד מצאצאי רבי ברוך ביק: רוזא, ילידת תקמ"ד. סלומון, יליד תקי"נ.

תקמ"ח

ג.

ו' שבט תקמ"ח (ינואר 15 788), הילד אברהם [לאזאר], בן רבי משה [ברילל-לאזאר] ומרת שרה [שרל], בית מס' 34. מוהל: רבי משה שרייבער.

הילד אברהם לאזאר, נפטר כ"ח אייר תקמ"ח.

אביו: רבי משה לאזאר [מקודם "משה ברילל"], יליד תקי"ב לערך. בן רבי אלעזר [לאזל, ב"ר יוסף] ברילל, נפטר לערך תקמ"ג, וזוגתו מרת בונא לבית באסס, ילידת ת"ע, נפטרה י"ד כסלו תקנ"ז. [עוד מצאצאיהם: אברהם, יליד תפ"ז לערך. חי, ילידת תצ"ד. יוסף ברילל, יליד תצ"ז לערך. חיים ליב ברילל, יליד ת"ק. וואלף, יליד תקי"ג. מרקוס, יליד תקי"ו. יעקב, יליד תקי"ט].

עוד מצאצאי רבי משה ברילל-לאזאר: חיילה, ילידת תקמ"ז.

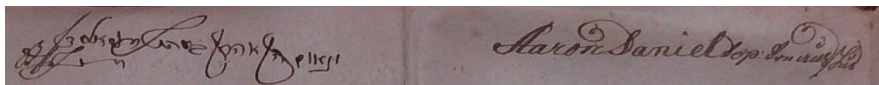
ד.

כ"ח אלול תקמ"ח, הילד שמעון, בן רבי פייטל [ל] עהרנ[שטאם] ומרת צפורה, בית מס' 39. מוהל: ... [רבי משה] שרייבער.

אביו: רבי פייטל עהרנשטאם, גם נקרא "פייש קעללין", יליד תקכ"ג, נפטר כ"ד תשרי תקפ"ח. [בחוברות גולד על קהילת מעהרין (עמ' 496) כתב כי בשנת תקס"ד, נדבה לב רבי פייטל קעלין עהרנשטאם לבנות בית תלמוד תורה]. בן רבי שלמה קעללין-עהרנשטאם, נפטר י"ט אדר תקע"ב, ומרת זעלדא, נפטרה ד' תשרי תקע"ב [עוד מצאצאיהם: פנחס, יליד תקי"ב. מרת גאלדא, ילידת תק"ל, נפטרה ט' אייר תק"פ, אשת רבי קאפל דייטש, נפטר תקצ"ו].

אמו: מרת צפורה, ילידת תקכ"ז, נפטרה ט"ז אייר תר"י. בת רבי אהרן שרייבער, יליד תצ"ג, נפטר ט' ניסן תקס"ד, וזוגתו מרת שרה [ב"ר זלמן פרוהדליץ, ראה חוברות גולד שם, עמ' 496, 503], נפטרה י"ד אדר א' תק"ע.

עוד מצאצאי רבי פייטל עהרנשטאם: מרת חיה, ילידת תקמ"ד, נפטרה ג' ניסן תרכ"ג, אשת רבי מיכאל ליב [ב"ר אהרן ב"ר דניאל] שטיינשניידר [בן דודו של הג"ר דניאל פרוסטיץ-שטיינשניידר ראב"ד פרעשבורג, ב"ר בנימין וואלף ב"ר דניאל הנ"ל],

יליד תקמ"ב, נישאו תקס"א. מרת פינקל, ילידת תקנ"א, אשת רבי מרקוס זינגער, נישאו תקע"א. מרת רבקה, ילידת תקנ"ב, אשת רבי היימאן פאללאק, נישאו תקע"ה. רבי יעקב, יליד תקנ"ו, זוגתו מרת רוזליה לבית טרעביטש, ילידת תקנ"ט, נישאו תקפ"א [בתם מרת נינא, נישאה בזוויש לדודה רבי יעקב מ. שרייבער מקראסנא]. אסתר, ילידת תקנ"ח. מרת מאריא, ילידת תקנ"ט, נפטרה ח' תשרי תר"ג, נישאה תקפ"ט. רבי ליב, יליד תקס"א, נפטר י"ט שבט תקצ"ג. הילד בער, נולד ונפטר תקס"ב. אהרן, יליד תקס"ד. רחל, ילידת תקס"ו. שמואל, יליד תקס"ח. מרת פאני, ילידת תקס"ט, אשת רבי מוריץ [ב"ר חיים] אפענהיים מברעסלוי, יליד תק"ס, נישאו תק"צ.

תקמ"ט

ה.

י"ב כסלו תקמ"ט (דצמבר 11 788), הילד יצחק, בן רבי אברהם סימאן, ומרת מירל, בית מס' 54. מוהל: משה שרייבער. [חתי"ק: הק'] משה סופר.

אביו: רבי אברהם סימאן, יליד תקי"ד, נפטר ט"ו אלול תקפ"ב. בן רבי יוסף, וזוגתו מרת מינקא, ילידת תצ"ט, נפטרה כ"ד טבת תקע"ט.

אמו: מרת מירל, ילידת תק"כ, נישאה כ"ג מרחשון תקמ"ו.

עוד מצאצאי רבי אברהם סימאן: הילד **לאזאר**, יליד תקמ"ו, נפטר תקמ"ח. **חיים**, יליד תקנ"ג. הילדה **שרה**, ילידת תקנ"א, נפטרה תקנ"ב. **חילה**, ילידת תקנ"ג, נפטרה קודם תקצ"א, אשת רבי **מרקוס פאללאק**, יליד תקנ"ג, נישאו תק"פ. **רבקה**, ילידת תקנ"ו. מרת **רחל**, ילידת תק"ס, אשת [בזווי"ש] רבי **מרקוס פאללאק הנ"ל**, נישאו תקצ"ב. רבי **יוסף**, יליד תקס"ג, זוגתו מרת **ריזל**, ילידת תקס"ז, נישאו תקצ"ו.

ו.

י"ט כסלו תקמ"ט (דצמבר 18 788), הילד **ישראל**, בן רבי **משה פאללאק** ומרת **ורניקה [גיטל]**, בית מס' 55. מוהל: **רבי משה שרייבער**. [חתי"ק: ה]ק' **משה סופר**.

רבי **ישראל פאללאק**, כנראה [איגנאץ פאללאק] נפטר בגיל 56 י"ח כסלו תר"ה. אביו: רבי **משה פאללאק**, יליד תקי"ד, נשא בזווי"ש תקמ"ז, נפטר ביום הושענא רבה תר"ח.

אמו: מרת **גיטל** לבית **לעווין**, ילידת תק"כ, נפטרה פורים תקצ"ז.

עוד מצאצאי רבי משה פאללאק: רבי **אברהם בנימין וואלף**, יליד תקנ"א, זוגתו מרת **קרעסל**. מרת **חנה**, ילידת תקנ"ה, אשת רבי **דוד מאיער**.

ז.

ט' אייר תקמ"ט (מאי 5 789), הילד **זכרי' ישכר בערמאן**, בן רבי **גד'ל שווארץ** ומרת **צירל**, בית מס' 33. מוהל: **רבי משה שרייבער**. [חתי"ק: משה **שרייבער**].

אביו: רבי **גד'ל [אולי: גדלי'] שווארץ**, יליד תקי"ד, נפטר ז' כסלו תקפ"ג. בן רבי **פרץ שווארץ**, יליד ת"ס לערך, נפטר קודם תקמ"ד.

אמו: מרת **צירל**, ילידת תקי"ד, נפטרה ו' אב תקס"ד. בת רבי **זכרי' מאיער**.

עוד מצאצאי רבי גדל שווארץ: **ריזל**, ילידת תקמ"ו. **פרץ**, יליד תקנ"ב. **יהודית**, ילידת תקנ"ה. **פאני**, ילידת תק"ס, נפטרה ב' אלול תרכ"ט, אשת רבי **חיים [ב"ר יעקב ליב ומרת אסתר] דאנאטה**.

תק"נ

ח.

י"ג מרחשון תק"נ (נובמבר 2 789), הילד **יוסף [מענדל?]** [כ"ץ בעק], בן רבי **גרשון [כ"ץ בעק]** ומרת **מלכה**, בית מס' 14. מוהל: **רבי משה שרייבער**.

אביו: רבי **גרשון כ"ץ בעק**, יליד תעי"ט לערך, נפטר כבן מאה שנה כ"ו תמוז תקע"ט, בן רבי **ישעי' [זעליגמאן] כ"ץ בעק** [אבי רבי **הרשל**], יליד תקע"ד, נפטר י" טבת תקנ"ה].

אמו: מרת **מלכה**. נישאה לרבי גרשון בזווג שלישי.

עוד מצאצאי רבי גרשון כ"ץ בעק [נשא ג' זיווגים]: [מזוור"ר] רבי **פנחס**, יליד תק"ג, נפטר י"ג חשון תקי"ע. [מזווי"ש] הילד **ישעי ליב**, יליד תקי"ז, נפטר תקכ"ב. **נפתלי**, יליד תקכ"ו. **אברהם**, יליד תקכ"ז. **פריידל**, ילידת תק"ל. [מזווג שלישי] מרת **קרעסל**, ילידת תקמ"ג, אשת רבי **משה עהרנווארטה**, נישאו תקי"ס, הילד **אשר**, נולד ונפטר תקמ"ה. **ישראל**, יליד תקמ"ו.

ט.

כ' ניסן תק"נ (אפריל 4 1790), הילד **יצחק ליב**, בן רבי **יעקב הרש [הירש]** ומרת **שרה**, בית מס' 37. מוהל: רבי **משה שרייבער**.

אביו: רבי **יעקב צבי הירש**, יליד תקי"ט, נפטר י"א אדר ב' תקנ"א. עוד מצאצאי רבי **יעקב הרש**: **ריזל**, ילידת תקמ"ה. **גבריאל**, יליד תקמ"ו. הילדה **אידל**, ילידת תקמ"ח, נפטרה תקנ"א.

תקנ"א

י.

ו' מרחשון תקנ"א (אוקטובר 14 1790), הילד **משה**, בן רבי **אבר**. [אברהם] **בראד** ומרת **ורנה**, בית מס' 22. מוהל: רבי **משה שרייבער**. אביו: רבי **אברהם בראד**. בפרוסטיץ הי' משפחה "בראד", ונקראו גם "בראדיצקי". המפורסם שבהם הוא רבי **אברהם בראד**, יליד תס"ט, נפטר ז' סיון תקנ"ו. וכנראה הי' רבי אברהם - אבי הילד דנן - בן אחיו.

יא.

י' ניסן תקנ"א (אפריל 14 1791), הילד **יצחק פרייליך**, בן רבי **אברהם ומרת מארינא [מרים]**, בית מס' 15. מוהל: רבי **משה שרייבער**.

אביו: רבי **אברהם פרייליך**, יליד תקי"ט, נפטר כ"ט תשרי תקצ"ז, בן רבי **אשר אנשיל**, יליד תפ"ח לערך [אמו היתה אחות רבי **אשר שרייבער**], נפטר ג' אדר תקס"ט, זוגתו [כנראה] מרת **פרומט**, נפטרה בגיל 80 כ' אדר א' תקי"ע [עוד מצאצאיהם: **מאיר**, יליד תקי"ט. **יוסף**, יליד תקכ"ט].

אמו: מרת **מרים** (מארינא), נישאו ט"ז כסלו תק"נ, נפטרה כ"ז טבת תרי"י. עוד מצאצאי רבי אברהם פרייליך: **אסתר**, ילידת תק"נ, נפטרה כ"א כסלו תרי"ג. **יצחק**, יליד תקנ"א. **אשר**, יליד תקנ"ד. רבי **יוסף**, יליד תקנ"ח, זוגתו מרת **באבעט** לבית **הוסרל**, נישאו תקצ"ה. רבי **יאנוש** יליד תקס"א, זוגתו מרת **באבעט** לבית **בכרך** משטראסבורג?, נישאו תקצ"ג, בזווי"ש מרת **פאני** לבית **אייזמאן** מגרויס-מעזריטש, נישאו תקצ"ז. מרת **פאני**, ילידת תקס"ד, אשת רבי **משה קוך**, יליד תקס"ו, נישאו תקצ"ב.

תקנ"ג

יב.

י"ג סיון תקנ"ג (מאי 24 793'), הילד אלכסנדר גלאסס, בן רבי הירש ליב ומרת ליבלא, בית מס' 28. מוהל: רבי משה [ההמשך חתוך].
 אביו: רבי [יעקב] הירש ליב גלאסס, יליד תקל"ל, נפטר י"ג ניסן תר"ט. בן רבי משה גלאסס, יליד תקי"ב, נפטר ט' סיון תקפ"ח, וזוגתו מרת שרה, ילידת תקי"י, נפטרה ערב פסח שחל בשבת תקס"ה. [הורי: הילד אברהם, יליד תקמ"ב, נפטר תקנ"ב. מרת מרים (מאריאנא), ילידת תקמ"ה, נפטרה כ"ג טבת תרי"ג, אשת רבי הירש [ב"ר וואלף] הוסרל, נישאו תקע"ד. הילדה מיירל, ילידת תקמ"ז, נפטרה תקמ"ח. מרת רחל, ילידת תקמ"ח, אשת רבי שלמה [ב"ר שמעון וחנה] עהרנטייל [עהרנפעלד]. ד' ילידת תק"נ].
 אמו: מרת ליבלא, ילידת תקל"ל, נישאו ט' שבט תקנ"ב, נפטרה י"ד שבט תרי"י. אחיו: רבי אלי', יליד תקנ"ו (מוהל רבי משה יודא [יעמניץ]), נפטר י"ג אדר תרכ"ט, זוגתו מרת פיגלה [ב"ר אשר מאיער], נפטרה ח' שבט תרי"ט.

יג.

י"ז סיון תקנ"ג (מאי 28 793'), הילד נתן ליב וואלף, בן רבי אהרן וואלף ומרת ליסא [ליבא], בית מס' 29. מוהל: רבי משה [ההמשך חתוך].
 אביו: רבי אהרן וואלף, יליד תקי"י, נפטר ח' טבת תקפ"ט. כנראה בן רבי נתן ליב ב"ר בנימין וואלף [עפ"י חתימתו בשנות תק"ו].
 אמו: מרת ליבא, ילידת תקי"א, נפטרה ג' אייר תקפ"ז.
 עוד מצאצאי רבי אהרן וואלף: הילדה מינדל, ילידת תקמ"ה, נפטרה תקמ"ח. ורנקה, ילידת תקמ"ח. מרת טאשנא, אשת רבי שלמה הירש כהן מביסטריץ, נישאו תקס"ט. שמואל, יליד תקנ"א. מרת שרה, אשת רבי יוסף וואלף זיידלער, יליד תק"מ, נפטר תר"ו.

יד.

כ' סיון תקנ"ג (מאי 31 793'), הילד יעקב הירש פאהרמאן, בן רבי דוד (ישעי'?) ומרת ליסא [בילא], בית מס' 17. מוהל: רבי משה [ההמשך חתוך].
 אביו: רבי דוד פאהרמאן יליד תק"ה, נפטר א' תמוז תקע"ה.
 אמו: מרת בילא, נפטרה ב' שבט תקע"ח.
 עוד מצאצאי רבי דוד פאהרמאן: הירש, יליד תקל"ט. מרת פרומט, ילידת תקמ"ה, אשת רבי פיליפ הורסל, נישאו תקע"א, נפטרה באלמושט כ"ה אדר תרכ"ט. יצחק הירש, יליד תקנ"ב.
 יש לציין כי אצל ג' בריתות האחרונים בפרוסטיץ, חסר שם המשפחה "שרייבער", אך ככל הנראה גם אלו הילדים נימולו על ידו הק'.

שמות הנימולים ע"י מרן החתם סופר בדרעזניץ

תקנ"ד

טו.

ט' מרחשון תקנ"ד (אוקטובר 20 1793), הילד יוסף שפיטץ, בן רבי אברהם ומרת יוכבד. בית מס' 43. מוהל: רבי משה שרייבער.

הב' יוסף שפיטץ, נפטר בדרעזניץ י"א מרחשון תקי"ע (רישום פטירתו בגיל 15). אביו: "החבר" רבי אברהם שפיטץ, יליד תקי"ב, נקרא: הר"ר אברהם בר"א, (=ב"ר איצק, 'פנקס מקומות בית הכנסת' מס' 48), נפטר שמחת תורה תקע"ה (בית מס' 40). בן רבי יצחק (עפ"י רישום נישואי בנו הנ"ל), נפטר קודם תקמ"ח. אמו: מרת יוכבד, ילידת תקי"ד (כנראה ילידת אייבנשיץ), נפטרה ב' תמוז תקצ"ג. נישאו ד' אלול תקמ"ה (החתן אברהם [בן] יצחק, אלמן, גיל 34, הכלה יוכבד, גיל 32, שושבינין: שלמה אייבנשיץ והערשל אייבנשיץ, בית מס' 44).

עוד מצאצאי רבי אברהם: בילא, ילידת תקמ"ו. יצחק, יליד תקמ"ח (מוהל רבי שמשון זיבענשיין), נפטר ג' אדר ב' תקי"ע. לאה, ילידת תקנ"א. רבי יודא, נולד ב' אב תקנ"ה (מוהל רבי יחזקאל כהן; כנראה רבי יחזקאל כ"ץ עהרנשטיין מסקאליץ, חתן רבי אברהם זיבענשיין מדרעזניץ, ראה 'עלי זכרון' עלה 61 עמ' נא), "הנעלה אי"א...שקוד על דלתי התפלה בקר וערב כי יודא בר"א שפיטץ", נפטר ג' שבט תרכ"ז (מצבה מס' 811), זוגתו מרת גיטל (מצבה מס' 969).

טז.

ר"ח אב תקנ"ד (יולי 28 1794), הילד צדוק זיבענשיין, בן רבי יצחק ומרת פערל, בית מס' 15. מוהל: רבי משה שרייבער ראבינער.

רבי צדוק זיבענשיין, גבאי ראשי דחברה קדישא ק"ק דרעזניץ, נפטר באבו בעת המגפה י"ז אדר תקצ"ז (רישום פטירתו בגיל 43, בית מס' 79, מצבה מס' 367). נוסח מצבתו: פ"נ / [איש] ישר ומגזע ישרה / המושלם ה"ה ה' צדוק / ב"ה יצחק בר"ש זיבנשיין / ז"ל י"נ בש"ט י"ז אדר / שנתקצ"ז לפ"ק תנצב"ה.

זוגתו: מרת גיטל ע"ה, ילידת תקנ"ו, נישאו ד' כסלו תקע"ז, נפטרה באבה בעת המגפה י"ז אלול תקצ"ו (מצבה מס' 546). בת רבי זלמן [ב"ר איצק] מארגענשטערן ומרת סילקא [ראה עליהם להלן אות כא]. נוסח מצבתה: פ"ט / אשה יקרה ומהוללה

/ מגזע ישרה וצנועה / ה"ה מרת גיטל בת
ה' / זלמן מארגענשטערן / ז"ל נ' בשי"ט
י"ז אלול / תקצ"ו לפ"ק תנצב"ה.

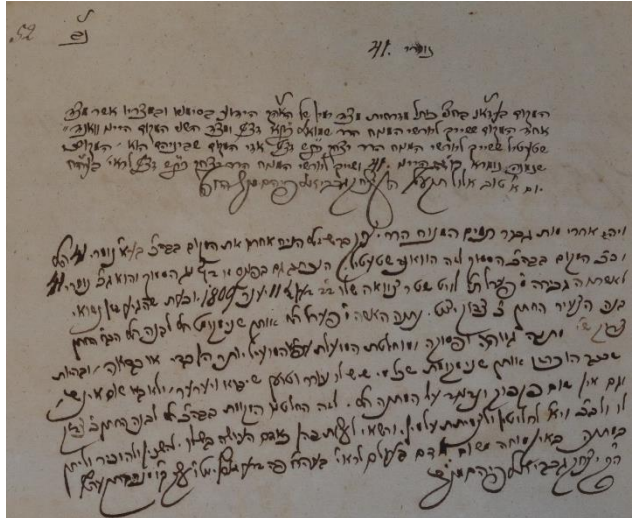
צאצאיהם) הניחו אחריהם יתומים מאב
ואם ה"י): אפרים, נולד כ"ח תשרי תק"פ
(מוהל רבי משה מארגענשטערן). ריזל,
ילידת תקפ"ד. צארטל, ילידת תקפ"ז. ש'
ילידת תק"צ.

אביו: רבי יצחק [בן רבי שמשון דרעזניץ,
ראה עליו יעלי זכרון] עלה 62 עמי ח'
זיבענשיין, יליד תקכ"ה, נפטר באבו כ"ד
אדר תקס"ט (רישום פטירתו בגיל 44,
מצבה מס' 483). נוסח מצבתו: פ"נ / איש
תם וישר / וירא אלקים פיזר / נתן לעניים
ואביונים / ה"ה ה' יצחק ב"ה שמשון /
ז"ל נפטר בשם טוב / ביום א' ונקבר
[בלילה] / [גנה] ליום ב' ד"ה אדר / ש'
תקס"ט ל' תנצב"ה.

אמו: "הגבירה" מרת פערל (גרו בבית מס'
15), ילידת תק"כ, נפטרה כ"א סיון
תקצ"ו (רישום פטירתה בגיל 76). [ראה
עליהם יעלי זכרון] שם עמי טו].

המקום בעזרת אנשים...
שנמנה נומר' מ"א היינו 41
ושייך ליורשי המנוח הר"ר
יצחק בר"ש זצ"ל...

ויהי אחר מות גבר תמים
המנוח הר"ר יצחק בר"ש
ז"ל הניח אחריו את המקום
בה"כ בעזרת אנשים נומר.
41 הנ"ל, וכ"כ המקום
בה"כ הסמוך לזה הוואנד
שטעטל, הנכתב גם בפנקס
זו דף נג הסמוך והוא ג"כ
נומר. 41, לאשתו הגבירה מ'
פערל ת"י לויט שטר צוואה
שלו ד"ד דען 11 יענר 1809,
וכעת שהגיע זמן נשואי בנה
הצעיר החתן כ' צדוק נ"י,
תננה לאשה מ' פערל ת"י
אותן שני מקומות הנ"ל
לבנה החתן צדוק ש' מתנה
גמורה ופסוקה מוחלטת
המועלת עפ"י"א המועלת
יותר הן בדי"ו או בדא"ה...
לראי' בעה"ח פה דרעזניץ
יום ו' עש"ק ד"ו מחס
תקע"ה ל' - הק' יצחק
גבריאל פיהם מנ"ש [אב"ד]

עוד מצאצאי רבי יצחק זיבענשיין: הילד **אברהם**, יליד תקמ"ד (מוהל רבי שמשון זיבענשיין), נפטר י"ז חשוון תקמ"ו. "התורני החבר" רבי **שאול**, יליד תקמ"ה (מוהל רבי אברהם זיבענשיין), נישא תקס"ג, נפטר באב"ו י"ג מרחשוון תקפ"פ (מצבה מס' 484), כנראה ע"ד עזבונו הנדון ב"שו"ת חתם סופר" (יו"ד סי' רמד, תקצ"א), שהניח ספריו לבהכ"נ ואחר זמן רצו למכור הספרים כדי לבנות מקוה [ראה 'עלי זכרוני' שם, ו'פנקס מקומות בהכ"נ' עז"נ מס' 16]. **ברנהרד** [כנראה: **בירד**], יליד תקמ"ז (מוהל רבי יצחק מונדעזר). **מרקוס**, יליד תקמ"ח (מוהל רבי שמשון זיבענשיין). **שלמה**, יליד תקנ"ג (מוהל רבי שמשון זיבענשיין). **יוסף ליב**, יליד תקנ"ה (מוהל הג"ר חיים אפענהיים), נפטר תקע"א.

פנקס חברה קדישא דק"ק דרעזנוץ' שנת תקפ"ט:

שלשה מטיבי צעד אלופים גבאים דח"ק, הלא המה היקר הנעלה והמרומם איש ירא אלקים כבוד הר"ר אברהם ברי" [בן רבי יעקב] מיללער [ראה עליו להלן אות יז] ואותו בדומה לו איש יקר וכבוד אשר מורא בלבו לא יעלה להתעסק במתי מצוה הר"ר יוסף בר"ע [בן רבי עקיבא] וויינער [ראה עליו להלן אות יח], ושלישי בקודש הוא איש אשר מורד בבלבו לא יבא המוכתר במעלות ומדות הר"ר צדוק ברי" זיבענשיין

יז.

כ"ז תמוז תקנ"ד (יולי 25 1794), הילד **מרדכי מיללער**, בן רבי **יעקב ומרת אסתר**, בית מס' 17. מוהל: **רבי משה שרייבער**.

"איש צדיק וירא שמים מנעוריו התורני" (שער ספר 'בן אורי', ווין תרכ"א) רבי **מרדכי מיללער** מקוואלאצפי (Kwalowize/Kovolovec) סמוך להאליטש, "אבי מורי איש חיל רב פעלים, הרבה יגיעות יגע אותו צדיק להדריך אותי לת"ת" (הקדמה שם), "הי איש תם וישר ידע במקרא במשנה ובגמרא... מפרנס עצמו ואת ביתו ביגיע כפו ומסחר קטן" (הקדמת ספר 'מנחה בלולה בשמן', חלק א, בודאפעסט תרפ"ז, מכתב רבי פייש ב"ר חיים מיללער, משם מקור לכמה פרטים, להלן: "מבי"ב"). נפטר אחר תרכ"ח (עפ"י מצבת זוגתו בזווי"ש).

זוגתו: "הצדקת" מרת **חנה**, בת "מורינו" **אורי הכהן** (שער ס' 'בן אורי')

עהרנשטיין (רישום נישואי בנה הג"ר אורי; כנראה ממשפחת רבי **זאב כ"ץ עהרנשטיין** מסקאליץ, ראה 'עלי זכרון' 61 עמ' נח).

זוגתו בזווי"ש: מרת **שרל**, ילידת תקס"ז, נפטרה ה' תשרי תרכ"ח, מנו"כ בעיר הסמוכה (Chropov). נוסח מצבתה: פ"ט / האשה חשובה והצנועה / כל ימי חי' היתה בעלת ג"ח / לבקר חולים ולנחם אבילים / לשמוח חתן וכלה לעשירי / ולעניים / וידיה שלחה לאביונים! / ה"ה מרת **שרל** אשת ה' **מרדכי מיללער** / ת"צ"ב"ה'.

בנו: הג"ר **אורי מיללער**, נולד י"א אדר א' תקפ"א, דומ"ץ שוסבורג ואב"ד ברעזאווע, מח"ס 'בן אורי' עמ"ס שבת (וויען תרכ"א), יליד קוואלאצפי תקפ"ג (רישום פטירתו במאטריקל ברעזאווע בגיל 57), תלמיד הג"ר יצחק משה פערלס אב"ד גאיטין אייזנשטאט ובאניהאד (מנו"כ באונגריש-בראד), והג"ר בירך אברהם טינטנער-אויסטערליץ אב"ד סקאליץ (ראה 'עלי זכרון' עלה 61 עמ' מו), נפטר א' מרחשון תר"מ מנו"כ ברעזאווע (מאטריקל, וראה ה'חתם סופר ותלמידיו' עמ' סב; מילא מקומו שם בעל 'לבושי מרדכי'). זוגתו בזווי"ר מרת **שרל**, בת "איש צדיק וירא שמים" רבי **העניך בערגער** משוסבורג, לא הניחו זשי"ק (ראה הקדמת ספרו 'בן אורי'). בזווי"ש "הרבנית הצדקת המשכלת" מרת **הינדל**, ילידת תר"ז, בת הג"ר **מרדכי ברודא** אב"ד מיאווא בעל 'שור"ת וחידושי מהר"ם ברודא' (ראה שם ס"י יב, יח, יט, כא), נישאו במיאווה ד' ניסן תרכ"ז

3	Böhlen Abraham Müller, Rab. Bressan Katholische Bruchhandlung Nr. 11 Markt-Aller am Christen 46	Johann Simon, Rab. Kögl. in Polstein Brienza	Bressan 20. 1 46	April 9 3 Brienza	S. Hengst S. Kahl M. S. Hengst
---	--	---	---------------------	----------------------	--------------------------------------

(נישאה בזווי"ש לרבי יעקב קויפמאן מיאבלאניטץ). חיבור גדול על מסכת חולין מכת"י הגי"ר אורי מיללער נמצא בידי הרה"ג רבי שמעון הירשלער מלאנדאן.

עוד מצאצאי רבי מרדכי (הי' לו בנים הרבה – 'מב"ב'): **סאלי**, ילידת תקפ"ד. מרת **בעטי**, ילידת תקפ"ז, אשת רבי **פנחס פראנקל**. מרת **פאני**, ילידת תקפ"ז, אשת רבי **שמעון** (ב"ר **אליעזר**) **טאפלער**, נישאו תרי"ב. מרת **אסתר**, ילידת תק"צ, אשת רבי **אברהם וואלנער**, נישאו תרט"ז. **רוזי רייניגער**, ילידת תקצ"ב. **ליזה**, ילידת תקצ"ד, אשת רבי **פיטר קאהן**, בזווי"ש אשת רבי **דוד ווייס**, נישאו תרכ"ז. רבי **אליעזר**, יליד תקצ"ז, נפטר בגאנסרנדארף י"ח תמוז תרע"ג, זוגתו מרת **ראזי** (ב"ר **הרש ערבער** ו**דבורה** מסעמניץ), נפטרה שם י"ג תמוז תרע"ד. **לעני**, ילידת תקצ"ח. רבי **משה**, יליד ת"ר, זוגתו מרת **רעגי** (לבית **ברימסל**). רבי **נתן**, יליד תר"ב, סופר ויושב בע"מ וויען ('מב"ב'). **יעקב**, יליד תר"ה. **נפתלי**,

יליד תר"ח. מרת **קאטי**, ילידת תרי"א, אשת רבי **פנחס קאהן**, נישאו תרל"ג.

אביו: רבי **יאקב מיללער**, יליד תק"ט, חתם "**יאקב ב"ן**" [=בן נתן] ובשם זה נקרא בקהלתו ('מב"ב'), וכן נרשם ב'פנקס מקומות בהכ"ני תקי"ע, עזרת נשים מס' 64: "לירשי ר' יאקב ב"ן ז"ל", נפטר בחיי אביו כ"א שבט תקס"ג (עפ"י רישום פטירתו בגיל 54 בית מס' 9; וכן נראה לפענח ממצבתו מס' 343, ב'מב"ב' כ' בטעות שנפטר תקס"ב). נוסח מצבתו: פ"נ / איש ישר הלך בתמים / מעשי' היו באמו' שלימי' / הר"ר **יאקב** בן כ' **נתן** יצ"ו / נפטר ב"ט [=בשם טוב] ד"א שבט / שנתקס"ג לפ"ק תנצב"ה.

אמו: מרת **אסתר** בת **בילא**, "היתה צדקת גדולה" ('מב"ב'), נפטרה ח' טבת (שם) תקי"צ (רישום פטירתה: ח' מרחשון תקי"צ, בית מס' 44, גיל 85. כנראה הגיל אינה נכון ולא הגיעה לגבורות, כי עדיין ילדה בתק"ס).

זקיננו – אבי אביו: רבי **נתן** [ב"ר **חיים**, ראה להלן אות כד-כה] **מיללער**, יליד תפ"ו, נפטר ח' תשרי תקס"ו (רישום פטירתו גיל 79, בית מס' 9). זוגתו מרת **יאכעלע** ('מב"ב'), [כנראה] בת רבי **איצק**, נפטרה י"ט אדר שני תקט"ז (מצבה מס' 771). נוסח מצבתה:

פ"ט / אשה ח' מ' / **יאכלה ב"כ** / **איצק** ז"ל נפטרה / י"ט אדר ש' שנת / תקט"ז / לפ"ק / ונצב"ה. כנראה זוגתו בזווי"ש מרת **לאה ב"ר וואלף**, ילידת תצ"ה, נפטרה כ"ב טבת תקמ"ה (רישום פטירתה: לאה וואלף, גיל 50, בית מס' 9). [הורי: א) רבי **יצחק ליב**, יליד תקכ"ז, ראה להלן כג. ב) מרת **רבקה** (רוזליה), ילידת תקכ"ז, אשת רבי **וואלף** (ב"ר **דוד ליב**) **אייזענמאן**, יליד תקט"ו, נישאו תקמ"ו (שושבינין: יעקב נתן, דוד ליבל). [צאצאיהם: **לאה**, ילידת תקמ"ז. **בילא**, ילידת תקנ"ב. **יוסף**, יליד תקנ"ד (מוהל רבי יעקב מיללער) ג]. ג) רבי **חיים**, יליד תקל"ג, נקרא "חיים ב"ר" או "חיים בר"ך" (ב'פנקס מקומות בהכ"נ מס' 76 ומס' 81, ועזרת נשים מס' 66: "כי **נתן ב"ח** מכר מקומו ובהכ"נ לבנו כ"ה **חיים בר"ך**, ובלעז: **חיים נתן מיללער**), כנראה נפטר אחר תר"ו, זוגתו מרת **מרים** (לביית רייס, כנראה: בת רבי נפתלי), ילידת תקמ"ג, נישאו תקס"א (שושבינין: נפתלי רייס, איזאק מיללער, בית מס' 10), נפטרה תקצ"ט. [צאצאיהם: רבי **שלמה זלמן**, יליד תקס"ב (מוהל רבי נפתלי רייס, בית מס' 18), זוגתו "מרת **טשארנה** בת רבי **אהרן הכהן** מק"ק ברודא אשת כ"ה **שלמה** המכונה **זלמן מיללער** ע"ה", נישאו תקצ"ג, נפטרה בגיל 65 ט"ו אייר תרל"ח (מצבה מס' 418). **לאה**, ילידת תקס"ד (בית מס' 19). **טשארנה**, ילידת תקס"ו, "הבתולה **טשארנה** ב"ה **חיים ב"נ** יצ"ו י"נ בשי"ט ב' אי"ש תקפ"ו" (מצבה מס' 799b, רישום פטירתה גיל 21, בית מס' 60). מרת **רחל**, ילידת תקס"ז, אשת רבי **צבי הרש שטערנליכט**, יליד תקס"א, נפטר י' מנחם אב תרנ"ט (מצבה מס' 109). **נפתלי** (כנראה ע"ש אבי אמו), יליד תקס"ט (בית מס' 6). **אסתל**, ילידת תקע"ב (בית מס' 60). **יעקב**, יליד תקע"ד (מוהל רבי הרש שיק). **גבריאל** (כנראה ע"ש הג"ר גבריאל פיהם אב"ד), יליד תקע"ט. **נתן ליב**, יליד תקע"ט].

עוד מצאצאי רבי יעקב מיללער (השאיר ארבעה בנים ושתי בנות - מב"ב):

מזווי"ר: "הקצין המרום החבר" רבי **אברהם**, גבאי דח"ק (חתימתו "**אברהם בר"י ז"ל**" מופיע כמ"פ ב'פנקס מקומות בהכ"נ"), יליד תקל"ט, גר בבית מס' 11, "בשנת תרכ"ב הי' עודנו חי והי' לערך פ"ה שנה, נפטר בלי זשי"ק" ('מב"ב'). זוגתו מרת **מרים**, בת רבי **אברהם ראזענווארצעל** (נפטר י' אדר ב' תקנ"ט), ילידת תקל"ה, נישאו ה' ניסן תקנ"ט [רישום נישואין: אברהם מיללער, גיל 20, מאריא, גיל 24, אלמנה, בית מס' 36, שושבינין: יעקב מיללער, ראזענווארצל. נישאה בתוך ל' לפטירת אבי; בזווי"ר אשת רבי מענדל (ב"ר אברהם) האבערפעלד, נישאו תקנ"ג, נפטר ה' טבת תקנ"ח]. מזווי"ש: "הג"ר **אליעזר מיללער** דומ"ץ מאטערסדארף, נולד י"ג אלול תקמ"ה (מוהל אבי אביו 'נתן [בן] חיים"), תלמיד החת"ס בדרעזניץ ומאטערסדארף, נפטר צעיר לימים י"ד כסלו ('מב"ב') תקפ"ט או תקי"צ (עפ"י מפקדי מט"ד; ב'הח"ס ותלמידיו' כ' נפטר אחר תקצ"ז, ולא ידענו מקורו). זוגתו מרת **פראדל**, בת רבי **יוסף אליהו ברייער** מחשובי ק"ק מאטערסדארף. מוזכר ב'שו"ת חתם סופר' (או"ח סי' קצ, תקע"ד): "תלמיד האהוב כנפשי הרבני כבוד מו"ה **ליזר דרעזניץ** נ"י". [ראה עליו 'החתם סופר ותלמידיו' עמ' סב, ו'אישים בתשובות חתם סופר' אות עא]. בהקדמת 'מנחה בלולה בשמן' (ח"א) מסופר עליו: "בעודנו נער כאשר נקרא החתם סופר מדרעזניץ למאטערסדארף בשנת

תקנ"ח, הי' הוא רץ ורודף אחריו ברגליו, עד אשר בא להחניה ראשונה בעיר סקאליץ, כי שם היו ינוחו יגיע כח איזה שעות, ואחרי שראה אותו רבו ושאלו מה לך פה, ענה ואמר לא אוכל לעזוב את רבי אף אם אהי' מוכרח לילך כל הדרך ברגלי, והשיב אם כן איפה בא ושב על העגלה אשר לי, ובכן נסע עמו עד שנשתדך ונשא משם, ובני הקהלה מאטערסדארף מנוהו לדיין עליהם, אמנם לא האריך ימים". [בנו רבי **יעקב אלי'**, יליד תקפ"ד, נפטר בשאפראן ו' כסלו תרס"ד].

"הצדיק המפורסם" רבי **חיים**, נולד בדערעזניץ י"ב תמוז תק"ס ('מב"ב', אך במאטריקל נרשם: ט"ו תמוז תקס"א, מוהל רבי הרש שיק), תלמיד החתם סופר בפרעשבורג ושל אחיו הגי"ר ליזר מיללער במאטערסדארף ('מב"ב'; פלא

שלא מוזכר ב'החתם סופר ותלמידיו'), "אחד מצדיקי עולם" (נוסח מצבתו), הכתב סופר העיד עליו שהוא אחד מלי"ו צדיקים ('מב"ב'), הרביץ תורה בנאדאש ב'פנקס דרעזניץ' (עמ' 117) נרשם ששלמו פרס "עבור דרשה לר' חיים מיללער מנדאש", נפטר ו' אדר א' תרמ"א מנו"כ בנאדאש

הרכנו הצדיק המפורסם מרה חיים מיללער ז"ל אחד מצדיקי עולם ורב פעלים אך פרי לצדיק קודש הזולים בנו וגנותיו בבית אלהים שותלים לזכות את הרבים לנו ונששו השלים ואורי: יוזר כטנדיקים ומשכילים שיי ויהי בקלות הנגדה בשיקן אדר ר' שנת תרס"א עלתה נשמתו המורדה חשמיטה תניציה ושם אמו אסתר.

ועל מצבת זקניו הצדיק (אשר דתה סוליה את אבי מורי הצדיק ז"ל כאשר הו' בן י"ב שנים מטאוש עד לסעמניסין הרביבו אותו על בחפה כי הו' קשה לו לילך כרתיו ללמוד אצל הנאן ה' ידא אסתר וצ"ל).

שבת חיים ליל ב' יוד כסלו שנת כתיב לשיק
מה רב סוכך אשה ז"ל
ז"ל עשית באכילת
לא ז"ל לעצמים ורדיים
דיית ונלה כנים כחנה ובידא נעמים
מרת טולה בת ה' שיש כ"ן ז"ל

תניציה

('מב"ב'). זוגתו מרת **מחלה**, נפטרה י' כסלו תר"כ מנו"כ בנאדאש ('מב"ב'). בת רבי **שרגא פייש כ"ץ** מנאדאש (בן מרת **עלא**), יליד פראג, נפטר ד' אדר), וזוגתו מרת **רחל** (ב"ר **גבריאל הלוי** ומרת **מרים**) נפטרה ער"ח כסלו ('מב"ב'). [צאצאיהם: הגי"ר **נתן**, אב"ד וועטש איפאלישאג וסעטשין, מח"ס 'שו"ת אבני חושן' וימנחה בלולה בשמן' ה' חלקים, תלמיד הכתב סופר ומהר"י אסאד, נפטר ג' תשרי תרנ"א (ראה עליו 'החת"ס ותלמידיו עמי תקל). הגי"ר **גבריאל** דיין מאטערסדארף, מח"ס 'יאוצר אגדות' 'ברכות המצות' 'מעגלי צדק' ו'שיעורי מצות', תלמיד הכתב סופר, נפטר א' מרחשון תרס"ז (ראה עליו 'החת"ס ותלמידיו עמי תפה). "הצדיק" רבי **יאקב אלי'** מנאדאש (ראה עליו 'מזכרת פאקש' ח"ג עמ' 53). "הצדיק קדוש וטהור" רבי **אליעזר** ר"מ בוויען, תלמיד מהר"י אסאד (עפ"י קו' חידו"ת בכתב ידו), נפטר תרמ"ז (ראה הספד אחיו 'יאוצר אגדות' ח"ד עמ' 130). "הצדיק" רבי **שרגא פייש**, נולד י"ג כסלו תקצ"ט, הוא שרשם פרטי המשפחה בר"ס 'ימנחה בלולה בשמן'].

שתי בנות: בת אחת, כנראה נולדה מזווגי"ר קודם תקמ"ד. **רבקה**, ילידת תקנ"ח.

יח.

י"ז אלול תקנ"ד (ספטמבר 12 794), הילד שלמה וויינער, בן רבי משה ומרת לאה, בית מס' 41. מוהל: רבי משה שרייבער.

אביו: רבי **משה וויינער**, יליד תק"ט, נקרא "משה בר"ש בל"ש" ('פנקס מקומות בית הכנסת' תקי"ע, עזרת אנשים מס' 59, ועזרת נשים מס' 40). נישא

בזווי"ש תקמ"ה. נפטר י"ח כסלו תק"ע (רישום פטירתו גיל 62, מצבה מס' 245). נוסח מצבתו: פ"נ / איש חשוב וישר / כמ"ה משה בן הר"ר / שמואל ז"ל נפטר... / י"ח כסלו / [ש' תק"ע לפ"ק] / תנצב"ה.

אמו: מרת **לאה**, ילידת תקכ"א, נישאו תקמ"ה (רישום נישואין: החתן משה שמואל, גיל 35, אלמן, הכלה לאה, גיל 24, שושבינין: יעקב [=עקיבא ב"ר] שמואל, ברוך ברודא, בית מס' 41). [כנראה] בת "מוריניו" רבי **שלמה** [אולי אבי

רבי ברוך ברודא, ששימש כשושבינין], נפטרה כ"ה שבט תק"ע (רישום פטירתה גיל 56, מצבה מס' 799). נוסח מצבתה: פ"ט / אשה חשובה / הצנועה מרת **לאה** /

בת כמ"ה **שלמה** ז"ל / נפטרה בשם טוב ד"ה / שבט ש' תק"ע לפ"ק תיניצ'ביה'.

עוד מצאצאי רבי משה וויינער: רבי **ליפמאן** (פיליפ), יליד תקמ"ח (מוהל רבי שמעי' גרינצווייג), זוגתו מרת **שרל ק'**, ילידת תקנ"ה. **שינדל**, ילידת תקנ"ז. **אסתר**, ילידת תק"ס. [כנראה] רבי **יצחק יהודה** [ליב]. זוגתו מרת **רבקה**, נפטרה ג' דחה"מ פסח תק"צ (מצבה מס' 959).

זקיננו – אבי אביו: "החבר האלוף" רבי **שמואל**, נקרא "הר"ר **שמואל בל"ש**" ('פנקס מקומות בהכ"ני עזרת נשים מס' 29 "לירשי הר"ר **שמואל בל"ש**"), יליד תפ"ג, נפטר ד' מרחשון תק"נ (רישום פטירתו גיל 67, בית מס' 42; ליד אביו מצבה מס' 187). בן "הישר" רבי **ליפמאן ב"ר שמואל**, נפטר ט"ו מנחם אב תקי"ח (מצבה מס' 186).

עוד מצאצאי רבי שמואל וויינער: "החבר המרומס" רבי **עקיבא ברי"ש** ('פנקס מקומות בהכ"ני מס' 70, בלעז: יעקב וויינער), יליד תק"כ, נפטר ג' אב תקצ"ד (רישום פטירתו גיל 78, בית מס' 73, מצבה מס' 561), זוגתו מרת **רבקה**.

[צאצאיהם: רבי מאיר, יליד תקמ"א, זוגתו מרת גאלדא, ילידת תקמ"ד, נישאו תק"ס (מרקוס וויינער, גיל 19, גאלדא, גיל 16, בית מס' 40, שושבינין: עקיבא וויינער. בנם משה, יליד תקס"ג, בית מס' 41, מוהל רבי עקיבא וויינער; וראה 'פנקס מקומות בהכ"ני ע"נ מס' 79). רבי יוסף, גבאי דח"ק (ראה אות טז), יליד תקנ"ו (מוהל רבי שמשון זיבענשיין, ב'פנקס מקומות בהכ"ני מס' 87, קנה מקום בתקע"ה), נפטר ט' אייר תרט"ו (מצבה מס' 536), זוגתו מרת **טויבה** [כנראה: בת רבי **יצחק יעלניק**, שימשו כשושבינין], ילידת תקנ"ב, נישאו תקע"ג, נפטרה כ"ה כסליו תרכ"ג (מצבה מס' 535). **חווה**, ילידת תקס"ב. **שרה**, ילידת תקס"ד. מרת **פריידל**, נפטרה י"ח כסלו תקצ"ו (מצבה מס' 670). רבי **אהרן**, נפטר מנחם אב תרמ"א (מצבה מס' 640).

יט.

י"ח אלול תקנ"ד (ספטמבר 13 1794), הילד משה שווארץ, בן רבי הרשל ומרת חיה, בית מס' 22. מוהל: רבי משה [שרייבער] ראבינער

רבי **משה שווארץ** מדרעזניץ, כנראה שנפטר אחר תרי"ב (ב'גרונד-בוך' נרשם כי בשנת תרי"ב קנה רבי משה שווארץ מקום בבהכ"נ בעזרת אנשים מס' 49). אחותו: **מרים**, נולדה ז' כסלו תקנ"ט (בת הרשל שווארץ וחיה, בית מס' 13). באותה זמן מצאנו עוד ילדים ל'הרשל שווארץ', אך כנראה הי' שם שני אנשים בשם אחד בזמן אחד (ראה אות הבא). עוד נמצא במאטריקל איזה רישומים ממשפחת שווארץ, אך לא מצינו קשרי המשפחות.

תקנ"ה

כ.

י"ג מרחשוון תקנ"ה (נובמבר 6 1794), הילד י' <יצחק / ישראל> שווארץ, בן רבי הרשל ומרת מ' <מאריא / מאטל>, בית ? . מוהל: רבי משה שרייבער

רבי [אליעזר] **הרש שווארץ** - כנראה שמו "אליעזר הרש" (עפ"י רישומי לידות בסמוך; כנראה אינו אבי הילד משה שווארץ באות הקודם, שכן נולדו סמוכים, אך אפשר שלא דייקו ברישומים כמו שמצאנו לפעמים).

עוד מצאצאי רבי הרש שווארץ: **חווה**, נולדה י"ח טבת תקנ"ח (בת אליעזר הרש שווארץ ומאטל, בית מס' 42). **מארקוס**, נולד א' שבט תק"ס (בן הרשל שווארץ ומאריא, מוהל רבי יוסף זיבענשיין, בית מס' 42). **סימון**, נולד ח' תשרי תקס"א (בן הרשל שווארץ ומאריא, מוהל רבי וואלף ?, ללא רישום בית). [כנראה] **אסתר**, נולדה ה' מרחשוון תקס"ד (בת אליעזר שווארץ ומירל, בית מס' 34).

כא.

כ"ד כסלו תקנ"ה (דצמבר 16 794'), הילד וואלף מארגענשטערן, בן רבי זלמן ומרת סילקא, בית מס' 44. מוהל: רבי משה [שרייבער] ראבינער.

רבי וואלף מארגענשטערן, כנראה נפטר אחר תר"ז.

זוגתו: מרת חיה, ילידת תקנ"ט, נישאו כ"ז אלול תקע"ח (מסדר קידושין הג"ר חיים אפענהיים אב"ד), נפטרה בדרעזניץ בעת המגפה י"ח אלול תקצ"ו.

זוגתו בזוו"ש מרת רבקה.

מצאצאיו: נעני, ילידת תקע"ט. מרקוס, יליד תקפ"ב (מוהל רבי שלמה מארגענשטערן, בית מס' 67). שמואל, יליד תקפ"ד. ל', ילידת תקפ"ה (בית מס' 84). יצחק, יליד תקפ"ו. אברהם, יליד תקפ"ט (מוהל רבי יצחק שפיטצער, בית מס' 84). הילדה מרים (מאריא), נפטרה בת ג' ימים תקצ"ב. דוד, יליד תקצ"ד (מוהל רבי משה הירש). זלמן, יליד תקצ"ו.

אביו: רבי זלמן מארגענשטערן, הי' נקרא "זלמן בר"א" (פנקס מקומות בהכ"ני מס' 61, ועז"נ מס' 35; בית מס' 44, 76), נפטר י"ז שבט תקצ"ה. בן רבי איצק מארגענשטערן, יליד תק"ה, נפטר ערב סוכות תקנ"ה (רישום פטירתו גיל 50, בית מס' 45), זוגתו מרת גיטל, ילידת ת"ק, נפטרה כ"ט תמוז תקנ"ד (רישום פטירתה גיל 54, בית מס' 45). [הורי: רבי הרצל בר"א (פנקס מקומות בהכ"ני מס' 62, ועז"נ מס' 36), "בן טובים פתחי בהכ"נ שקד תמיד" (מצבה מס' 316), נפטר י"ד אלול תקצ"ו. [כנראה] רבי אברהם (גר בבית מס' 2, רשימת בתי היהודים שנת תקנ"ג). וכנראה רבי

איצק הי' גיסו של רבי אברהם בר"ש זיבענשיין פו"מ דרעזניץ (ראה עליו זכרון' עלה 62 עמ' יז).

אמו: מרת סילקא, ילידת תקכ"ט, נפטרה כ"ה מרחשון תקפ"ו (רישום פטירתה בגיל 56, מצבה מס' 273). בת רבי זלמן טעלטש. נוסח מצבתה: פ"ט / אשה חשובה צנועה / במעשי' כפה פרשה / לעני' מרת סולקה / ב"ה זלמן טעלטש ז"ל י"נ / בשי"ט ביום כ"ה חשון / שנתקפ"ו לפ"ק / תנצב"ה.

עוד מצאצאי רבי זלמן מארגענשטערן: רבי משה, יליד תקנ"ב (מוהל רבי אברהם זיבענשיין, בית מס' 44), זוגתו מרת בריינדל.

ח', ילידת תקנ"ג. מרת גיטל, "אשה יקרה ומהוללה מגזע ישרה וצנועה", ילידת תקנ"ו, נפטרה באבה בעת המגפה י"ז אלול תקצ"ו (מצבה מס' 546), אשת רבי צדוק זיבענשיין [ראה עליו למעלה אות טז]. בילא, ילידת תקנ"ז (בית מס' 45).

כב.

כ"ד אדר תקנ"ה (מרץ 28 1795), הילד מאיר (מארק) זיבענשיין, בן רבי יהושע ומרת בילא, בית מס' 15. מוהל רבי "משה שרייבר ראב" [ינער].

"החבר" רבי מאיר זיבענשיין, נפטר באבן י"א טבת תקפ"ז (מצבה מס' 312).

נוסח מצבתו: פ"נ / איש כשר הלך בדרך / ישר מעשיו
היו באמוני / שלימה ה"ה הר"ר מאיר / ב"ה יהושע
זיבענשיין נ"י / י"נ בש"ט ביום ד' י"א טבת /
שנתקפ"ז לפ"ק תנצב"ה.

זוגתו מרת אידל, נולדה י"ט כסלו תקנ"ח, נישאו
ט"ז אדר תקפ"פ (גרו בבית מס' 72). בת "המרומם
החבר" רבי יצחק [ליב] פעפערזאמען, נקרא "איצק
ליב חר"א" (פנקס מקומות בהכ"נ מס' 31, 83),
יליד תקל"ט, וזוגתו מרת גיטל, ילידת תק"מ, נישאו
תקנ"ז (גרו בבית מס' 14), נפטרה א' שבט תקס"א.

כנראה בת רבי צבי הרש פעלבער (שושבינין נישואיה), נקרא "הרשל חר"ש"
(פנקס מקומות בהכ"נ מס' 94, ועז"נ מס' 54), יליד תק"י, נפטר ה' טבת
תקס"ט, וזוגתו מרת שרה, נפטרה כ"ו תשרי תקס"ח. [הורי: רבי משה פעלבער,
"משה ב"ה חר"ש" (פנקס מקומות בהכ"נ מס' 55), "צדיק באמונתו יחיה", נפטר כ"ב כסלו
תר"ד (מצבה מס' 83). רבי אלחנן, נפטר ב' אלול תרי"א, וזוגתו מרת חיי שרה ב"ר יששכר בער,
נפטרה י"ד אלול תרי"א (מצבה מס' 808). רבי אברהם, נפטר כ"ד אדר תרל"ז (מצבה מס' 68).]
צאצאיהם: גיטל, ילידת תקפ"א. צארטל, ילידת תקפ"ד. יהודה, יליד תקפ"ו
(בפנקס חברה קדישא: הילד יודא בן המנוח ה' מאיר לשיין ז"ל).

אביו: "התורני החבר" רבי יהושע [ב"ר שמשון,
ראה 'עלי זכרוני' עלה 62] זיבענשיין, יליד תקכ"ז,
נשא י"ט סיון תקמ"ו (שושבינין: רבי שמשון ובנו
רבי אברהם זיבענשיין, גרו בבית מס' 15), נפטר בעת
המגפה ה' תשרי תקצ"ז (מצבה מס' 276). נוסח
מצבתו: פ"נ / ישיש ונשיא פנים / הלך לארצות
החיים / והשאיר אחריו ברכה / שם טוב משמן טוב
/ עלי מעשיו יבא זבולו / ברכה הניח עלי זכרו / רבב
בעצמותיו לא יבוא / שלום ע[ל מש]כבו / ה"ה התו
הר"ר יהושע / בר"ש ז"ל י"נ בש"ט ה' / תשרי
שנתקצ"ז לפ"ק / תנצב"ה.

אמו: מרת בילא, ילידת תק"ל [כנראה בת אחי בעלה רבי אברהם זיבענשיין].
[בנה: רבי שמשון, נפטר י"ח מרחשון תרל"ד]. ראה עליהם 'עלי זכרוני' (עלה 62 עמ' טז).

כג.

י' אלול תקנ"ה (אוגוסט 25 1795), הילד אהרן כהן (קאהן), בן רבי בער (ברנהרד) ומרת זיסל (שושנה), בית מס' 40. מוהל: רבי משה שרייבער.

"החבר" רבי בער כהן, יליד תקי"ג, "המרומם הר"ר בער בר"ז כ"ץ" (פנקס

מקומות בהכ"ני מס' 44-45, ועזרת נשים מס' 34), נפטר י"ג אייר תקי"ז (רישום פטירתו בגיל 78, מצבה מס' 150). נוסח מצבתו: פ"ינ / הישיט והזקן אשר / הלך בדרך תמים / ה"ה הר"ר בער בי"ה / זלמן כ"ץ ז"ל י"ינ בשי"ט / י"ג אייר שנת תקי"ץ לפ"ק / תנצב"ה.

אמו: מרת זיסל (ברישובי לידה ופטירה: שושנה), ילידת תקי"ח, נפטרה י"ג מרחשון תקפ"ח (מצבה מס' 149). נוסח מצבתה: פ"ט / אשה חשובה צנועה / והחסודה במעשי / מרת זיסל אשת / הר"ר בער כהן נ"י / י"ינ בשי"ט י"ג מרחשון / שנתקפ"ח לפ"ק / ת.נ.צ.ב.ה.

זקינו – אבי אביו: רבי [שלמה] זלמן כהן, יליד תפ"ו, נפטר כ"ו כסלו תקס"ב (רישום פטירתו: שלמה כהן, גיל 75, בית מס' 50). [אבי רבי מרדכי בר"ז כ"ץ (פנקס מקומות בהכ"ני מס' 63), יליד תקל"ט, זוגתו מרת חיה שרה, ילידת תקמ"ב, נפטרה תרי"ב (מצבה מס' 118), נישאו תקס"א. הינדל, ילידת תקמ"ח (בת שלומון וחיה כהן, כנראה בזווי"ש), בית מס' 50].

עוד מצאצאי רבי בער קאהן: רבי אברהם (פנקס מקומות בהכ"ני מס' 66), זוגתו מרת סילקא (לידת

בנם מרקוס, יליד תקס"ה, בית מס' 43). רבי ליב, יליד תקמ"ז, ז' מרת גנענדל (לבית יעלניק), נישאו תקס"ט. מרת דוד, יליד תקמ"ח (מוהל רבי שלמה ווייסמאנטל). מרת רבקה, ילידת תקל"ז, נפטרה ז' תשרי תרי"א (מצבה מס' 148), אשת רבי איצק ליב [ב"ר נתן, ראה אות יז] מיללער, יליד תקכ"ז, "המרומם החבר" (פנקס מקומות בהכ"ני מס' 4, וכ"ה על מצבתו), נפטר יום א' דחנוכה [תרי"ב לערך] (מצבה מס' 715), נישאו י' טבת תקנ"ז (רישום נישואין: יצחק מיללער, גיל 30, ריזל קאהן, גיל 20,

שושבינים: נתן מיללער, ברנהרד קאהן; על מצבתה "רבקה", וכן בלידת בנם נתן "בן יצחק ליב ורבקה", מוהל "ברנהרד קאהן". [צאצאיהם: לאה, ילידת תקנ"ז (בית מס' 50). הב' אליעזר, יליד תקנ"ח, נפטר תקע"א (בית מס' 15). רחל, ילידת תקס"ז (כנ"ל). הרש, יליד תקע"ע (כנ"ל). לאה, ילידת תקס"ג (בית מס' 19). זלמן, יליד תקס"ד (בית מס' 15). רבי נתן, יליד תקע"ג, "זקן ושבע ימים הלך בדרך הישר זקן ושבע ימים", נפטר י"ב מנחם אב תרמ"ד (מצבה מס' 595). תאומים יעקב, יליד תקע"ה. וואלף, נפטר כבן שנה (בית מס' 14). גבריאל (כנראה ע"ש הג"ר גבריאל פיהם אב"ד דרעזניץ), יליד תקע"ח].

תקנ"ו

כד.

י' כסלו תקנ"ו (נובמבר 22 1795), הילד הרשל גלאס, בן רבי ליבל ומרת פיגלה, בית מס' 39. מוהל: רבי משה שרייבער.

רבי יהודא ליב גלאס, נקרא "יודא ליב בר"ה" (פנקס מקומות בהכ"נ' מס' 82, ועז"נ מס' 1), ונקרא גם בשם המשפחה "גלאזער" (שם, ומס' 90), יליד תק"ט, נפטר ג' דחול המועד פסח תקע"ז (רישום פטירתו בגיל 68). בן רבי הרש גלאס, יליד תס"ג, נפטר כ"ט טבת תקנ"א (רישום פטירתו בגיל 78, בית מס' 41). אולי שם אמו מרת האב"י (עפ"י פנקס מקומות בהכ"נ' מס' 3 "שייך ליורשי כ' אברהם בן האב"י הנקרא אברהם גלאזר").

עוד מצאצאי רבי יהודא ליב גלאס: רבי שמואל, יליד תקמ"ב, נפטר ו' טבת תר"ו (ראה פנקס מקומות בהכ"נ' מס' 90), זוגתו מרת רבקה (לבית לעוו), נישאו תקע"ע (גרו בבית מס' 14) [בנם: הרש, יליד תקע"א. דוד ליב, יליד תקע"ז. יעקב, יליד תקע"ט]. הילדה הינדל, ילידת תקמ"ח, נפטרה תקמ"ט (בית מס' 44). יהודית, ילידת תק"נ. מלכה, ילידת תקנ"ג. רבי [אליעזר שלמה] פאלק, אולי

נולד תקמ"ז (נרשם 'ליב' כשם אביו, מוהל רבי יצחק זיבענשיין), זוגתו "אשה הצנועה" מרת ביילא, בת רבי צבי יהודא [הרש ליב ב"ח, נפטר ר"ח אב תקע"ד (בנו שמואל, ראה פנקס מקומות בהכ"נ' מס' 73), ב"ר חיים, ראה אות כה], מיללער, וזוגתו מרת גיטל, ילידת תקמ"ג, נישאו תקע"ה (ראה פנקס מקומות בהכ"נ' מס' 79, ועז"נ מס' 48; כנראה לא נרשם במאטריקל מחמת גזירת פאמיליאנטן, ולכן נקראו צאצאיהם ע"ש משפחת האם, ראה בסמוך), נפטרה ה' כסלו תקצ"ה (מצבה מס' 1008).

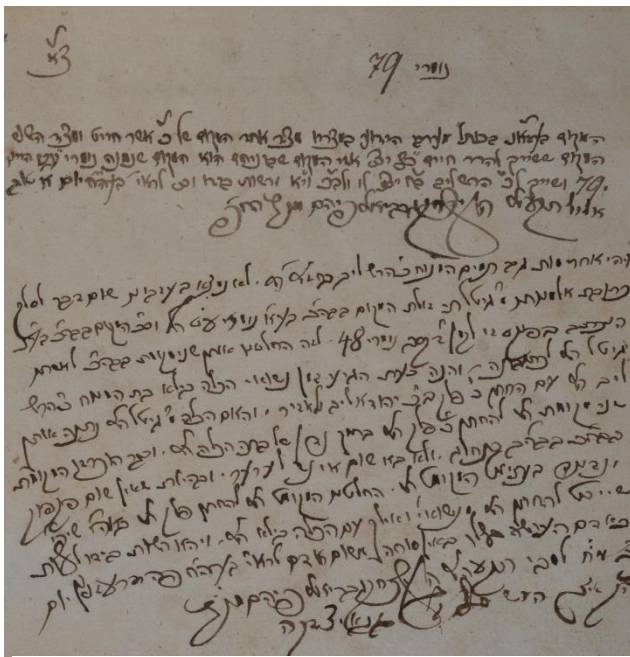

רבי פאלק לבית גלאס ומרת בילא לבית מיללער הני"ל, הם כנראה הורי מרת גאלדה [בת רבי אליעזר שלמה הנקרא פאלק], ילידת תקפ"א, נפטרה כ"ד אדר ב' תרנ"א מנ"יכ בביטשקא (רישום פטירתה גיל 70), אשת רבי אלי' (בן הג"ר

משה מרדכי אב"ד שטאמפי) בנעט, נפטר כ"ד תמוז תרנ"ה ושם מנ"יכ (רישום פטירתו גיל 88). מצו"ב צילום 'פנקס מקומות בית הכנסת' מס' 79, נרשם בתקע"ה, האלמנה מרת גיטל אשת כ' הרש ליב ב"ח ז"ל [מעבר לדף מיללער בלעז] מסרה מקום בהכ"נ לצורך נדן לנישואי בתה הכלה בילא עב"ג

כ' פלק ב"כ יהודא ליב גלאזר. [נראה 'באר המועדים' (בנדקיס, ח"ב עמ' שפ) כי רבי אלי' בנעט נישא למרת גאלדה בת רבי אליעזר שלמה המכונה פאלק מיללער מדרעזניץ, לחלק מבני המשפחה קראו בשם גלאזר או גלאס, וזה משום איסור החיתון שהיה עדיין קיים במערהרין. (העירונו לזה העורך הרב שמחה סיימון). סמוכין לכך במאטריקל דרעזניץ תקע"ט נרשם לידת "הרש ליב" בן בילא מיללער, ללא רישום שם האב, ונרשם שהילד הוא בלתי חוקין.]

ויהי אחר מות גבר תמים המנוח כ' הרש ליב ב"ח ז"ל הני"ל, לא נמצא בעזבונו שום דבר שלק כתובת אלמנותו מ' גיטל תי', זולת המקום בבית הכנסת בעזרת אנשים נומר' ע"ט הני"ל, וכמו כן המקום בבה"כ בעזרת נשים הכתב בפקס של לקמן ד' קסב נומר' 48, לזה החלטנו אותן שני מקומות בבה"כ לאשת גיטל הני"ל לכתובתה - והנה כעת הגיע זמן נשואי הכלה בילא בת המנוח כ' הרש ליב הני"ל עם החתן כ' פלק ב"כ יהודא ליב גלאזר, והאם הכלה מ' גיטל הני"ל נתנה אותן שני מקומות הני"ל לחתן כ' פלק הני"ל בתוך נדן של בתה הכלה הני"ל, וכבר הוכחו המקומות בבה"כ בבה"כ ב' כנהוג, ולא בא שום אינש לעינר, ובהיות שאין שום פקפוק ונדנדו בנותנת המקומות הני"ל, החלטנו המקומות הני"ל לחתן פלק הני"ל באה"י שיהי' שייכים לחתן הני"ל מנשואי' ואילן עם הכלה בילא הני"ל, ויהא רשות בידו לעשות כאדם העושה בשלו באין מורה משום אדם, לראי' בה"ח פה דרעזניץ יום ב' מ"ח למבאי' תקע"ה לפ"ק - הק' יצחק גבריאל פיהם מנ"ש [אב"ד דרעזניץ] - הק' איצק הרש ב"ל ז"ל גבאי צדקה

'פנקס מקומות בית הכנסת' דק"ק דרעזניץ שנת תק"ע

כה.

ה' שבט תקנ"ו (ינואר 15 796'), הילד שלמה [כנראה: שמואל] מיללער, בן רבי חיים ומרת אסתר, בית מס' 5. מוהל: משה שרייבער ראבינער.

הב' שמואל מיללער (כשם אבי אביו), כנראה נפטר ו' שבט תקע"ג (רישום פטירתו: שמואל מיללער, גיל 16, בית מס' 6).

אביו: "החבר" רבי חיים מיללער, יליד תקכ"ב, "המרומם הר"ר חיים ב"ש" (פנקס מקומות בהכ"נ מס' 80, ועזרת נשים מס' 6), נפטר י"ח מרחשון תקצ"ב (רישום פטירתו גיל 70, בית מס' 72; מצבה מס' 59). כנראה נשא שלשה זיווגים, בזוג שני מרת אסתר (לבית ביכלער, ראה בסמוך), בזוג שלישי מרת שבע (לבית רוזנצווייג), ילידת תק"מ, נישאו ב' ניסן תק"ס (חיים מיללער, גיל 34, אלמן, עווא

רוזנצווייג, גיל 20, בית מס' 5, שושבינין: הרשל שיק, ב' רוזנצווייג). נוסח מצבתו: איש ישר / וסר מרע ירא ה' / ה'י מנעוריו והשכים / ערב ובקר לבה"כ ה"ה / הר"ר חיים ב"ש ז"ל י"נ / ח"י חשון שנת / [תקצ"ב לפ"ק תנצב"ה].

מרת אסתר, ילידת תקל"ד, נישאו ב' דר"ח אדר ב' תקנ"ד (רישום נישואין: חיים מיללער, גיל 30, אלמן, אסתר ביכלער, גיל 20, שושבינין: יוסף ביכלער, שלמה וועלנער, בית מס' 37), נפטרה כ"ט שבט תקנ"ט. בת רבי יוסף ה' ביכלער, יליד תצ"ח, נפטר ט"ו כסלו תקס"ב (רישום פטירתו גיל 63, בית מס' 29). [אבי רבי אפרים, ראה פנקס מקומות בהכ"נ ע"נ מס' 59 "להר"ר חיים ב"ש ולניסו כ' אפרים ברי"ה". ואחי רבי אברהם, נפטר שמחת תורה תקס"ט (בית מס' 28), אבי רבי אפרים, יליד תקי"ח, נפטר ט' אייר תקע"ז (מצבה מס' 800), זוגתו מרת זעלדא, נישאו תקנ"א].

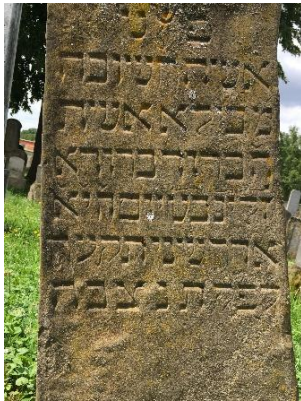
עוד מצאצאי רבי חיים מיללער: [מזווג שני] זעליג, נולד י"ח טבת תקנ"ח. [מזווג שלישי]: יוכבד, נולדה כ"ח כסלו תקס"א. יעקב, יליד תקס"ה (מוהל רבי יושע זיבענשיין). שרה, ילידת תקס"ז. משה הרשל, יליד תקי"ע (מוהל רבי חיים [בן] נתן מיללער), שמואל, יליד תקע"ו (בית מס' 6). אליעזר, נולד ונפטר תקע"ב (מוהל רבי ליבל כהן, בית מס' 60). שלמה, יליד תקע"ד. רבקה, ילידת תקע"ט.

זקיננו – אבי אביו: רבי שמואל מיללער (בנו נרשם בפנקס מקומות בהכ"נ שם בלעז: 'חיים שמואל'), נפטר קודם תקנ"ד (לא נרשם כשושבינין בנישואי בנו; כנראה נפטר קודם תקמ"ד, שלא מצינו נרשם במאטריקל), זוגתו מרת גיטל, ילידת תק"ב, נפטרה י"ב ניסן תקס"ד (רישום פטירתה גיל 62, בית מס' 6). בן רבי חיים, נפטר קודם תקכ"ב, ראש משפחת מיללער בדרעזניץ [אבי: רבי שמואל הנ"ל. רבי נתן, ראה אות יז. רבי הרש ליב, ראה אות כד].

כו.

[שב"ק] ט"ז מנחם אב תקנ"ו (אוגסט 20 1796'), הילד שלמה רייס, בן רבי ברוך ומרת (ריזל) [בילא], בית מס' 17. מוהל: רבי משה שרייבער.

אביו: "החבר" רבי ברוך רייס, נקרא גם "ברוך ברודא" (ב'פנקס מקומות בהכ"ני מס' 17, ועזרת נשים מס' 11: "יורשי המנוח הר"ר ברוך ברודא ז"ל"), יליד תק"ו-תק"יג, נשא בזו"ש תקנ"ג, נפטר כ"ו אדר תקס"ח (רישום נישואי

גיל 40, ורישום פטירתו גיל 62). כנראה בן רבי שלמה רייס [אבי מרת לאה, אשת רבי משה וויינער, ראה למעלה אות יח. ורבי אלי' רייס, יליד תצ"ח, נפטר י"ב מרחשון תקנ"ג (רישום פטירתו בגיל 54, בית מס' 17)].

אמו: מרת בילא, ילידת תק"כ, נישאו ד' שבט תקנ"ג (החתן ברוך רייס, אלמן, גיל 40, הכלה בילא, גיל 18, רווקה, שושבינין: שמעי גרינצווייג, הרשל שיק [פרנס הקהלה, אביו לא הי' בחיים], בית מס' 17), נפטרה י"א אדר ב' תקע"ח (רישום פטירתה גיל 58, מצבה מס' 734). כנראה בת רבי

שמעי' [ב"ר בירך] גרינצווייג, הנקרא "רבי שמעי' חזן" (ראה 'פנקס מקומות בהכ"ני מס' 5), נפטר כ"ג מרחשון תקנ"ו (מצבה מס' 252), וזוגתו מרת ריזל.

עוד מצאצאי רבי ברוך רייס: רבי אברהם, יליד תקנ"ז, "רץ לגזור ערלת בשר החכים לתקוע בשופר", נפטר ט' אדר תר"א (מצבה מס' 079), זוגתו מרת רחל (לבית ביכלער), ילידת תק"ס, נישאו תקע"ח. מרת ריזל, ילידת תקנ"ח, "האשה החשובה והצנועה", נפטרה ד' טבת תרמ"א (מצבה מס' 790), אשת "החבר" רבי שמואל [בן "התורני" רבי זלמן (נפטר כ' סיון תקצ"ו, מצבה מס' 221, ראה 'פנקס מקומות בהכ"ני מס' 22) ומרת רבקה] הכהן גליק, יליד תקנ"ב (מוהל רבי יצחק זיבענשיין), "קנה לו מנעוריו להגות בדברי תורה, כה הי' עד יום עלותו השכם והעריב בבהכ"ני", נפטר כ"ו תמוז תרי"ב (מצבה מס' 765). [צאצאיהם: "איש תם וישר ויר"ש החבר ר' ברוך בן החבר ר' שמואל גליק הכהן" (מצבה מס' 792), יליד תקפ"ז, נפטר ד' טבת תרמ"ח. מרת בלימלא, ילידת תקס"ז, "אשה צנועה וחשובה" (מצבה מס' 788), נפטרה י"ד כסלו תרמ"ה. מרת רחל לאה, "אשה חשובה והיקרה" (מצבה מס' 786), נפטרה תר"כ]. רבי יצחק, יליד תקס"ד.

תקנ"ז

כז.

י"ב תשרי תקנ"ז (אוקטובר 14 1796), הילד ... סטל [אולי: יחזקאל] אפענהיים, בן רבי חיים ומרת פיגלה, בית מס' 4. מוהל: רבי משה שרייבער.

אביו: הג"ר חיים (בהג"ר איצק מפרעשבורג) אפענהיים אב"ד ור"מ דרעזניץ, יליד פרעשבורג תקכ"ד [ראה 'עלי זכרון' עלה 42 עמ' י], תלמיד הזכרון יוסף אב"ד פיורדא, כ"ה שנה ניהל ישיבה בדרעזניץ (עפ"י מצבתו, מזמן שעזב מרן החת"ס ק"ק דרעזניץ), בסוף ימיו כיהן ברבנות שלא על מנת לקבל פרס ('אישים בתשובות חתם סופר' אות קצ, וראה מצבתו ולשון החת"ס הנעתק בסמוך). מרן החתם סופר מתארו ב'שוי"ת חתם סופר' (או"ח סי' קצח, ט"ז מרחשון תקפ"ב): **"כ"ינ [=כבוד ידיד נפשי] הרב המופלג ומופלא חרוץ בעל פיפיות כבוד מו"ה חיים נ"י ותהי המשרה על שכמו עומס משא דבר ה' בק"ק דרעזניטץ יע"א... ואחתום בברכה כנפשו הטהורה ונפש אוהב נפשו מאז כן עתה...".** ובאגרת לק"ק אויבן-ישן בהצעת רבנות לבנו הג"ר יששכר בער (ראה בסמוך), מכנהו החת"ס **"אותו צדיק הרב המופלג מו"ה חיים או"ה זצ"ל"** (קובץ 'מחנה אברהם', ב"ב תשמ"ח, עמ' יד). נפטר מוצאי יום הכפורים תקפ"ג מנו"כ בדרעזניץ. [ב'אישים בתשובות חת"ס' כי שנפטר בן נ"ב מוצאי סוכות תקפ"ג (עפ"י הספד הג"ר יעקב קאפיל אלטנקונשטאט בכת"י), והעיר שאינו מדויק מש"כ 'כלילת יופי' שנפטר בן נ"ח מוצאי יוהכ"פ תקפ"ב, לפי התאריך

בתי חת"ס (ראה בסמוך). והנכון שנפטר מוצאי יוהכ"פ תקפ"ג, עפ"י מצבתו ורישום פטירתו במאטריקל בגיל 58. סדר יחוסו ראה הקדמת אחיו לסי' מי באר' (ווען תקפ"ט)].

נוסח מצבתו: פ"נ / נכבה נרו במוצאי יום הכפורים / שנתקפ"ו לפ"ק / הרב המאה"ג / החרוף ובקי בתדרי תורה כשושנה בטרם / נגזרה הגזירה נתקבל פה לרב ומורה שלשלת / היוחסין נובל מגדולים הקצין המפרסים / לשבח מו"ה אפענהיים / מפרעשבורג איש גדול בענקים / קדוש מרחם גמל חסד וצדקה / לעניים ואביונים יועץ ונשוא פנים / ונטה שכמו לסבול עול תורה / ללמוד וללמד

ריבץ פה תורה / בישראל זה קרוב כ"ה שנים והעמיד / תלמידים הרבה אשר מהם יושבים / כסאות למשפט ועוסקים בתורה עלה / לישיבה של מעלה בקדושה ונשמתו / בטהרה...

אמו: מרת **פיגלה**, ילידת תקל"א, בת רבי **אברהם ב"ר שמשון זיבענשיין**, נישאו כ"ו תמוז תק"נ, החזיקה את בעלה ובני ישיבתו, נפטרה כ' מרחשון תקצ"ח (רישום פטירתה בגיל 67, מצבה מס' 279). נוסח מצבתה: פ"ט / נפטרה בש"ט שבת קודש ד' חשון שנתקצ"ח לפ"ק / פאר בעלה ותפארת בניה / יראה את ה' ומשכלת אל דל / גם נדבה רוחה ליתן מפת בג / להחזיק ידי בעלה ועמו בני / הישיבה לומדי תורה בלי הרף / ה"ה האשה הצנועה מ' **פיגלה** אשת / הרב מו"ה **חיים אפנהיים** זצ"ל / תנצב"ה.

בנו של הג"ר חיים אפנהיים: הג"ר **יששכר בער** אב"ד דרעזניץ תקפ"ג-תקפ"ט, אח"כ אב"ד אייבשיץ, יליד תקנ"א (מוהל רבי שמשון זיבענשיין),

תלמיד אביו, י' שנים דר בלייפניק וקיבל תורה מש"ב ה'ברוך טעס', נפטר א' טבת תר"כ מנו"כ באייבשיץ. והשיב לו נאמר ט"ז תשובות ב'שו"ת חתם סופר' [ראה 'אישים בתשובות חתם סופר' אות שסא]. החת"ס כותב עליו: "**הרב המאוה"ג מו"ה בער נ"י אב"ד דק"ק אייבשיץ במעהרין, והוא מופלג בחכמת תורתנו הקדושה, חכם גדול בהנהגת עם ד' אהוב לכל יודעיו ומכיריו, ורוח הבריות נוחים הימנו, ודעתי כי נחת ינחתו בו... כי לא גזמתי בגוזמא, כי עדיין לא הגעתי לקצת כבוד ושבח הראוי...**" (קובץ 'מחנה אברהם' שם). זוגתו מרת **שינדל** (ב"ר **משה** ומרת **רחל גאלד**

מלייפניק), נישאו כ"ב חשון תקע"ג, נפטרה כ"ה תשרי תרל"ז מנו"כ בברין.

עוד מצאצאי הג"ר חיים אפנהיים: מרת **מרים**, ילידת תקנ"ג, נפטרה בווינץ ב' אייר תרכ"ז מנו"כ באורמין, אשת רבי **אברהם נויברון**, נפטר י' אדר א' תרי"ט מנו"כ באורמין. הילדות **טעלצל**, שרה. מרת **אידל**, ילידת תקנ"ט, אשת (בזוו"ר) רבי **חיים וואלטער**. **צארטל**, ילידת תקס"ב. רבי **אברהם**, יליד תקס"ד, נפטר באבו ערב ר"ה תקצ"א מנו"כ בלייפניק, זוגתו מרת **צילי** (ב"ר **בער** ומרת **שרה שרעטעער** מלייפניק), ילידת תקס"ח. מרת **רבקה**, ילידת תקס"ז, אשת רבי **צדוק** (ב"ר **יצחק ליב** ומרת **לאה**) **פאנדי** ע"ה, יליד לייפניק תק"ע. מרת **נאטעני** (?), ילידת תקס"ט, אשת (בזוו"ש) רבי **חיים וואלטער**.

תקנ"ח

כח.

כ"ט אייר תקנ"ח (מאי 15 798), הילד יצחק רעבענווארצל, בן רבי משה ומרת בלימלה, בית מס' 47. מוהל: רבי משה שרייבער.

הג"ר יצחק רעבענווארצל אב"ד עגבעל (Gbely/Egbell, ליד האליטש), נפטר בין השנים תרכ"א-תרכ"ח. והשיב לו נאמר בישו"ת מהר"י אסאדי (ווי"ד סי' ז): "שלמא אשדר, לבקודש נאדר, פרי עץ הדר, ה"ה אהובי ידיד נפשי, הרב הגדול, מעוז ומגדול, החכם השלם וצדיק נשגב, מו"ה יצחק דרעזניץ נ"י אב"ד דק"ק ענבעל יע"א". וראה עוד שם (סי' סז, ט"ו מנחם אב תרכ"א): "והארכתי במקום אחר בזה בתשובה אחת להרב מו"ה יצחק דרעזניץ בישוב ענבעל סמוך לקהילת האליטש נ"י".

זוגתו: מרת מרים חיילא (לבית גאלדשמידט), נפטרה אחר תרכ"ח. [ב'פנקס

ק"ק דרעזניץ' עמ' 161 נרשם בתרכ"ח: "לויט אנווייזונג בפקודת אב"ד נ"י דער אלמנה מה"ו ר' יצחק ר"ו ז"ל מעגבעל אויסגעפאלגט..."].

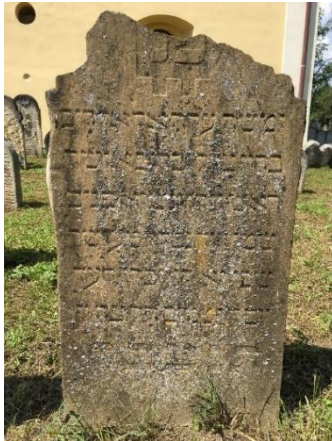
מצאצאיו: רבי אברהם אנשיל, יליד תר"ו, מראה"ק בודאפעסט, "בכל עוז פנה עורף להמתחדשים ראש ומנהיג לקהל עדת יראים", נפטר כ"ג מנחם אב תרנ"ח מנו"כ בבודאפעסט. זוגתו מרת שינדל (בת רבי יעקב לייטרסדארף והענדל לבית אדלער, מאויבן ישן, בזוו"ש אשת רבי אהרן ווייס),

ילידת תר"ד, נישאו ל"ג בעומר תרל"ד, נפטרה ט"ו שבט תרפ"ד מנו"כ בבודא-

פעסט. [בתם: מרת מרים חיילא, נפטרה י"ט סיון תשכ"ה מנו"כ בבודאפעסט, אשת רבי שאול שטערן (בהג"ר שלום בער אב"ד העלישטאבע וראה"ק סערדאהעל, בהג"ר שלמה אב"ד האלישטאבע, וחתן הג"ר דוד הרש עהרענפעלד חתן מרן חתם סופר) מבודאפעסט, נפטר בן ס"ג שנה י"ח טבת תש"ה ושם מנו"כ]. מרת שרל, "מגזע שרים ממשפחת רמים... בת הרב הג' מוה"ר יצחק רב דק"ק ענבעל", נישאה ח' אדר תרל"ד, נפטרה כ"א אלול תרפ"ב מנו"כ בבודאפעסט, אשת ש"ב רבי משה שמואל [בן הג"ר יוסף דוב] רעבענווארצל מבודאפעסט, יליד תר"ה, נפטר כ"א כסלו תרע"ז ושם מנו"כ.

אביו: "התורני" רבי **משה רעבענווארצל**, יליד תקכ"ה, נפטר י' מנחם אב

תקצ"ה (רישום פטירתו גיל 69, בית מס' 47, מצבה מס' 332). נוסח מצבתו: פ"נ / **ומשה** עלה אל אלקים / בה... צדק ... ישר / ראש [עדה] נשיא פנים / שמו היה ... מעושר / ש... אל... זכרו לעד / יום ד' י' מנחם תקצ"ה לפ"ק / תנצב"ה. [מציור ספר תורה בהמצבה, ונוסח "ומשה עלה אל אלקים", ז"א שהי' ת"ח, ואולי הבעל קורא].

אמו: מרת **בלימלה** [כנראה: בת רבי **שלמה** מביסטריצי, שימש כשושבינן], ילידת תקכ"ז, נישאו ד' תמוז תקמ"ד, נפטרה בעת המגפה [כנראה] כ"ג סיון תקצ"ז (רישום פטירתה גיל 70, מצבה מס' 126).

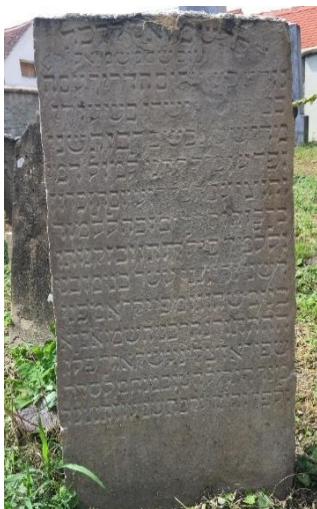
מצאצאי רבי **משה רעבענווארצל**: הג"ר **יוסף דוב** ר"מ באויבן ישן [מתקצ"א], נולד בדרעזניץ ה' אב תקנ"ד (מוהל רבי מרקוס ראזנצווייג). בליקוטי חבר בן חיים' (ריש ח"א) כ': "זכיתי לקבל פני איש אלקים הרב המופלג חכם ונבון צדיק וחסיד מהו' **יוסף רעבענווארצל**, היה מרגלא בפי תלמידי רבינו [החתם סופר], כי בעת ששימש צדיק זה לפניו, היה אומר עליו חכמתו חכמת שלמה ויראת חטאו כיראת דוד

המלך עי"ה". נפטר ט"ז סיון תרי"ח ושם מנו"כ, אחר חיסול ביה"ח הועבר לבודאפעסט. [ראה עליו 'החתם סופר ותלמידיו' עמ' רג]. נוסח מצבתו: איש חי

נוצר קודש, קדוש יאמרו לו / הוא **יוסף** המשביר תורה לתלמידיו כ"ז שנה / **דוב** אורב היה על דלתי בית המדרש יומם ולילה / רב פעלים נקי כפיים / צדיק תמים שם צדקה וענוה / אזור חלציו ויגוע הרב המאוה"ג / מו"ה **יוסף דוב רעבענווארצל** / יום ש"ק ט"ז סיון תרי"ח לפ"ק / ש"א **בלימלה**. זוגתו מרת **מינקא** (בת מרת **מרים**) לבית **אדלער** משוראן, נפטרה כ"ד כסלו תרנ"ד מנו"כ בבודאפעסט. [מצאצאיו: מרת **גיטל** ילידת תקצ"ד, אשת הג"ר **מאיר** (ב"ר **שמעון** ומרת **צירל**) הנקרא "**מהר"ם טרעביטש**". רבי **משה שמואל** מבודאפעסט, חתן דודו הג"ר **יצחק** אב"ד עגבעל הני"ל].

עוד מצאצאי רבי **משה רעבענוואורצל**: **אסתר**, ילידת תקמ"ה. "התורני" רבי **אהרן ליב** מרביץ תורה בדרעזניץ, יליד תקמ"ז, "עסק באמונה בעבודת הקדש לחנך נערי בני ישראל ללמדם תורה", נפטר ר"ח שבט תקצ"ג (מצבה מס' 155), זוגתו מרת **בילא** (ב"ר **משה הירש**), נפטרה אייר תרט"ו. הילד **פנחס**, יליד תקנ"א נפטר תקנ"ו. הב"ר **ישראל**, יליד תקנ"ג, נפטר כ"ז אלול תקפ"ד (מצבה מס' 565). **גיטל**, ילידת תק"ס. הילדה **אסתר**, ילידת תקס"ד, נפטרה תקס"ו.

זקינו - אבי אביו: "החבר התורני" רבי **שמואל בר"א שפירא-רעבענוואורצל**, מרביץ תורה מוהל ש"ץ ובעל תוקע, יליד ת"צ, נפטר י"ז מנחם אב תק"ע (מצבה מס' 397). מוזכר ב"ש"ת חתם סופר (אורח חיים סימן פט): "**ובאותו הפרק ממש ישב הש"ך שם בק"ק דרעזניץ שאנו עוסקים בה, וכן ראיתי פסק מחתימת ידו ביד הר"ר שמואל בר"א שם...**". נוסח מצבתו: ויסב שמואל ללכת / טוב שם משמואל / נודע בשערים הדרוך עם ה' / במסילת ישרי' בשעורי' / מריש .. ש.. רבות שני' / ופרע ומל חתני' למולי' דמי' / והוצי' עם ה' בתריעי' יום הזכרון / ברכות וס[ד]רים זכה ללמוד / וללמד בילדותו ובזקנותו

/ דשני' ורענני' עטר' בניס ובני' / בניס שהוגי' מפני יקרא מפני' / ה"ה התורני הרבני ה' **שמואל בר"א** / **שפירא** זצ"ל י"ג עש"ק אחר פלג / מנחה גדולה טו"ב מנחם לסדר / ולפרי' והייה עיקב תישמעו' תיניצי'יה'. זוגתו מרת **חיה**, ילידת תק"א, נפטרה כ' טבת תקס"ח (רישום פטירתה גיל 76, בית מס' 46).

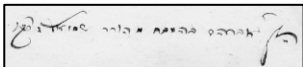
אבי רבי **שמואל בר"א הנ"ל**: רבי **אהרן בר"ש שפירא**, נפטר ט"ז מרחשון תקמ"ד (מצבה מס' 398, ליד בנו). נוסח מצבתו: יאסף אהרון בעמיו לפ"ק / פ"ג / הישיש והזקן זקן אהרון: נפשו תנוח בשלוי' ובטוב / תלון: רוחו אליו יאסוף לבל / ימשול בו אף וחרון: נשמתו / תעלה למקור מחצבתה / בהררון: ה"האלוף והמנהיג / ה' **אהרן בר"ש שפירא** ז"ל י"ג מרחשון: לסדר וירא אליו י"י / באלוני ממרא היא חברון: - זוגתו מרת **ש' [שרה / שרל]**, בת רבי **יצחק**. נוסח

מצבתה (מס' 215): שי תק"מ? ... / פ"ט / אשה כשרה מ' ש... / ב"ה **יצחק במ"י**? [צ"ל] / אשת הזקן ה' **אהרן / בר"ש נר"ו** [נ] י"ג [כ"ו] אייר / תיניצי'יה'.

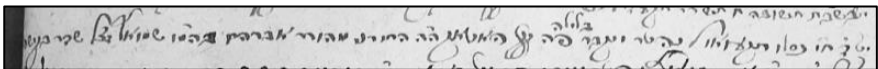
הרה"צ רבי שמואל קרויס אב"ד וואגאש
תולדות חייו, הליכותיו בקודש, משפחתו וצאצאיו

הרה"צ ר' שמואל קרויס זצ"ל נולד ביום כ"ב תמוז תקע"ב [ע"פ צענזוס תרי"ז, ולפי גיל נישואיו הג' בשנת תרמ"ח נולד בתקע"ח, וזה מכוון למש"כ רמ"י פרידלענדער בשם אביו שנפטר בתר"ס בן פ"ג, ולפי הגירסא שנפטר בן צ"ג נולד בתקס"ז, וכן כותב בס' זכר יעקב] שנפטר בן יותר מצ' שנה. בצענזוס תר"ח נרשם שנולד בתקס"ה, ואינו נראה שא"כ הי' בעת לידת בנו הגדול ר' אברהם בן ל"ה, ואם נכון שר' אברהם שנפטר בכסלו תקע"ד הי' אביו ראה להלן, ע"כ נולד לפני כן] בעיר פאטאק [כן הוא בצענזוס תר"ח], לאביו ר' אברהם קרויס משם ולאמו מרת פיגא [כן נרשם בנישואי הרב מוואגאש, ובתולדות שמואל שבס' 'שארית ישראל' כותב נכדו בשם ר' אברהם יצחק הכהן קאהן חותן בעל תפארת צבי על הזוה"ק ששמה היתה פעסל] לבית זאנענשיין [כן נרשם בנישואי הרב מוואגאש בשנת תרמ"ח. בצענזוס העיר מאד משנת תקע"א נמצא איש בשם איזי [ישראל?] זאנענשיין, אולי שידך למשפחה זו כיון שר' אברהם קרויס מפאטאק נולד במאד אולי נשא אשה משם].

בפאטאק מוצאים בהצענזוס דשנת תקס"ה שהי'

דר שם ר' אברהם קרויס ונרשם אצלו שנולד בשנת תקמ"א בעיר מאד, ושנשא אשה בשנת תקנ"ז, וכן נמצא ר' אברהם קרויס בצענזוס דשנת תקע"א. אני משער שהוא 'הק' אברהם בהמנוח מהור"ר שמואל זצק"ל' שחותם בפנקס חברה קדישא דעיר פאטאק שנתיסד בשנת תקנ"ט, ובנו ר' שמואל קרא את שם בנו אברהם אחריו. בפנקס הנ"ל כתוב בזה"ל: 'יום ד' ח"י כסלו תקע"ו ל' נפטר ונקבר בלילה פה ק"ק פאטאק, ה"ה התורני מהור"ר אברהם בהמ"ו שמואל זצ"ל שדר בקישפאטאק', יתכן שהכוונה לר' אברהם קרויס, ואם כן הי' הרב מוואגאש יתום בשנות ילדותו.

עכ"פ כבר נפטר אביו ר' אברהם לפני שנת ת"ר שאז נולד נכדו ר' אברהם קרויס ראב"ד פאטאק שנקרא על שמו.

בשנת תקס"ו באותו עת שדר ר' אברהם קרויס בפאטאק, דר ג"כ בפאטאק יהודי בשם ר' שמואל קרויס והוא דר כבר בפאטאק מלפני שנת תק"ן, וגם הוא בא במקור מעיר מאד, יתכן שהוא ממשפחתו, אולי אחיו או אביו, [ואם היה אביו צ"ל שנכדו רבי שמואל הרב מוואגאש נולד אחרי שנת תקס"ו].

הרב מוואגאש נשא בזיווג ראשון את האשה מרת אסתר [לאחרונה ראיתי כותבים ששמה היתה 'אסתר' יהודית] וכנראה טעו עם שם חמותו של בנו ר' פתח'י הרב מוואגאש, על מצבת בנה הר"ר אברהם מפורש שם אמו אסתר] שנולדה בשנת תקע"ג [מצענזוס תר"ח] בקאוואטש-וואגאש [צענזוס תר"ח] הסמוך לאוהעל לר' וואלף רייך משם, אחרי

נישואיו ישב על שלחן חותנו והתקרב אל הרה"ק הישמח משה באוהעל, [ראה מה שאכתוב להלן על זה].

חותנו ר' וואלף רייך נולד בניערי הסמוך לוואגאש [כן הוא בצענוס תר"ח בוואגאש, וכן בפטירתו, נייערי לא רחוק מטרין גדול] ביום ד' ניסן תקנ"ד [בצענוס תרי"ז], נשא האשה מרת מושקט שנולדה בנאדיאידיא [צענוס תר"ח וגם בפטירתה] ביום ט"ז אלול תקנ"ז [צענוס תרי"ז], דרו בקאוואטש-וואגאש, הי' סוחר בצמר, נפטר ביום ד' אדר א' תרכ"ד בן ס"ח שנה [לפי"ז נולד בשנת תקנ"ו], אשתו עדיין חי' אז, והלכה אחר פטירתו לדור אצל בנה בכפר פוסטאפאלו הסמוך, ונפטרה שם ביום י"ד ניסן תרכ"ד.

אשתו הראשונה של הרב מוואגאש מ' אסתר נפטרה בין חודש חשוון דשנת תרי"ד שאז ילדה עוד בת, ובין שנת תרי"ז שאז נרשם כבר בצענוס של אותו שנה על הרב מוואגאש שהוא אלמן. בנה ר' אברהם מפאטאק נתן השם 'אסתר' אחרי אמו בשנת תרי"ט.

אח"כ נישא הרב מוואגאש בזיווג שני, ור' משה יוסף פרידלענדער בקונטרס 'למשפחותם לבית אבותם' שהוציא לאור בנספח לספר 'מי באר ישעיהו' כותב ששמה היתה 'שרה דינה' ושהיתה בת ר' אברהם דייטש מפאטאק, אבל ברשימת פטירת בנה ר' פתחי נרשם ששם אמו היא זאלי לבית סענדער.

בתקופה ההיא בתחילת שנת תרט"ז השיא הרב מוואגאש את בנו ר' אברהם עם מ' גיטל רחל בת מ' צארטל בת ר' אברהם דייטש, ובתרי"ז הי' הרב מוואגאש אלמן, וניתן לשער ששני השידוכים קשורים, ואחרי שכבר נשדך עם בת ר' אברהם דייטש נשא הוא בעצמו את אחותה.

ר' משה יוסף פרידלענדער הנ"ל למד אצל הרב ר' פתחי בן הרב מוואגאש, וכותב שהי' רבו זה גם שאר בשרו כי גם ר' משה יוסף הי' נכד ר' אברהם דייטש מפאטאק, שאביו הי' ר' שלמה זאב פרידלענדער, והוא נולד בקעמעטשע בחורף תרל"ו לר' יצחק פרידלענדער ולאמו מ' פריידא בת ר' שלמה זאב הכהן מפאטאק [בן ר' ישעי' הכהן הגדול מקערעסטור], וזוגי' של ר' שלמה זאב היא מ' ברינדל היתה בת ר' אברהם דייטש מפאטאק.

[ממ' בריינדל הוליד ר' שלמה זאב ג"כ את בנו שמואל ביי"ט אדר א' תרי"א, אחר פטירת מ' בריינדל נשא ר' שלמה זאב את אחותה מ' צארטל בת ר' אברהם דייטש מפאטאק (שהיתה נשואה מקודם לר' שמואל פייערליכט חותנו של ר' אברהם קרויס מפאטאק ראה להלן), וממ' צארטל הוליד ר' שלמה זאב את בנו ר' חיים הכהן מפאטאק ביי"ח אדר ב' תרכ"ד (נפטר בפאטאק כ"ז אב תרצ"א), וגם את בתו מ' סערל אשת הר"ר משה הכהן גראס אב"ד ביקוני-ירושלים, (ולא כמו שכותב ר' משה יוסף שם להיפך) אחר פטירת ר' שלמה זאב נישאת מ' צארטל ב"ר אברהם דייטש בזיווג שלישי, מני"כ בפאטאק].

כנראה הי' עוד בת לר' אברהם דייטש הזה, הי"ה מ' ריזל שנולדה בפאטאק בשנת תקפ"ח ונישאת לר' ברוך חיים וואלער ומקום דירתם באוהעל.

1915 Leoc. 24	1915 Leoc. 26 estale 16-ora	Anna Samueleh Reche Lina Sara Jacyholy Tompau re 507	avr. 42 avr.	Nehaa Krause Samuel	Nehaa Reuch Sheliam Nehaa Somerellen	Regelberg 16
---------------------	---	---	--------------------	---------------------------	--	-----------------

רשימת פטירת מ' לאה אלמנת הרה"צ מוואגאש באוהעל

כשנפטרה מ' שרה דינה, נשא הרב מוואגאש בזיווג שלישי ביום א' כסלו תרמ"ח [נרשם שהוא בן ס"ט שנה, אבל ראה לעיל שלפי גירסאות אחרות הי' כבר קרוב לפ' שנה] את האלמנה מרת לאה שהיתה בת מ"ח שנה, החתונה התקיימה

מצבת מ' לאה אשת הרב מוואגאש באוהעל

בוואגאש. מ' לאה נולדה בוואגאש בשנת תר"ד [לפי גיל פטירתה, אבל לפי גיל נישואיה נולדה בתקצ"ט] לר' אברהם רייך, [ונראה שזה ר' אברהם רייך הנמצא בכפר פוסטא-פאלו ומקודם דר בוואגאש הוא הי' בן ר' וואלף רייך ונמצא שהי' גיסו של הרב מוואגאש בזיוו"ר] שם אמה בלעז איידע? מ' לאה נפטרה ביום כ' טבת תרע"ו בת ע"ב שנה ומנ"כ באוהעל, על מצבתה כתוב:

י"נ, האשה החשובה והצנועה אשת חבר הרבנית מרת לאה בת מו"ה אברהם ז"ל אשת הרה"צ המפורסם אב"ד ק"ק וואגאש נפטרה כ' טבת תרע"ו לפ"ק, תנצבה'

בספר "תולדות אנשי שם" כותב ששמע מנכדו הרב מראגענדארף, שהרה"ק מוואגאש למד אצל הגאון ר' צבי חריף אב"ד אונגוואר וגם אצל הגאון המהר"ם א"ש שהי' אח"כ רב באונגוואר, ואכל מזונות באוהעל

בחיי הישמח משה, ולמד בצוותא שם באוהעל עם הרה"ק הדברי יחזקאל משינאווע בישבו על קעסט אצל חו"ז הישמח משה, ופעם אחת נסעו יחד ליריד פאטאק וגמרו ביחד ששה סדרי משנה על הדרך.

לפי סיפור זה משמע שדר איזה תקופה בצעירותו באוהעל גופא, אם כי ברישומים לא ראינו זכרו רק בוואגאש, וגם בנו ר' אברהם שנולד עוד בחיי הישמח משה נולד כבר בוואגאש, יכול להיות שמקודם

הי' דר באוהעל כנ"ל וגם יתכן שאף שביתו הי' בוואגאש עכ"ז ישב באוהעל והסתופף שם ולמד שם, שהרי אוהעל סמוך מאד לוואגאש.

ר' שמואל נתקבל לדיין בקאוואטש-וואגאש [וכפי המסופר הי' זה ע"פ עצת הישמח משה], ואח"כ נתקבל לרב העיר [כן כתוב במכ"ע 'אלגעמיינער יידישע צייטונג' בידיעה על פטירתו].

בשו"ת בית שערים [יו"ד סי' ל"ט] להג"ר עמרם בלום אב"ד מאד, נמצא תשובה אליו, וזה לשונו:

שלום וכל טוב לידידי הרב הגדול בתורה ובמעשים, חכם חרשים ונבון לחשים, כבוד שמו תפארתו מו"ה **שמואל** נ"י אבדק"ק **וואגאש** והגליל'.

ושם בסי' נ"ג, כותב תשובה אחרת אליו, וזה לשונו:

'שיל"ת מאדע יום ג' חקת תר"ם לפ"ק, מגדל עוז שם משמואל, למלכים למואל, ה"ה ידידי הרב הגדול חריף ובקי, זך ונקי כמו"ה **שמואל** נ"י **קרויז** אבדק"ק **וואגאש** והגליל'.

הרב מוואגאש היה מפורסם בהמדינה לצדיק תמים, והתמדתו בתורה היתה עצומה מאד, וסיפר בנו הרה"ג ר' פתחי' אב"ד וואגאש לתלמידו ר' משה יוסף פרידלענדער הנ"ל, שאביו הרה"ק ר' שמואל היה יושב ולומד בלילות חורף הארוכות, כשרגליו נתונים בספל עם מים קרים בכדי שלא ירדם ויישן.

עוד סיפר בנו הרה"ג ר' פתחי', שאביו הרה"ק ר' שמואל היה מקפיד במיוחד שלא יעשה השו"ב דמתא שום מלאכה או עבודה כדי שלא יעייף את ידו, פעם אחת ראה שהשו"ב מכין לעצמו קיסמים דקים שיהיה לו במה להצית את תנור האש, מיד קרא לו ואמר, בוא ונלמד יחד את המשנה במס' חולין, "השוחט ועף בתוך שחיטתו" וכו', ושאלו, היאך יתכן שהשוחט יהיה עיף באמצע השחיטה? והמשיך ואמר, התירוץ הוא, שאם השוחט עושה מלאכה בידיו, כגון שהוא חוטב קיסמים דקים, עי"ז יכול להיות שיהיה עיף באמצע השחיטה ושחיטתו תהיה פסולה, ובכן סיים, תבחור לך א' מהשתים, אם אתה רוצה להמשיך ולחטוב עצים לתנור אז תפטר מן החלף, ותפסיק לשחוט, ואם רוצה אתה להמשיך בהשחיטה, תפסיק מהיום והלאה לחטוב קיסמים, ותשתדל שלא לעשות שום מלאכה בידך.

בערוב ימיו כשהי' כבר זקן מופלג, התחיל בעצת הרה"ק משינאווע להתנהג כאדמו"ר, וקבל פתקאות ופדיונות והתפרסם כפועל ישועות וברכותיו מתקיימים.

סיפר ר' שלמה זאב פרידלענדער הנ"ל לבנו ר' משה יוסף, שהרה"ג ר' שמואל וואגאשער, בהיותו בן פ' שנה, [ואולי קרוב לצ', הי' זה בשנת תרנ"ו לפי החשבון] התחיל להתנהג באדמורו"ת, ולקבל פתקאות וכו', והרה"ק משינאווע כאשר באו אליו

אנשים מסביבות אוהעל, לא רצה לקבל מהם פתקאות, ושלח אותם להרה"ק מוואגאש שיתנו לו את הפתקאות ואת הפדיונות, ששם יוושעו בכל מיני ישועות, וכאשר באו האנשים אל הרב מוואגאש, לא רצה לקבלם בשום אופן, וכך נמשך הדבר זמן רב, עד שפעם אחת בא בחור אי' אל הרה"ק משינאווע בבקשה, ושלחו ג"כ להרה"ק מוואגאש, כאשר הגיע לוואגאש עמדו שם כבר הרבה אנשים שנשלחו לשם ג"כ ע"י הרה"ק משינאווע, והרה"ק מוואגאש לא רצה לקבלם, הבחור הזה היה איש חזק מאוד, וכאשר שמע שהרב אינו מקבל את האנשים, פרץ לתוך בית הרב בחזקה, רכוב על סוסי אש בתפארה, ואמר להרב מוואגאש, הרבי משינאווע שלח אותי לכאן ואינני עוזב את הרבי עד שתברכני, ואז קבלו הרב מוואגאש וברך אותו, ונכנסו גם כן כל העומדים שם בחוץ ונתברכו כולם מפיו, ומאז התפרסם שמו בכל המדינה כרבי ומנהיג ישראל פועל ישועות בקרב הארץ.

ועוד סיפר ר' שלמה זאב הנ"ל, שכאשר היה ילד קטן, שם עליו הרה"ק מוואגאש את ידיו הקדושים וברכו.

בספר "פארי חכמי מדינתנו" לר' יקותיאל יודא גרינוואלד כותב בערכו:

'הרב מו"ה שמואל אבד"ק וואגאש, רב גדול וצדיק יסוד עולם, חסידא ופרישא, ורבים מאחינו בני ישראל נהרו אליו לשמוע ברכתו.'

דו"ז הרה"ג ר' יעקב ברוך גפן בספרו 'זכר יעקב' שנדפס בשנת תרס"א, כותב שבחיים גדולים על קרוב משפחתו הרב מוואגאש ומוסר עוד פרטים לתולדות ימי חייו, [אגב, בעת שספרו זה יצא לאור בשנת תרס"א כבר הי' אחרי פטירת הרב מוואגאש, שנפטר ממש לפני זה באמצע ההדפסה בשנת תר"ס, ועדיין נזכר בברכת החיים] וזה לשונו באידיש-דייטש:

'הרב הגאון מו"ה שמואל נ"י רב אין וואגאשער בעצירק, לערנט תורה לשמה מיט איינער גראסען ישיבה זייט פיעלע יאהרען, זיין לעבענסאלטער איזט יעצט איבער 90 יאהר, און האט שאן פיעלע מאל מסיים געווען ש"ס, זייט איין קורצער צייט קאממען צו איהם פיעלע מענשען, אום זיינען זענען צו ערהאלטען אונד עס ווערדען פיעלע געהאלפען דורך זיין געבעט, הי"י עביג"צ.'

וואוררע. — הרב הגאון מו"ה שמואל נ"י רב אין וואגאשער בעצירק, לערנט תורה לשמה מיט איינער גראסען ישיבה זייט פיעלע יאהרען. זיין לעבענסאלטער איזט יעצט איבער 90 יאהר אונד האט שאן פיעלע מאל מסיים געווען ש"ס, זייט איין קורצער צייט קאממען צו איהם פיעלע מענשען, אום זיינען זענען צו ערהאלטען אונד עס ווערדען פיעלע געהאלפען דורך זיין געבעט, הי"י עביג"צ.

תרגום ללשון הקודש: הרה"ג מו"ה שמואל נ"י רב בגליל וואגאש, לומד תורה לשמה ויש לו ישיבה גדולה כבר הרבה שנים, שני חייו הגיעו כבר למעלה מתשעים שנה, הוא

כבר סיים את כל השי"ס הרבה פעמים, בתקופה האחרונה באים אליו הרבה אנשים לקבל ברכתיו ועצותיו, ורבים נושעים על ידו, השם ישמרהו יחיהו, עד ביאת גואל צדק.

בחלק התולדות שבראש ספר 'פני חסד' מספר בנו של המחבר רבי פנחס אדלער [שהרב מוואגאש הי' דוד זקינתו מ' אסתר]:

היא היתה ב"א של אותו צדיק רב ואב"ד ונקרא על שם מקומו ר' שמואל וואגאשער סמוך לאוהעל, ואם כי הי' גאון וקדוש הי' מסתתר וטמיר ונעלם ואיש לא ידעו מגודל קדושתו וחשיבתו בשמים ומדרגותיו הגבוהות עד שבא הגה"ק האמתי מו"ה יחזקאל שרגא הי"ש מרן

ואבלעבען איינעם נראָסען צדיקס.)
 הרב הגאון הצדיק ר' שמואל קרויס אין קאָוואַטש-זאָנאָש - דעסען אַבלעבען וויר געסטערן געמעלדעט - וואָר צוערשט מורה הוראה אונד שאַטער רב אין דיעזעס אָרטע ביאָ ש"א-אָהעלי, זיין לעבען ווייזטע ער פֿאַר אונד נאָגין לתורה ולעבודה. זיין פֿלייס איס תורה-לער. נען איז פֿאַסט ביישטיפללאָך. טראָגטן זיינעס גדלות בתורה ויראה וואָר ער נחבא אַל תּבליס. דיא הידיש געזינגטען גדולי הדור, וויא הרב הגאון הקדוש פֿס אַנז דיצט. ליעבטען איהן איהרעס אוינאפֿעל גלייך. פֿערטאָגע זיינעס צדקות וואָלל פֿאַהרען צו איהם טווענדע, אום איהן אום ראטה אונד פֿריבסטע ביא השׂיית צו ערוועקן. ער אַבער וואָללטע קיינע קוויטלעך. געהטען אונד ערשט זייט איינען יאהרען ליעס הסנה זייל עם געוואָהרען. דאָס טאן איהן אַלס געבעני בע-האנדלע. דיא ליידען דעם אַלטערס. פֿאַן דעגען ער זעהר שווער היינענוכט וואָרדע, ערטרונג ער אַלס גיטרוין של אַהבה אונד זאָ ווייט זיינע קראַפטע רייכטען אַכלאָ ער אויך אין דיעזען קוואַלפֿאַלען יאהרען דער תורה אונד עבודה. טיט איינעם וואָרדע: דער נונטעהר דאָהינע-שיעדענע וואָר איינער דער נראָסען צדיקס. זכורו יזן עליז!

ידיעה בעיתון 'אלגעמיינע יידישע צייטונג' אחר פטירתו, מסופר איך שאהב אותו הרה"ק מצאנו, וגודל עבודתו ואיך שטעה רבי

משינאווע, ושלח אליו אנשים הצריכים לישועות והוא מיאן בזה עד שהגה"ק משינאווע כתב אליו מכתב שמבקשו שלא למנוע ולחדול טוב מאחב"י הנדכאים ואומללים המצפים לישועה וגוזר עליו לברכס ולהתפלל בעדם, ובעל כרחך הי' כמוכרח לשמוע דברי קדשו ושלא לסרב להרב הגדול ואיש אמת רבינו משינאווע ז"ל, ופעל בתפלתו וברכתו ישועות ונפלאות תלאה העט מלכותבם.

והי' שוה לכל נפש שהי' גי"כ ידיד נאמן עם הגאון העצום היחסן מו"ה ירמיי לעוו ז"ל אבד"ק אוהעל, ופעם א' בא אוהעלה ומה נעים שבת אחים, כי הגר"י לעוו בשמעו כי הרב מוואגאש בא אליו הקדים לקרתו החצרה ועכבו כמה ימים בביתו לשעשועים, והניח אחריו בן רב גדול ממלא מקומו אשר בנו הוא אחד מחשובי העיר אונוואר, בתורה חכמה ויראה, בשמו מו"ה זן קרויס נ"י וסיפר לי כי הי' פעם א' בילדותו אצל רבינו איש אלקים הגה"צ משינאווע וכיבדו ביותרת הכבוד וחביבות עי"ז, ואמר לו אתה נכד אדם גדול ר' שמואל וואגאשער, ווייסטו דען ווער דאס איז [נדפס בטעות יוער דאס איז געווען] אבל אי אפשר שהרה"ק משינאווע נפטר שנה א' קודם הרב מוואגאש].

מש"כ אודות הידידות עם ר' ירמיי לעוו אין כוונתו אחרי שנתפרסם שמו שהי' שנים רבות אחרי פטירת ר' ירמיי, וגם בנו ר' אלעזר כבר הי' באונגוואר אז.

(אבלעבען איינעם נראָסען צדיקים)
 אויס ז' א-אָ ה' ע ל י סעלענראַדערט סאָן אונס דיא
 סרויע נאכצווייט. דאס הרב הני הצדיק מיה שמואל
 ס ו ו א נ א ש נפטר נעוואָרדען איז. דער אים
 אלטער פאָן 99 יארדען דאהינגעשיידענען. קרצוועג
 ר' שמואל וואנאשער' נעאננט. וואָ איינע ר' דער
 נראָסען צדיק' דער נענעווארט אונס' וין הני
 שידען אונס דאהער איין פערלעסט פיר ב' ל
 ישראָל. דא הלוי' פֿינעט מיטוואָך נאכטיטאג
 שטאט. תנצויה. (נאח'רעס אין נאכשטער נומער.)

מועדה בעיתון 'אלגעמיינע יידישע צייטונג' על פסירת
 הרה"ג הצדיק ר' שמואל מווגאש בגיל צ', מהצדיקים
 הגדולים בהסביבה, הלוי' תצא ביום ד' אחה"צ

בוואגאש, וסמוך להאוהל אשר הוא טמון בו נמצא מים זוחלים לטבילה, [בספר

(הלוי' אונד ראבבינער
 וזאהל) אויס ש'א-אָ ה' ע ל י וורד
 אונס נעשידיגען. דער שפרוך אונזערער ויווען:
 גדולים צדיקים במיתותי וכו'. דאס דיא צדיקים
 נאך אה'דער פסירה נאך סעדר נעווידיגט ווער-
 דען. אלס ביא אהרעס לעבען, בעווארדעט זיך
 אויך ביא הרב הנאון הצדיק מיה שמואל קרויס
 זצ"ל. סראָטן דעם שנענעשטאָבערס. דאמטע זיך
 נעסערן (מיטוואָך) דאָן איין צאהלריבעם
 סובליקוס אויס דער פּרעטעט אין קאָוואַטש-וואנאש
 איינגעפונען. בעפֿאר דיא הלוי' בעאנן. ווארדע
 דער ווירדיגע זאָרן דעם פֿערעווענען
 הרב החרף וכו' סרה סחה קרויס
 ניי. איינשטייט צום ראבבינער נעוואהלט. היע.
 הויף היעלען הסרים: דער זאָענען נעאננטע
 זאָרן של הנפטר. פֿערנער הרבניס הני דקין באַ-
 קאָנ. זשאראני אונד ש'א-אָ ה' ע ל י
 ניי. אונטער ליטעס וויינען ערפֿאָלגע זאָרן דיא
 בעסטאטונג ווענען ועלענען גדול בישראָל.
 דעם אלעק דיא איהן נעקאנט. שמעסע איין
 פֿיעפֿאָלעס אנדעקען בעוואהרען ווערען.
 דען זאָן שווער היינטעווענען דינטערליכעבענען
 דעם פֿערעווענען רופֿען וור צו: די ינחם אהבם
 בתוך שאר אבלי ציון הירושלים!
 חיים נרשין ביין נאָט טרענער

מועדה בעתון מסדר הלוי' וההפדים

עוד כתב שם שזקינתו מרת אסתר בת אחיו
 ר' בנימין קרויס [ראה להלן] היתה רגילה
 לומר שעיקר התכשיטין שלה היא עצם
 הדבר שזודה הוא הצדיק ר' שמואל
 וואגאשער.

הרב מוואגאש נפטר זקן ושבע ימים בן צ"ג
 שנה ביום ט' טבת שנת תר"ס ומנו"כ
 בוואגאש, וסמוך להאוהל אשר הוא טמון בו
 מליצי אש כתב שנפטר בתרס"ט וממנו העתיק
 בשם הגדולים ועוד, אבל טעו בזה].

בעתון 'אלגעמיינער אידישער צייטונג' שיי"ל
 בפעסט, מספר ר' חיים גרשון כ"ץ גאטדינער
 מהנעשה והנשמע בקאוואטש וואגאש אצל
 ההלוי', שאף שהי שלג עכ"ז באו ביום
 אתמול יום ד' מספר גדול מעיירות אחרות,
 לפני הלוי' קיבלו עליהם לרב בנו הרב
 החרף ר' פתחי קרויס, הספדים ערכו בנו
 הנ"ל, והרבנים מביקוני [הרה"ג ר' משה הכהן
 גראס חתן ר' שלמה זאב הכהן מפאטאק גיסו
 של רבינו] זשאדאני [הרה"ג ר' יוסף אלימלך
 כהנא], ואוהעלי.

על מצבתו כתוב:

עד הגל הזה ועדה המצבה, פ"נ, הרב הגאון ענותן ושפל
 ברך, מו"ה שמואל זצ"ל, בן מו"ה אברהם קרויס ז"ל,

אב"ד דפה
 והגלילות, שים
 טוב אשר קנה
 לו עוד בילדותו,
 מ'אוהל תורה
 לא מש כל ימי
 חלדתו, וילכת

איינגעזענדעמ.
 פיר דיא פאמיליע אונד אינטערעסירטען קרייזע ווירד
 איהן דיענעס ווענען בעקאנטע נעמכט, דאס דיא מצבה פיר
 הרב הצדיק ר' שמואל קרויס זצ"ל אין ז'אנאש
 ביום ד' (מיטוואָך) מרשט שופטים הבעיל נעשטלעלס
 ווערען ווירד.
 אָ י ה' ע ל י, עריה אלול תריס.
 יצחק ארנשטיין.

מועדה בהעתון הנ"ל שהקמת המצבה יהי ביום ד'

בדרכי ד' הדיך תמיד עדתו, איליו נהרו רבים כל איש
 בעת צרתו, ליעת זקנתו נתגלה ופעל להם בתפלתו, נפטר
 בש"ט זקן ושבע ימים ביום ט' טבת ונקבר בהספד גדול
 ביום י"א טבת שנת תר"ס לפ"ק, תנצבה'.

בני הרה"צ ר' שמואל קרויס מזיוו"ר:

(א) ר' אברהם קרויס נולד בוואגאש בשנת ת"ר, ראה להלן עליו.

(ב) משה קרויס נולד בוואגאש [בצענוס תר"ח, ובצענוס תרי"ז נרשם שנולד בפאטאק] ביום כ"ו אייר תר"ב [צענוס תרי"ז, ולפי צענוס תר"ח תר"ד].

(ג) ר' צבי קרויס נולד בוואגאש ביום ו' כסלו תר"ו [צענוס תרי"ז], ראה להלן עליו.

(ד) האניאנא נולדה בוואגאש ט' אב תרי"ג [בצענוס תרי"ז נרשם תאריך לידתה א' חשוון תרי"ד].

בנו של הרה"צ ר' שמואל קרויס מזיוו"ש:

(ה) ר' פתחי קרויס נולד בתרכ"ח בערך, ראה להלן עליו.

הרה"ג ר' אברהם קרויס ראב"ד פאטאק

ר' אברהם נולד בוואגאש [כן הוא בצענוס דשנת תר"ח נרשם, ובצענוס תרכ"ט נרשם כנראה בטעות שנולד בפאטאק] בשנת ת"ר, [מצענוס תר"ח וכן מגיל פטירתו, בצענוס תרכ"ט נרשם שנולד בתקצ"ד]. נשא בעיר פאטאק בהיותו בן כ"א שנה ביום י"א תשרי תרס"ז את מרת גיטל רחל שנולדה בשנת תקצ"ז [לפי גיל פטירתה, ובצענוס תרכ"ט נרשם שנולד בשנת תקצ"ד] בעיר ווראנוב לאביה ר' שמואל הכהן פייערליכט

ולאמה מי צארטל שנולדה בפאטאק בשנת תקע"ט לר' אברהם דייטש.

ר' שמואל פייערליכט דר מקודם בווראנוב, נמנה שם ברשימת משלמי מכס בתקצ"ח, וכן נמצא ברשימת הפרענומעראנטען בווראנוב בשנת תקצ"ט לספה"ק 'פרי צדיק'. אח"כ עבר לדור לעיר

פאטאק, נפטר

צעיר לימים,

ואלמנתו מי

צארטל נישאת

אז לר' שלמה

זאב הכהן

מפאטאק כמו

שכתבתי לעיל, ואחר פטירתו נישאת עוד

הפעם בזיווג שלישי לר' משה גוטמאן

שנולד בסטראפקוב בתקצ"ב. ר' משה נפטר בפאטאק ביום י"ט חשוון תרנ"א

ווראנאב

הדג המ"הג אב"ד כ"ו
 הק' ר' חיים דוב סטעק
 — מו"ה מדני קעלנער
 — ר' זלמן לענדערמאן
 — ר' אהרן מנחם פוקס
 — ר' שמואל פייערליכט

ר' שמואל בס' פרי צדיק תקצ"ט

בן נ"ח שנה, מ' צארטל נפטרה בת פ"ד שנה כאלמנה בפאטאק ביום י"ג סיון שנת תרס"ג, ומנוחת כבודה בפאטאק.

אחר נישואיו דר ר' אברהם בכפר הערצעקוט הסמוך למקום חותנו פאטאק ובמשך הימים נתקבל לראב"ד בפאטאק.

בצענזוס דשנת תרכ"ט בעת שישב בהערצעקוט, נרשם אצלו שהוא מרביץ תורה ותופס ישיבה, ונמנו בביתו חמשה תלמידי ישיבה שבאו ללמוד אצלו, ואלו הם: (א) לייזר גראס נולד בפאטאק בתרט"ו. (ב) אייזק גאנצפריד נולד בטאלטשווא בשנת תרט"ו [בן ר' יוסף בן הגאון בעל קיצור שלחן ערוך]. (ג) שייע ענטען נולד בקערעסטור בשנת תרי"ז [אולי בן ר' מרדכי משם]. (ד) מאיר שווארץ נולד בסאלאנץ בתרי"ז. (ה) הערמאן עדליס נולד באלאסי בשנת תר"ך [כנראה בן ר' יצחק אלי' עדליס משם].

ש' פאטיק הסיני י' יעני' עשרינפעלד
אז"ל. ס"ד. אנהאס קנייס. ר' ל' לני

בשנת תר"ן נזכר הרב ר' אברהם קרויס ברשימת הפרענומעראנטען לספר 'צפנת פענח חדש'.

ר' אברהם נפטר עוד בחיי אביו, בן נ"ח שנה, ביום י' סיון תרנ"ח [לא בשנת תרנ"ה ככתוב בכמה מקומות] ומנו"כ בפאטאק, וזאת מה שחרטו על מצבתו, [בראשי תיבות שמו ושם אמו 'אברהם בן אסתר']:

יפ"נ, אייש חסיד עניו גדול בתורה, ב'רוחו היקרה **צדק בתוך עמו הורה**, ר'דף צדקה וחסד נכבד בחבורה, ה'גדיל בניו בתורה ודרך ישרה, מ'ילא על כל גדותיו בפלפול וסברא, ב'לילות לתורה נ'דד שנתו א'ורחים, ס'ימכו ידיו ת'מיד ר'מה עלה צדקתו, מוהר"ר אברהם קרויס ז"ל, בן

הרב הצדיק מוהר"ר שמואל נ"י, הלך לעולמו בשם טוב, י' סיון שנת תרנ"ח לפ"ק, תנצב"ה

זוגי מ' גיטל רחל נפטרה בת ע"ו שנה ביום ו' אב תרע"ג, מצבתה בפאטאק נתחדשה בתשע"ט [צ"ב אם נעתקה כהוגן שהלשון 'חד מיקירי הקהלה' מוזר].

בני הרב ר' אברהם קרויס מפאטאק:

א) פאני [אולי שמה פיגא כשם אמו של הרב מוואגאש] נולדה בפאטאק בשנת תרי"ז. [מהצענזוס תרכ"ט].

ב) **אסתר** [כשם אמו] נולדה בפאטאק בשנת תרי"ט. [מצענזוס תרכ"ט].

ג) **משה** נולד ח' סיון תר"ך. [בצענזוס תרכ"ט אינו נמצא, אולי נפטר].

ד) **ר' זאב מאיר קרויס** נולד בהערצעגקוט בשנת תרכ"ה.

נשא בן כ"ג שנה ביום ל' אב תרמ"ח את מ' ח' שרה שנולדה בטיסא-ליק בשנת תר"ל לר' ישראל חיים לעווי ב"ר יצחק סג"ל מטיסא ליק, ושם אמה רבקה

[כנראה ג"כ לבית לעווי]. בעת הנישואין כבר דר חותנו ר' ישראל חיים בטיסא-פאלקאניע הסמוך לטשאט ושם התקיימה החתונה, והמסדר קידושין הי' זקינו הרב הקדוש מוואגאש. חותמים על הנישואין הערמאן לעווי ועמאנועל שפיץ.

ר' זאב מאיר דר בטיסא-פולגאר הסמוך ונראה למקום חותנו פאלקאניע והיה מראשי הקהלה דשם, וכן מתואר בספר 'אלף

פיסא פאלגאר
הרה"ג מיה מנחם מענדל לעמבערגער
ר' קלמן דורש שריב
ר' אשר אשפריי
ר' אליעזר ניסן גראם
חברה קדיש ספרים:
ר' זאב מאיר קראביס רה"ק
ר' דוד קליין

זעירא' [דפוס בודאפעסט תרפ"ג, ראה צילום].

ר' זאב מאיר נפטר בן ס"ו שנה ביום ג' דחול המועד סוכות שנת תרצ"ב, ומנו"כ בטיסא פאלגאר, זו' ח' שרה נפטרה שם ביום ב' דר"ח חשוון תרע"ב.

בני ר' זאב מאיר קרויס:

1. **דוד**, נולד בטיסא פאלקאניע י"ג אייר תרמ"ט, הסנדק הי' זקינו ר' ישראל חיים לעווי.

2. **אסתר**, נולדה בפולגאר ביום ו' שבט תרנ"א.

3. **רבקה**, נולדה בפולגאר ביום ט' שבט תרנ"ג, נפטרה ה' תשרי תרנ"ד.

4. ר' **אברהם משה קרויס**, נולד בפאלגאר ביום ט"ז תשרי ב' דסוכות שנת תרנ"ה, המוהל הי' ר' יוסף ווייצנער, והסנדק פערענץ פאליטצער.

ח' שרה א"ר זאב מאיר ב"ר ישראל חיים

נשא את מי רחל בת ר' משה ולאה גערשלער מדאבשינא, דר בפעסט ואח"כ עבר לענגלאנד שם נפטר ביום כ"ה אב תשי"ח והובל לארץ הקדושה ביום א' דר"ח אייר תשי"ך ונטמן בבני ברק.

בני ר' אברהם משה קרויס:

א) ר' **יחיאל יו"ט קרויס** שליט"א מבני ברק, זוי מי רבקה ריזל ב"ר יצחק דניאל הארטמאן [בני וחתני ר' יחיאל יו"ט הם: ר' אברהם משה, ר' שמואל חיים (אבי ר' שלום שעוסק בפרסום שם זקינו הרב מוואגאש), ר' ברוך צבי, ר' מענדל, ר' יודא, ר' ישראל קאפל, ר' שלום פאלאק, ר' אלי קויפמאן, ר' יוסף צבי פרענקל, ר' שלמה קליין, ר' בנציון מאיר ווידער, ר' נפתלי פרידמאן, ר' אביגדור מאיר ווידער, ר' אלחנן מארמארשטיין].

ב) הנגיד ר' **מתת'י קרויס** ע"ה נולד בשנת תשי"ד והגיע כיתום ללאנדאן, נשא את מי מרים מחלה ב"ר שמואל קאליש מחסידי מונקאטש, [בניו: ר' אברהם משה קרויס רב וואגאש לאנדאן, ר' דוד קרויס, ר' יעקב ישראל קרויס, ר' זאב מאיר קרויס, חתניו ר' אברהם משה אלטאסקי, ר' אלי ראזענגארטען ור' יעקב סאראצקין], נפטר ביום י"ג תמוז תשע"ח בן ע"ד שנה.

ג) זאב מאיר מזכרון יעקב.

5. ר' **ישראל חיים קרויס** [נקרא ע"ש זקינו] כנראה דר בטיסא פאלקאניא במקום זקינו לפני המלחמה, שם מצאתי זכרו ברשימת הפרענומעראנטען לספר 'מי יהודה' בשנת תרצ"ד. נפטר ליל שב"ק כ"ז אדר שני תשל"ו מני"כ בהר המנוחות.

6. **מירל פריד** נישאת לר' **נתנאל פריד**. בעלה ובי ילדיהם נעקה"ש הי"ד, היא נפטרה כ' שבט תשמ"ב בברוקלין ונטמנה בביה"ח סגולה בפ"ת.

ה) ר' **מרדכי קרויס**, נולד בשנת תרכ"ו בהערצעגקוט, [בצענוס תרכ"ט נרשם

יאקאב נולד בתרכ"ח, וכן במעטריקל דפאטאק נרשם יאקאב נולד תחלת חורף תרכ"ז, אולי הכוונה לר' מרדכי].

למד אצל השבט סופר בפרעשבורג, ואצל הג"ר שמואל עהרנפעלד במאטערסדארף, ואצל הג"ר יעקב טענענבוים בעל נהרי אפרסמון. נשא בן כ"ו

שנה ביום ט"ו טבת תר"ן את מרת **שרה רבקה**

בת ט"ז שנה, בת הרה"ח ר' **יעקב צימערמאן** [ודבורה] מחשובי חסידי סיגעט בסענפעטער. דר בסענפעטער במקום חותנו, אח"כ עבר לעדעלין ואח"כ עבר לעיר מישיקאץ. אצלו היה תורה וגדולה צמודים יחדיו, הי' עשיר גדול ממסחר העצים, נעקדה"ש בכ"ו סיון תשי"ד הי"ד.

ט פארקאניא

נו"ה יבראח חיים קרויס
 * ינ"ה קני"ל לחו"י
 ר' גבריאל זליצן
 ר' סנחה זליצן

חומם של ר' מרדכי על ס' חתן סופר
 Krausz Marton Edeleny

בני ר' מרדכי קרויס:

1. **ליפאט**, נולד בסענפעטער ביום י"ח שבט תרנ"א, הסנדק היי זקיננו ר' יעקב צימערמאן.
2. ר' **יושע קרויס**, נולד ביום כ"ח שבט תרנ"ד בעדעלין, הסנדק היי זקיננו ר' אברהם קרויס מפאטאק. למד אצל הקדושת יו"ט בסיגעט, אצל הדעת סופר בפרעשבורג, אצל הלבושי מרדכי ממאד, ואצל הגה"ק ר' שמואל ראזענבערג באונסדארף.

בשנת תרע"ח נשא את מרת לאה מלכה בת ר' יצחק אייזיק רויזמאן מראה"ק במונקאטש. דר בעדעלין ואח"כ במישקאלץ. זוגי מ' מלכה נחלתה כמה שנים אחרי לידת הבת דבורה ונפטרה ביום י"ג שבט תש"ב יום אחרי פטירת הרב דמתא הר"ר ישראל אברהם אלטר לאנדא אב"ד עדעלין, ומסופר שחיתה מ' מלכה ט"ז שנים ע"י תפלותיו הקדושים, נעקדה"ש הי"ד.

בני ר' יושע קרויס: א) מרת **חי' אשת ר' גבריאל משה מעזעי** מניראדאני, נעקדה"ש עם ילדיה אברהם ואהרן מאיר בתש"ד הי"ד. ב) ה' **שמואל** נולד בשנת תרפ"א, מהחריפים בישיבת עדעלין ובפעחהערדיארמאט, בקי ברוב סוגיות הש"ס, נפטר במחנה העבודה ברוסלאנד בשנת תש"ג הי"ד. ג) הרה"ג ר' **אהרן מאיר קרויס** זצ"ל, נולד במישקאלץ בתרפ"ד, למד בעדעלין ובמונקאטש, נשא את מרת שרה לאה טויבא בת הרה"ג ר' יושע ציטראן אב"ד בעסערמין ושאפראן ב"ר זאב אב"ד דאראג, מלפנים אב"ד שאפראן ובתש"ז בעת הרעוואלוציע ברח ובא לאוסטראליע שם שימש כרב בעיר סידיני אוסטראליע ואח"כדר בעיר מאנסי יע"א, מחבר ספר "זכרון יהושע" שם הכניס גם מתורת זקיננו ר' מרדכי. נלב"ע ג' שבט תשפ"ב. ד) **דבורה**.
- 3. **מרים** אשת ר' **מיכל פליישמאן** מברעזנא ב"ר הערש ב"ר וואלף.

בני ר' מיכל: א) מ' גיטל אשת ר' **אליעזר שלעזינגער** מבאניע, [אבי ר' מיכל ור' יודל ור' יוסף אלי' ור' משה דוד מוויליאמסבורג, ר' מרדכי ור' הערשל מקרית יואל]. ב) מ' לאה אשת ר' **אברהם פריינד**.
- 4. **אסתר** אשת ר' **יוסף יודא היימפעלד** מטשאט ב"ר נחמן חיים מחוסט, נעקה"ש עם בניה הי"ד. בתו מ' מינקא תחי' ניצלה ונישאת לר' ישכר דוב [בערל] יאקאבאוויטש ע"ה מוויליאמסבורג.

בני ר' בערל: ר' אברהם יעקב ור' בנציון ור' נחמן חיים ור' הערשל ע"ה מקרית יואל, ר' אהרן שמואל ור' מרדכי ישעי' מוויליאמסבורג, ר' יוסף יודא מבאראפארק, ר' נתן שאול גרינפעלד מוומס"ב.

- 5. ר' **אברהם קרויס**, נולד בעדעלין בתרס"ב, דר במישקאלץ, זוגי מ' גיטל נולדה בברעזנא, הי"ד.

6. ר' שמואל קרויס, נולד בעדעלין בתרס"ה, נשא את מ' חנה שנולדה בקליינווארדיין בתרס"ח, דרו במישקאלץ, נעקדה"ש הי"ד.

- ו) בעטי נולדה בכ"ז תמוז תרל"ב.
- ז) מושקט, נולדה בכ"ו שבט תרל"ה, נישאת בת כ' שנה ביום י"ד אלול תרנ"ה לר' יעקב שלום סופר שהי' בן כ"ד שנה ובא מכפר קרוואני (במחוז פרעשוב, שם הוריו יאאכיס ורבקה), כנראה דר בפאטאק שכן הוא חותם על פטירת ר' אברהם קרויס, וגם על פטירת אשתו מ' גיטל. מיו"ח בנו ר' משה ובתו מרת ראזען [חתנה ר' שמחה ירוחם פרידמאן].
- ח) הילד חיים, נולד בג' תשרי תרל"ח [לכאורה נקרא ע"ש הרה"ק בעל דברי חיים] נפטר ל"ע טרם היותו בן ג' שנה, ביום המר שבעה עשר בתמוז תר"ס.
- ט) הילד ישעי', נולד ה' ניסן תרמ"ג, נפטר ל"ע בן ג' שנים כ"ג אלול תרמ"ו.
- י) מארטאן, [בוודאי לא מרדכי] נולד י"ח אב תרמ"ט.

הרב ר' צבי קרויס בן הרב מוואגאש

הרב ר' צבי קרויס נולד בוואגאש ביום ו' כסלו תר"ו [צענזס תר"ז].

נשא את מרת קריינדל שנולדה בסעמיהאלי בתחלת שנות תר"י, [היתה בת יותר משבעים בפטירתה] לבית פריימאן. דר כנראה מקודם בגאווא, ומשם הלך לכפר בולי הסמוכה [סמוך לבערצעל במחוז סאבאלטש]. מ' קריינדל נפטרה ביום ט"ז אדר שנת תרפ"ט.

ר' צבי קרויס נפטר באוהעל ושם מנו"כ, על מצבתו כתבו:

מצבת ר' צבי קרויס באוהעל

צ'ידה לדרך הכין במדה גדושה, ב'אמונה הדריך גם בניו בקדושה, ינוח ? בטוב עדי נשמתו דרושה, הרבני מו"ה צבי, בן הרב הצדיק המפורסם מוה"ר שמואל ז"ל אב"ד ק"ק וואגאש, נפטר בש"ט כ"ו מרחשון תרע"ו לפ"ק, תנצבה'

בני ר' צבי קרויס:

א) אולי מארי קרויס שנולדה בגאווא, נפטרה בבולי [נרשם שהיא בת ב' שנים וחי' חדשים, שיוצא לחודש כסלו תר"ס אבל אז כבר הי' בבולי], י"א אב תרמ"ב.

ב) אהרן, נולד בבולי ביום ד' תשרי תרל"ט.

ג) אברי'ש, נולד בבולי ביום י"ז אדר תרמ"ב.

ד) ר' אלי' קרויס, נולד בבולי ביום ז' תמוז תרמ"ד, דר באוהעל.

בתו מ' גאלדא לאה נולדה באוהעל בשנת תרפ"ב, נישאת לר' שלמה בראך

[ב"ר חיים ב"ר שמואל הרב מנירמאדא], נפטר ט"ו כסלו תשנ"ג, גאלדא לאה נפטרה בת פ"ז שנה ביום א' דפסח תשס"ט.

בני ר' שלמה: ר' שמואל ליב, ר' יעקב יוסף, ר' מנחם פתחי ור' אברהם שלום מוומס"ב. ר' אלי חיים מב"פ.

ה) דינה גיטל, נולדה שם י"ד טבת תרמ"ז, [לכאורה השם דינה על שם אשת הרב מוואגאש שהיתה אמו חורגתו, ונפטרה ממש אז כנראה כי בחורף תרמ"ח כבר נישא הרב מוואגאש עוד הפעם].

ו) מושקט, [כשם חמותו של הרב מוואגאש] נולדה שם ביום ה' אב תרמ"ט, נישאת לר' אהרן זאב קליין בן ר' שמשון.

ר' אהרן זאב נולד בשנת תרי"ב ולמד בבחרותו אצל הגאון בעל כתב סופר. ה' לו כמה זיווגים,

בזיווג א' נשא אשה ונפטרה, אח"כ נשא בשנת תרל"ה את מ' הענא בת הר"ר שמעון ליבערמאן אב"ד שעניע, [אחרי שנתאלמנה מבעלה ר' יעקב צוקער השוחט מריטשע בשנת תרל"ד], א' מבניהם ה' אדאלף צוקער שנסע לאמעריקא ונעשה עשיר מופלג

מאד], ממ' הענא נולדו לו ב' ילדים, והיא נפטרה צעירה לימים ביום ב' חשון תרמ"א בת ל"ו שנה בלבד. [ה' לו בפשטות זיווג אחר באמצע, שלא עמד בלי אשה שנים רבות], אחר כמה שנים נשא את מ' מושקט. ה' שוחט בריטשע הרבה שנים, בסוף שנותיו קיבל משכורת קבועה מאת אדאלף צוקער הנ"ל שהיה בן אשתו השניה.

ר' אהרן זאב נפטר בריטשע ביום כ"ה ניסן שנת תרפ"ו בן ע"ד שנה [פטירתו נרשמה ביום כ"ח [כ"ה?]] כסלו תרפ"ח ושם כתבו שנפטר ב' ניסן תרפ"ז, מ' מושקט נעקדה"ש ביום י"ח סיון תש"ד הי"ד.

מזווגו עם מרת מושקט, נולדה לו בזקותו בשנת תרע"ז בתו מ' רחל לאה, [נפטרה ביום ו' אב תשס"ג בת פ"ו שנה], אשת הרה"ח ר' צבי פנחס כ"ץ מאשקאוויטש מהאלמין-סאטמאר-ירושלים עיה"ק. בניהם: ר' אהרן זאב מקר"י, ר' טובי פקעטע מקר"י, ר' שמאל דוד ור' מרדכי יצחק מוומסב"ג.

בנו ממלא מקומו רבי פתחי קרויס

הר"ר פתחי נולד כבן זקונים לאביו בשנת תרכ"ח בערך, [כמו שכתוב על מצבתו בתרצ"ד שהוא בן ס"ו, אבל המצבה אינה בהירה ואולי הי' כתוב שם שהוא בן ס"ד ולפי"ז נולד בתר"ל. במעטריקל נרשם בתרס"ח שהוא ואשתו בני מ"ו שנה שלפי"ז נולדו בתרכ"ב, כנראה אינו מדויק].

הי' תלמידו של הגאון רבי אברהם יהודה הכהן שווארץ בעל הקול ארי' במאד, בספר תולדות קול ארי' מונה אותו מתלמידיו, ובספר שו"ת קול ארי' בהמעות קדימה, כתוב בעיר אוהעל, 'הה"ג אבדק"ק וואגאש תלמיד המחבר'.

ר' משה יוסף פרידלענדער מקערעסטור בעמ"ח 'בתי אבות' סיפורי ר' ישעילע קערעסטירער וקונטרס 'למשפחותם לבית אבותם' היה תלמידו וש"יב ומזכירו בספרו.

נשא את מ' שרה שנולדה בלובאטין בשנת תרכ"ז לר' יעקב משה נייגרעשל [נולד בתקצ"א לר' ישראל משם, נפטר בטשירטש ד' דחומ"ס תרס"ח, זוג' נפטרה שם כ"ד סיון תרס"ח], אמה מ' פיגא מושקט [נולדה בגערלעכאוו לר' מנחם יוסף ראטענבערג שנפטר בצפת ו' אייר תרנ"ג, זוג' אסתר יהודית לבית פרענקל מצאצאי הברוך טעם], אחרי נישואיו

דר בפלאווטש עם חמיו, ויחד עמו ועם בנו ר' דן נייגרעשל נותנים משם מעות קדימה בשנת תרנ"ו.

נתקבל לרב במיקאהאזא ואחרי פטירת אביו מילא

ר א ב כ ב נ ע ר - א י נ ש ט א ל ל א -
צ י א ג) ויח אונס נעטעלעקט ווירד. וואוירע
דיקע. וועקע רע"י ה"גאשער ראבבינער. הרב
הרבי מיה מנחם קרויס נ"י אין פיינרליכער
הייז אינשטאללירט. פאסט אלע קניב רעס
הער-קאָזער בעצירקעס ווארען ביז לעגענע-
ביהאלי עסגעבענעסוארעקן; אויך אויס צוהעלי.
שוואַטש-מאטאק אונד אומגעבונען ערשיין איינע
טאָפּעסע אבאהל אנגעקועקער לייטע. אין ס' -
ק' -ראַטא (רעס וואַרגיסנע זיינער עהרונ') וועלט
ער בביה"ב זיינע אינזאלטא-רייכע הרשה. דער
אינגע טענות מצוה פאָלנעט.

מודעה בעיתון אודות הכרת הרב החדש בוואגאש

מקומו ברבנות ק"ק וואגאש, [נזכר בשו"ת יד יצחק ח"ג סי' ק"ל, ובבנין דוד סי' ל"א].

במודעה בעיתון על הכרתו מסופר שמכל המחוז עד לעגענימיהאלי וגם מאוהעל ושארשפאטאק באו המונים ובע"ב חשובים ליקח חבל בשמחה הגדולה, הרב ר' פתחי ערך דרשת פרידה גדולה במקום דירתו במיקאהאזא ואח"כ הי' סעודת מצוה.

משנת תרע"ה התיישב בעיר אוהעל שם נפטר בן ס"ו שנה [כך כתוב על המצבה מה שניתן לקרות כהיום, אבל ברשימת פטירתו נרשם שהוא בן ע"ב שנה] ביום י"ז ניסן תרצ"ד. על מצבתו כתבו :

'הרה"ג החסיד צדיק תמים מו"ה פתחי' בן הרה"ג הצדיק זקן מלא רחמים ואיש מופת קדוש יאמר לו מו"ה שמואל זצ"ל אב"ד וואגאש יצ"ו, אשר מילא מקום

אביו בשנת סת"ר ותקע אהלו של תורה תרע"ה פק"ק יצ"ו ונתבקש למרום בן ס"ו שנה ביום א' דחומ"פ תרצ"ד לפ"ק

מצבת ר' שמשון יחיאל גאלדפינגער במיהאלעוויץ

בני ר' פתחי' קרויס:
א) ר' ישראל קרויס, למד אצל הגאון המהרש"ג בסעמיהאלי.

נשא בשנת תרע"ח את מ' פיגא שנולדה בתרנ"ד לר' שמשון יחיאל גאלדפינגער [ב"ר יוסף] שנפטר במיהאלעוויץ ביום ד' אדר תרנ"ט והיות שבתו פיגא היתה יתומה, הי' הרה"ק ר' ישע"לע קערעסטורער השושבין שלה ביום חופתה.

בתרפ"ו היגר לברוקלין ניו יארק, היה ממיסדי קהל צעהלים בוויילאמסבורג ואח"כ דר בבאראפארק. אחרי פטירת אביו ביקשו ממנו שיבוא למלא מקום אביו אך סירב ונשאר באמעריקא. נפטר ביום כ"ב

טבת תשכ"ג ומנ"כ בלאנג איילענד בחלקת צעהלים, והרב מצעהלים ביקש מהמשפחה שיכתבו על המצבה שהי' ממיסדי החברה. זו' פיגא נפטרה ער"ה תשל"ט.

בני ר' ישראל קרויס:

1. ר' יצחק קרויס ע"ה מלאנדאן.
2. ר' שמשון יחיאל קרויס ע"ה בבאראפארק, [בנו ר' ישראל נ"י הוציא לאור ספר 'ראשית ישראל' ובסוף כתב תולדותיו של זקינו הרה"ג מוואגאש, ותשו"ח לו על כל מה שעזר בתולדות זקינו].
3. הרב פתחי'.
4. רחל אשת ר' צבי הירש פריעד בלאס אנדזשעלעס ואח"כ בבאראפארק, בניו: ר' פתחי' פריעד בבאראפארק רב בקהל בני ישראל ור' שלמה.
5. דינה אשת ר' מנשה יודא גראס בבאראפארק, בניו: ר' פתחי', ר' יצחק, ר' שמואל.
6. אסתר יודית אשת ר' שמואל הכהן ליבערמאן בוויילאמסבורג ואח"כ בבאראפארק.
7. מצאצאיו ר' משה הלוי שאהר ור' יעקב דאנציגער.

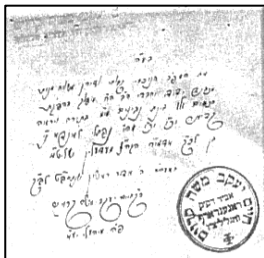

ב) ר' דן קרויס, תלמיד הג"ר יודא גרינוואלד בסאטמאר, ר' שמואל ראזנבערג באונסדארף, ר' עקיבא סופר בפרעשבורג, ראה שבחו בפי ר' משה יושע אדלער בן הרב מראדוואנקא הובא לעיל אצל שבחי הרב מוואגאש.

נשא בזיוו"ר את מרת מלכה בת ר' מאיר א"ש מאונגוואר בן ר' יודא א"ש אב"ד סאבראנץ בן הג"ר מאיר א"ש אב"ד אונגוואר. דר באונגוואר ואחר המלחמה בברוקלין ובסוף ימיו בירושלים. זוגתו נעקדה"ש הי"ד ובזיווג שני נשא את בת ר' יודא הכהן קרויס אב"ד לאקענבאך. נפטר י' אדר תשכ"ד, השאיר אחריו בכת"י שיטה מקובצת על מס' ברכות. הוציא לאור ספר 'שירי מצות' 'שירה לחיים' עם הערותיו. הי' לו בן שנהרג במלחמה ובת א' נשארה שנישאת לר' חיים ליב עהרנרייך ב"ר יצחק ב"ר קלמן.

ג) ר' חיים יעקב משה קרויס, נולד בוואגאש ביום כ"ב אדר א' תרס"ח, למד אצל הרב הגאון ראי"א לנדא מעדעלין.

נשא את מ' מלכה בת הרב ר' שמואל יפה-מרגליות-שלעזינגער אב"ד אראניאש-מאראטה שהיה בן ר' משה ליב יוסף אב"ד

זה הספר קבלתי לדורן משלוח מנות מידידי וחברי הב' וכו' נפתלי לאנדא בן לביק אדמו"ר הגה"צ מעדעלין שליט"א ה' אדר ראשון שנתרפ"ט הק' חיים יעקב משה קרויס פה איהעלי

ספר שהי' שייך לאב ובנו

ראגענדארף, ובשנת תרצ"א נעשה אב"ד ראגענדארף [ראה בספר רבו שו"ת בית ישראל יו"ד ח"ב סי' ס"ב מברכו ברכת מז"ט על הרבנות בפי יתרו תרצ"ב], נעקדה"ש ביום י"ט כסלו תש"ה עם ד' ילדיו [שמותיהם בלעז אילאנע נולדה בתרצ"ב, יודיטה בתרצ"ה, יאזשעף בתרצ"ו, זעלמירע בתרצ"ט] הי"ד.

נזכר לשבח בתחלת ספר 'מדרש

טוב' [שהו"ל ר' יודא ליב אברהאם מעדעלין בשנת תרפ"ז], וז"ל:

'אחריו להבחור **חיים יעקב משה קרויס בן הרב הגאון הצדיק מק' וואגאש** שליט"א, שעשה והשתדל גם כן לקבץ כמה וכמה ספרים עתיקים חשובים הנצרכים לי'

ד) ר' שמואל קרויס.

ה) ר' אברהם קרויס, דר באוהעל אצל אביו.

ר' יוסף שמואל מאשקאוויטש ח"א הרב מוואגאש

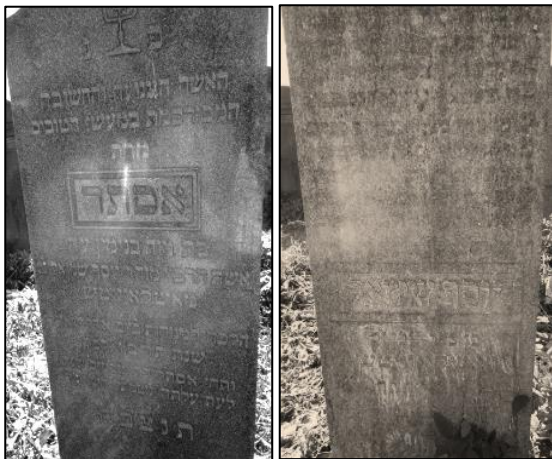
בהקדמת ספר 'פני חסד' להר"ר פנחס אדלער כותב שמ' אסתר אשת ר' יוסף שמואל מאשקאוויטש מאונגוואר היתה ב"א של הרב מוואגאש, ושזקנתו אמרה שעיקר התכשיטין שלה שהרב מוואגאש הוא דודה, ולא פירש איך.

**והכנסת אורחים באתגליא ואתכסיא מרת אסתר עיה יג) (שליח ביוס לוי
 יג) היא היתה ביל של אומו לרוק רב ואביר ונקרא על שם מקומו ר' שמואל
 וואגאשער סמוך לאוסטל ואם כי סי גאון וקדוש סי מססחר
 גטווען וכדומה. וזקנתי מרת אסתר סיחס אומרת עזס עיקר סחכשיטין שלכ ססרב
 דוואגאש סגיל טוא דודס זללסיס.**

והנה מ' אסתר נולדה בשנת תרט"ז [על מצבתה בשנת תרפ"ו מפורש שהיא בת שבעים שנה]. אביה הי' ר' בנימין שווארץ ואמה מ' שרה לבית קליין [כן נרשם בפטירתה], וצ"ע איך הי' דודה. במהדורה החדשה כתבו שאביה הי' ר' בנימין קרויס, וא"כ היתה בת אחיו, ולפני"ז השם שווארץ הוא רק אצל השלטונות, [אבל נכדו שהוציא לאור ספר על עיר אוגוואר כותב גם כן ששמו הי' שווארץ, וצ"ע. בפטירת בנו מענדל בשנת תרנ"ח בכפר טעגען הסמוך לפאוולאוויץ הני"ל, נרשם שהפטירה נמסר ע"י דודו של הנפטר איזידאר קליין הדר בפאוולאוויץ. ראיתי שאיזידאר קליין מפאוולאוויץ נולד בתרכ"ד בוואיאן אשתו היתה לינא מאשקאוויטש מפאוולאוויץ, ויכול להיות דודו משני צדדים].

ר' יוסף שמואל נולד בשנת תר"ה בפאוולאוויץ הסמוך לקאפיש לר' צבי [נח] ק"ח שנה, שם אשתו רעזין, למד אצל הר"ר מנחם א"ש באוגוואר ובפרעשבורג, אצל הכתב סופר [נזכר ב'החת"ס ותלמידיו עמ' תצח], אצל הרה"ק ר' משולם פייש לאווי

בטאהש, אצל הר"ר אברהם יצחק וויינבערגער בקליינווארדיין ואצל המהר"י אסאד בסערדעהעלי, [כפי מה שרואים שהי' מבוגר מזוגי' בי שנים לכאורה הי' לו זיוו"ר, ובאוגוואר נרשם בי"ז שבט תרכ"ד לידת שאלאמאן בן שמואל מאשקאוויטש שנולד בקאפיש, וזוגי' מינה לבית ראזענבליטה מנאוואמעסטע סמוך לאוהעל, אולי שייך לו].

אחר נישואיו דר בראסקע גדול [ראסקאוויץ] הסמוך למיהאלעוויץ, בפרענומערנטען לספר 'חכמת הנפש' בתרל"ו נזכר בראסקע גדול.

אח"כ [בתר"ס] דר באוגוואר, נכדו כותב שהי' מגיד שיעור בקלויז קרוב לני שנה.

נפטר בן פ"ו שנה ביום כ"ז אלול תרצ"א, אשתו מרת אסתר נפטרה בת ע' שנה ביום א' דר"ח אייר תרפ"ו ומנ"כ באונגוואר.

בני ר' יוסף שמואל מאשקאוויטש :

א) הנגיד ר' **יצחק משולם פייש** (המכונה פיישין) ממקורבי רביה"ק רבי יואל טייטלבוים מסאטמאר זי"ע, בסוף ימיו בסאן פאולא בראזיל.

בניו : 1) מ' עטיא אשת ר' יואל צבי ראזנער, נפטרה בצעירותה אחר יסורים ובעלה נהרג בתאונת דרכים ה"י. 2) הירשל [האשין] במיאמי, לא הי' לו זשי"ק.

ב) בתם **ריזל**, נולדה בנאדי ראסקא ביום ז' אב תרל"ב. אשת הרב ר' **פנחס אדלער** שנוולד בתרל"ב לאביו רבי שלום אדלער אב"ד סערעדנע. ר' פנחס הי' אב"ד ראדוואנקא ומח"ס 'פני חסד'.

בניהם : א) ר' משה יושע, הו"ל ספרו פני חסד עם תולדות המחבר. ב) ר' שלום אדלער הי"ד, רב ישועת ישראל בקאשוי, אבי ר' אהרן יודא אדלער מלאנדאן ואבי מרת רעכיל אשת ר' יקותיאל זלמן וויינמאן מציריך. ג) אשת ר' משה אריי ראזענבערג הי"ד ממלא מקומו בראדוואנקא, בנו ר' שלום ראזענבערג הו"ל ספר שערי משה לאביו. ד) מ' חנה, נולדה בסערעדנע ביום כ"ה תשרי תרנ"ח, אשת ר' משה רוקח [נכד בעלז] רב ב'קהל משה' בלאנדאן אבי ר' נפתלי צבי רוקח ור' ישכר בער רוקח. ה) מרת מירל אשת ר' שלום דוב קליין מקאסאני. ו) מרת טובא אשת ר' עמרם לעפקאוויטש. ז) הבחור יצחק אייזיק, נולד בשנת תר"ס נחלה על הדרך לסאטמאר ונפטר שם בן י"ז שנה בשב"ק ד' שבט תרע"ז.

ג) מרת **לאה** אשת ר' **צבי הירש ראזענבליט** ב"ר יצחק אייזיק, ר"מ בישיבת אונסדארף, מצאצאי הגאון שערי תורה ושמן רוקח, הניח אחריו חד"ת, הי"ד. ד) **משה**, נולד בנאדי ראסקא ביום כ"ג אדר א' תרל"ה.

ה) ר' **אברהם חיים מאשקאוויטש** נולד בנאדי-ראסקא י"ד סיון תרל"ו, נשא ביום ח' אלול תר"ס את מ' חנה גיטל ב"ר שמשון בערמאן מברעזנא גדול, ר' אברהם חיים הי' ראש הקהל בברעזנא כ"ה שנה בלי קבלת פרס, הי"ד.

ו) **מענדל**, נולד בתרל"ז בנאדי ראסקא, נפטר בן כ' שנה ביום כ' תשרי תרנ"ח, בעת ההוא הי' דר בטעגעני כנ"ל.

ז) ר' **מאיר ליב מאשקאוויטש** הי"ד, יו"ר ת"ת תומכי תורה, שם זוגי דבורה.

ח) ר' **יעקב דוד מאשקאוויטש** שם זוגי מלכה הי"ד.

ט) מרת ח' **נעכא** אשת ר' **משה יוסף שפיגל** ב"ר יעקב ומ' בלומא ראטמאן. בניהם : א) הב' חיים ישראל למד באונסדארף נהרג באוקריינא בתש"ב הי"ד. ב) יודא שפיגל מו"ל ספר על קהלת אונגוואר. ג) ישכר דוב. ד) זאב. ה) יצחק צבי. ו) שלמה זלמן. ז) מ' שרה רחל אשת ר' חיים יושע פישגרונד מ"מ

באונגוואר, [נהרג באוקריינא בתש"ה] נעקדה"ש עם בנה יעקב שמואל בן שנתיים כ"ו אייר תש"ד הי"ד.

קשרי המשפחות קרויס - וויינשטאק

כמה מצאצאי הרב מוואגאש אמרו לי שמקובל אצלם שהוא הי' שייך למשפחתי משפחת וויינשטאק מגליל אוהעל, כמו שאפרט למטה. עדיין לא מצאתי בבירור את הקשר בין המשפחות, ואולי הקשר דרך אמו או חמותו.

שמעתי מאשת ר' צבי פנחס מאשקאוויטש מירושלים [בת בתו של ר' צבי קרויס בן ר' שמואל מוואגאש] ומבניה שהיה רגיל בפיה לומר שהיא נכדת הפני יהושע ושהיא מצאצאי משפחת וויינשטאק מאוהעל ולא ידעה איך.

[אגב, היא לא ידעה ששני הדברים מקושרים זה עם זה דהיינו שמשפחת וויינשטאק הם מזרע הפני יהושע רק שני מסורות הללו מסרה].

וגם אמרו לי מבניה שהר"ר דוד מאשקאוויטש הרב מבאניהאד [נכד ר' וואלף וויינשטאק ממאד ב"ר אברהם מסעג ב"ר ישראל מפאטאק ב"ר וואלף מטרין], רגיל היה לומר על אשת ר' צבי פנחס שהם קרובים זה לזה, וגם ר' עמרם מאשקאוויטש בן הרב מבאניהאד אמר כן.

ובנו ר' אברהם מאשקאוויטש מלאנדאן אמר לי שאביו הרב מבאניהאד היה רגיל לקרות את הרב מוואגאש בתואר קירבה "דער פעטער", ומפני זה חשב הוא שאולי הי' חתן זקינו של הרב מבאניהאד ה"ה ר' וואלף וויינשטאק מטרין.

נכדו ר' אהרן מאיר קרויס אב"ד סידיני אמר לי, שכשלמד בישיבה ביחד עם בני ר' הלל וויינשטאק מסערענטש, ה"ה ר' שמואל ור' אברהם, דברו ביניהם שהם קרובים זה לזה, אבל כמה דורות למעלה.

בשם ר' יצחק קרויס מלאנדאן [בן ר' ישראל בן ר' פתחי הרב מוואגאש] שמעתי שסיפר שאביו ר' ישראל סיפר לו שנסע בילדותו יחד עם אביו ר' פתחי הרב מוואגאש לעיר קאלוב בו' אדר ביומא דהילולא של הרה"ק, ושם אמר לו אביו ר' פתחי בוא ניתן שלום לקרובינו ר' משה וויינשטאק [מסערענטש] שהיה שם.

בספר 'ראשית ישראל' שהו"ל ר' ישראל קרויס נכד הרב מוואגאש, מביא בסוף הספר מכתב מר' בניציון יאקאבאוויטש [נכד ר' וואלף וויינשטאק מטרין הנ"ל] שכותב באמצע דבריו: 'השם וואגאשער רב ידוע לי כי הגה"צ ר' פתחי זצ"ל הי' באיזה צד בקשר החיתון עם משפחתי, אולי גם הוא מכויך להנ"ל.

הרב יום טוב רוטנר

בני ברק

הצדיק רבי משה קליין מפאטא

תולדותיו, הליכותיו, יוצ"ח וצוואתו

הרה"צ ר' משה קליין זצ"ל מהכפר פאטא שבהונגריה ואח"כ בסאטמאר, ובסוף ימיו עלה לארץ ישראל ושם נפטר בשנת תרפ"ח, כהיום יש ממנו אלפים רבים של נכדים בארץ ישראל וברחבי תבל בלעה"ר, אמרנו לכתוב תולדותיו למען ידעו דור אחרון ממעלתו וגדולתו בתורה ובמעשה החסד באופן נפלא ביותר.

והנה ש"ב הרה"ח ר' שמעון קליין שליט"א כבר כתב עליו בספרו 'ימים מקדם', אבל עכשיו שמצאנו עוד דברים נפלאים ממנו אמרנו לסדר הדברים לתועלת הכלל בס"ד, וזה החלי:

רבי משה קליין

הרה"צ ר' משה קליין זצ"ל נולד בכפר עסעני במחוז סאבאלטש סמוך לנהר הגדול שבהונגריה הנקרא נהר "טיסא", בשנת תרי"ז, לאביו הרה"ח ר' חיים דוד קליין ז"ל ולאמו מרת לאה ע"ה.

אביו ר' חיים דוד היה עובד את ה' במסירות נפש, ומסופר עליו שהיה הולך בקיץ ובחורף מידי יום ביומו בעלות השחר לטבול בנהר "טיסא" לפני תפילתו, ואף שהיה בגיל שלמעלה משבעים, עוד השכים ללכת לחצוב בקרדומו מקום לטבילה בקרח הנהר

הקפוא. וכה חרות על מצבתו "מתחת הקרח לטבול התגבר כארי", במשך ימי חייו חי בפרישות ובסיגופים, והיה עובד ה' בפשטות ובתמימות, כל ימיו היה נהנה מיגיע כפו ע"י שעשה חומץ לפרנסה, כל ימיו היה דר ב"עסעני" ושם מנוחתו כבוד > לפי המאטריקל, דוד קליין, בן 62, נפטר ביום 19 ספטמבר 889<.

על מצבתו נחרת בערך בזה"ל: פ"נ איש אלקים, גדול במעשים, ישב בתענית הרבה ימים, ישר וירא חטא, נהנה מיגיע כפו, מתחת הקרח לטבול התגבר כארי, הדריך לבניו להסתופף בבית אלוקים מדור באהלי רשע ח"ו, לימד את

בניו דרך ה', ה"ה מוריננו הרב ר' חיים דוד בן מוריננו הרב ר' יוסף זכרונו לברכה, תנצב"ה.

הרה"צ ר' משה קליין זצ"ל נמשך בנעוריו לעולם החסידות, לעבודה מתוך

תמונה נוספת של רבי משה זצ"ל

שמחה. למד בבחרותו בחוסט בישיבה המפורסמת של הגה"ק בעל המהר"ם שיק זי"ע, שם יצאו עליו מוניטין כעילוי וחרף צעיר, והיה כותב חידושי תורה אבל בענותותו היה גונזם, ואח"כ למד בישיבת הגה"צ מוהר"ר נתן מיללער זצ"ל אב"ד סעטשין בעהמח"ס שו"ת אבני חושן. רבו הגאון מסעטשין זצ"ל מצטט אותו תכופות בחבוריו בשם "תלמידי הצדיק רבי משה". בבחרותו כבר קיבל היתר הוראה מגדולי רבני הונגריה.

האיש מקדש

בהגיעו לפרק האיש מקדש, אז בעת ההיא ביקש הרה"ח ר' כלב פייבל ברוין ז"ל מדינדיש-פאטא להציע לו חתן ראוי לבתו היחידה מרת חיילה ע"ה, וצווה הגה"צ

בעל אבני חושן זצ"ל (שהיה מחותנו, שכן בנו הר"ר עזריאל ברוין ז"ל היה חתן בעל אבני חושן) לאסור את מרכבתו, והוא בעצמו לקח את תלמידו המובהק העילוי לסדר תיכף ומיד את האירוסין, ונתקיימה החתונה בשעה טובה ומצלחת בשנת תרל"ט בעיר דינדיש-פאטא, המסדר קידושין היה האב"ד דשם הגה"צ ר' משה ראאב זצ"ל (העדים היו ר' יוסף קלמן ור' שמואל ראזענפעלד), ובנו יחד בית נאמן בישראל.

וכה כותב הרה"ג ר' ישראל חיים ברוין זצ"ל [בנו של ר' כלב פייבל] בספרו "בית ישראל" (ח"ב בהקדמה, נדפס בשנת תרס"א) וז"ל: "ואמרתי הנה פה מקום אתי לתת תודה ותהלה לאא"מ עט"ר יקר ערך מאנשי מעשה צדיק וישר וכי" כ"ה ר' פייבל זצ"ל, אשר עודו במבחר שנותיו לקח אותו אלקים בן נ"ו שנה ואיננו, מבחר הגברים, מגזע תרשישים, מהשרידים בעם, אשר גדלנו על ברכי התו"י, והרבה דמעות שפך כמים בתפלתו, וכמה וכמה תעניתים ישב, וגם לרבות פיו עצר ימים שלשה שיזכה לבנים וב"ב זרע ברך ה' ושהחוט המשולש לא ינתק. וכגון דא צריך למודעי, שכמו עשר שנים קודם פטירתו היה מדוכה ביסורים קשים, ונתמוטטה פרנסתו רח"ל, והיה מוטל על ערש דוי רח"ל, ובכל זאת לא פסק פומיה מגירסא, ואין כסף נחשב בבית אבי הצדיק ז"ל לצורך

גידול בנים לתורה ויראה ולהכנסת אורחים ולפדיון שבויים, והשיא בתו היא אחותי הצנועה אשת חיל אשה יראת ה' מרת חיילה תחיה, לתלמיד חכם ירא אלקים המפורסם מתנהג בחסידות, עושה צדקות וכו' מו"ה ר' משה קליין נ"י בישוב דינדיש פאטא סמוך ונראה לק"ק דינדיש. וזכרה אלקי לטובה כבוד אמי מורתי הצדיקת אשר כשרון מעשיה מי ימלל מרת לאה תחיה אשר כמו י"ב שנים ישבה בתענית ב' וה' עבור בניה אחי נ"י היקרים והנעימים כולם שוים לטובה, מופלגים בתו"י, שינצלו מהעוברים על הפקודים מאכילת נבילות וטריפות, עוד ינובון בשיבה שפתותיה בתפלה ובתחנונים עבור יו"ח אמן".

הרה"ח ר' **כלב פייבל ברוין** ז"ל היה בן רבי ישראל חיים באסקאוויטץ ברוין ז"ל (בן רבי **כלב פייבל** (ב"ר איסר) מבאסקאוויטץ אב"ד דינדיש עד

להסתלקותו ביום ו' ניסן תקפ"ד ושם מנו"כ). זוגתו של רבי ישראל חיים מרת פראדל היתה בתו של השתדלן הגדול רבי יעקב קאפל טעבן מפרשבורג שנפטר בפראג כ"ה אב תקנ"ט, (בדרשות חת"ס (דפוס חדש ח"ב דף רמג) יש הספד עליו).

זוגתו מרת לאה ע"ה, בת הר"ר יהודה לייב בלומענטאהל ז"ל, נולדה בלאטץ, עיירה קטנה סמוך לסעטשין.

ר' כלב פייבל נפטר י"ט אב תרמ"ב ומנו"כ בדינדיש, וזה נוסח המציבה: פ"ט האוהב תורה וירא אלוקים באמת כ"ה פייבל ברוין זלה"ה כל ימיו יסורים של אהבה לא משו מתוך גויתו ומטתו בכל זאת הקים תורת ד' ודתו בניו גדל לתורה ולעבודה נפשו שפך כמים בתפילה וגם פיו עצר מלאכול ימים שלשה רעבים וגם צמאים ונפשות אביונים סעד בצדק ותנחומים דומיה לו תהלה הלא במסתרים לבבו נאמן לפני יוצר הרים נאסף איש טהור אור ליום

עשי"ק י"ט אב ובכ"ה ישראל" חיי"ם לפ"ק שם אמו פראדל תנצבה. **זוגתו** מרת לאה נפטרה אף היא בדינדיש בט"ו שבט תרס"ה.

רב הכפר

ר' **משה** קבע את מגוריו בכפר **פאטא** שהיה סמוך לעיר דינדיש במחוז העוועש, לתחתית הרי המאטרא בהונגריה. כאיש צדיק תמים תכן לו אורח חיים צחים וטהורים בגבולותיו הצנועים של כפרו פאטא, והראה דוגמה למופת, איך אפשר להגשים, גם במסגרת הצרה ביותר, מסורת אבות בכל קדושת העבר, וסגנון יהודי נעלה, שיש בו משום קדוש השם. ביתם היה בית קטן מאוד, הגג היה עשוי מקש, ובחצר ביתו בנה "**בית הכנסת קטן**", שהתפללו בו בציבור ערב ובוקר, וכדי שיהיה מנין בימי החול באו אנשים מכפרים הסמוכים לצרף למנין. כמו כן גם בנה ליהודי הכפר "מקוה טהרה", ר' משה היה השוחט ובודק של הכפר, והיה לומד עם אחיו היהודים, למעשה שימש בתפקידו כמו רב הכפר.

בכפר "פאטא" דרו ששה משפחות של יהודים חוץ מהגויים שדרו שם, והיה שם מלמד תשב"ר שלמד עם התלמידים מן הבוקר עד הערב, חומש רש"י וגמרא וכתיבה, כשהיו בני ארבע שנים הלכו לחיידר, וכשהיו בני שש שנים התחילו ללמוד גמרא במסכת בבא מציעא.

התלמוד תורה היה בביתו של המלמד, וסיפר הר"ר **כלב פייבל קליין ז"ל** בן ר' משה, שכשהיה בן ארבע שנים והלך ביחד עם אחיו **יוסף** להחדר, והיה חושך אפילה על הדרך מפני שהיה באשמורת הבוקר, ור' משה היה מעורר את בניו באשמורת הבוקר, ואחד מן האחים אחז בידו אבוקה שיוכלו לראות את הדרך. יום אחד היה שלג גדול בכפר פאטא ולא יכלו להגיע לחדר משום שהיה נהר קטן לעבור בדרכם לחדר והנהר היה מכוסה בשלג וכשהלכו נפלו בהנהר והאבוקה נכבה וחזרו לביתם בבגדים רטובים ואמם מרת חיילה ע"ה נתנה להם בגדים חדשים ור' משה נתן שמן בנר ותיקן את האבוקה וחזרו על הדרך לילך לחיידר, אבל כמעשהו בראשונה כך היה מעשהו בשניה שנפלו להנהר, וחזרו עוד הפעם לביתם, אז בא אביהם ר' משה עם מגרפה לפנות השלג ופינה את השלג עד שמצאו הדף במה לעבור הנהר וכך הגיעו לחיידר.

הם היו צריכים בכל יום לישא את הגמרא "מסכת בבא מציעא" לחיידר, והיה קשה מאוד לילך דרך ארוכה כשהגמרא בידם, וכמה פעמים אירע שהגמרא נפל בנהר. בעיקר היה קשה בימי החורף אבל עם כל זה לא התרעמו רק היו מוכנים לעשות רצון אבינו שבשמים.

ר' משה לא הסתפק במה שבניו למדו בהחיידר, רק הקדיש מזמנו היקר ללמוד עם בניו, ולמד עמהם גמרא תוס', ובכל שבת ושבת בחן את בניו מה שלמדו בשבוע העבר, ולמד עמהם "עברי ולשון הקודש", כמו כן כשישב בבית מסחרו למד עם בניו, והיה מקפיד כשאמרו בחפזון.

כשבנו בכורו **יוסף קליין** עדיין לא הגיע לגיל אחד עשרה, כבר לקחו אביו ר' משה מקצה המדינה אל קצה המדינה, אל המלמד הנודע אז בשם **רבי ישעיה בעיר קליינווארדיין**, שהיו באים אליו ילדים מכל כנפי הארץ. אמרו, ששנתים אצל "רבי ישעיה" עולות על שנים עשרה שנה אצל מלמד אחר. כמו כן שלח את בניו לישיבות מובחרות ברחבי הונגריה כמו בחוסט בישיבתו של **הגה"ק בעל ערוגות הבשם זי"ע**, ובסאטמאר בישיבתו של **הגה"ק בעל הקרן לדוד זי"ע**.

ר' משה היה תלמיד חכם עצום בכל מכמני התורה, וכתב הרבה חידושי תורה וחבל על דאבדן. היה בקי בנגלה ובנסתר, למד הרבה בספר הזוהר הקדוש, את שאלותיו הקשות בהלכה שלח לגדולי הרבנים בהונגריה, וכמו שמובא **בשו"ת ערוגות הבשם** (או"ח ח"ב סימן קכ"א) שאלתו אודות "הסאדא וואססער" איך אפשר להכשיר את הכלים לפסח, וכך כתב לו: "כבוד הרבני משה קליין בק"ק פאטא יע"ע" ופלפל שם בהלכה איך לעשותו, ומסיים: "הדורש שלומו וטובו ומברכו בשמחת יום טוב".

גם **בשו"ת אבני חושן** (ח"א סימן ס"ו) מרבו הגאון מסעטשין זצ"ל, כתב בזה"ל: "כתבתי לגיסך **הצדיק מו"ה משה קליין** נ"י ביישוב פאטא...". עוד כתב שם במקום אחר (ח"א סימן נג) וז"ל: "הנני להעתיק לך בזה תשובה שהשבתי לתלמידי **הצדיק מו"ה משה קליין** בפאטא בשנה העברה...".

אפילו האיכרים העריצו אותו, והיה נקרא בפייהם **דוד 'משה' הצדיק**, כבדוהו כעין 'קדוש הכפר' ובאו אליו לבקש עצות בכל עניניהם הקטנים והגדולים. כך גם באו נשי הכפר אל אשתו מרת **חיילה**, לשפוך את לבם, ושניהם טיפלו בצרותיהם באמונה ובהכרה שיש בזה מעין 'קדוש השם'.

הכנות אורחים ביד רחבה

ביתם שהיה פתוח לעניים, קנה לו שם לתפארת בכל המחוזות הקרובים והרחוקים, אורחים הגונים השתדלו לכוון את סדר נסיעותיהם בתכנית שיגיעו לערב שבת לכפר פאטא, **לשבות את השבת בבית ר' משה**, ששם ישבעו ויתענגו מטוב חמדת הימים.

כל זר ואורח שהגיע לביתם נתקבל בכבוד רב, עקרת הבית המהוללה העניקה להם ביד נדיבה גם צידה לדרך, בצורה שלא ביישה לא אורח פשוט ולא אורח חשוב. צדקתה וטוב לבה של מרת **חיילה** לא ידעה גבול, ביחוד דאגה לכך שהאורחים הבאים ליום שבת ירגישו את עצמם ממש כמו בביתם הם, ויתענגו בכל נפשם ממנוחת אהבה ונדבה, אפילו אם באו רבים בפעם אחת **הכינה לכל אחד ואחד לחם משנה בדיוק באותו גודל וצורה שקבל בעל הבית, כמו כן לא כוס אלא בקבוק יין מיוחד שכל אחד ימזוג לו ממנו בכוסו כמו בביתו**.

גם בימי מצב פרנסה מצומצמת התאמצה וידעה לעזור לכל מי שפנה אליה, בימי חול בכסף, בעצה בעבודת יד, וביום שבת ומועד בהשראה מרוממת, בעידוד רוח ובחיזוק אמונה. היא קיימה במלא המובן את מאמר חז"ל (אבות פ"א מ"ה) "ויהיו עניים בני ביתך", היא עשתה את ביתה כאהלם של אברהם אבינו ושרה אמנו עם פתח פתוח לכל ארבע הרוחות בכדי שיוכלו העניים להכנס מכל צד וצד. גם היתה "אוספת מעות" לעניים ועניות, לכלות וחתנים.

בכפר היה עני ששלח את החמין שלו בכל ערב שבת אל תוך התנור בבית של ר' משה בשתי קערות קטנות, שהיו ריקות כמעט ולא פעם היתה מרת חיילה 'גונבת' מתוך סיר החמין שלה חתיכות בשר ושומן אל תוך קערות הדלים, יחשבו, בודאי באה בהן ברכה ולא יתביישו. וגם תמיד הביאה עלמה בת שלוש עשרה, גבוהה ורזה, קדירה קטנה מכוסה ומהודקת היטב שלא יפתחנה, ולא יראו מה פעוט תכנה, ותמיד חזרה על בקשתה באותן המלים "אמה שלי שולחת את החמין מפני שתנורנו אינו בוער" – "מדוע לא באה אמך לראותנו?" שאלה מרת חיילה, והיא ענתה בפשטות "אמא שלי אינה סקרנית", אולם מרת חיילה כן היתה סקרנית ופתחה בחשאי גם את הקדירה הזאת והוסיפה על תכנה העלוב, הרי מנה זו היתה כבר מוכנה בשביל משפחה זו, ואם לא תתנה לה תהיה זאת 'גזלה' ממש 'גזלת העני בביתכם' ככתוב (ישעיה ג, יד).

למרות ברכת הילדים שהלכה וגדלה, הקדישו חדר מיוחד לעניים שלא היה ריק מעולם, לפעמים בסתם יהודים **ולפעמים תפס את החדר לשבועות שלימות רבי נודד מפולניה או מליטא, לבדו או עם משפחתו.** מרת חיילה שירתה אותם בעצם ידיה בכדי שלא לוותר על המצוות הכנסת אורחים הגדולה המקבלת פני השכינה. ר' משה היה מתעמק אתם בדברי תורה, בסוגיות הש"ס, לפעמים עד 'תיקון חצות' ואפילו עד עלות השחר.

כשהאורחים רצו לשלם לו על האכילה שתיה לינה שהיו להם בביתו, ביקש מהם ר' משה שישלמו לו במה שילמדו עמו כמה שעות בשעות הלילה, וזה היה לו לתענוג רוחני.

ר' משה הלך בדרכי אביו והיה נהנה מיגיע כפו. היתה לו חנות קטנה של בדים ועוד שמזה היה מתפרנס, וישב כל היום בבית מסחרו ועסק בתורה בהתמדה רבה, וזוגתו מרת חיילה קיבלה את הקונים ונתנה להם את צרכיהם. ויהי לו היום לעבודת לחמו ולחם ביתו, והלילה להשתקע בלימודים בנגלה ובנסתר. לפעמים כשהתעוררו ילדיו מתרדמתם בשעות הלילה או בשחר, ראו את אביהם מתכופף על מחברות עבות ובידו עט ודיו, את רעיונותיו פירושו וביאורו כתב על הדפים באותיות קטנות ויפות, את המחברות היה סוגר במגירה יחד עם ה"תשובות" שקבל על שאלותיו מגדולי הדור. **והאיש "משה" עניו מאוד** צנוע ונחבא אל הכלים, והיה סוגר הכל כדי שלא יראו אותם בפומבי,

לכן דן לגניזה את כתבי ידו. היה איש אמת מאוד, כל בני הכפר שדרו עמו ידעו עליו שהן שלו הן, ולאן שלו לאו, שדבריו תמיד כנים ונאמנים.

שבת קודש

ההתלהבות שבה התכוננו ר' משה וביתו לקראת השבת, היתה קבלת פני מלכה אמיתית, הוא בעצמו הכין הכל לכבודה, כמסופר בגמרא (שבת ק"ט). על גדולי האמוראים, הרגישו כמעט עין בעין את בואה של השבת הפורשת אדרת ארגמן על הבית הכפרי, ומעניקה להם "נשמה יתירה" כדי לקבל את מלאכי השרת מלאכי עליון, היורדים אליהם. בכל ליל שבת בירך את בניו שעמדו בשורה זה אחר זה בברכת ישימך אלוקים וגו', ילדיו הרגישו את רעידת ידיו כשהיו נשואות ידיו על ראשיהם.

השבת של ר' משה היתה כולה לה', אף דיבור חול לא נשמע מעל שפתיו ביום השבת, היה מעיין בזוהר הקדוש ובספרי קבלה ומוסר, לפני כל סעודה ואחריה, היה מספר סיפורי צדיקים, וגם מפי האורחים הבאים ממרחק נשמעו סיפורים וניגונים חדשים, ניגנו בדביקות את שירי השבת. וקדושה כפולה היה בחגי השנה ובימים נוראים בפרט.

בשבת אחה"צ לפני מנחה שהתקיימה בבית הכנסת שבחצרו, היה עושה בחינה לילדי הכפר, הבחינות היו ממה שלמדו בשבוע האחרון, כולם נקהלו בביתו, גם היה מחלק להם פירות וממתקים, ולפעמים אף פירות ארץ ישראל, והיה מספר סיפורים לילדים, ואם אחד הילדים התחיל קצת להשתובב, פנה אליו במבט מתחנן ובדברים רכים, כרבי שמעון בן יוחאי אל אמו, אמא שבת היום (ירושלמי פט"ו ה"ג, זוה"ק בראשית לב.), נוכחותה של המלכה מחייבת להתנהג ברצינות, כזה היה כל יום שבתו.

בכל שבת התאספו גם אצל מרת חיילה נשי הכפר לשמוע את סיפוריה ומעשיותיה על ארץ ישראל סיפורי התנ"ך והגמרא, צדיקי הדורות, בעלי הקבלה והחסידות, ולמדה עמהם מדרש וספרי מוסר באידיש כמו קב הישר או צאינה וראינה, וכששאלו ממנה קושיות היה לה בכל פעם תירוץ נכון על אתר, והשתמשה בהזדמנות זו להשכין שלום בין בעלות מריבה על ידי משלים מתאימים. כמו כן למדה עם בניה ובנותיה מידי שבת בשבתו מספר צאינה וראינה, וסיפרה להם תמיד סיפורים מצדיקי אמת. (בנה יוסף קליין הוציא לאור בשנת תש"ג ספר בשם "אשר ספרה אמי" שכולו סיפורי צדיקים בעיקר מתלמידי הבעל שם טוב זי"ע, ורוב הסיפורים הם ממה ששמע מאמו בילדותו).

כאשר נודע לה פעם שפרצה קטטה בין שני יהודים בכפר, צוותה על בנה יוסף שהיה ילד, שיזמין את היריבים בשמה שיבואו מבית הכנסת שהיה בחצרה אל ביתה לפני קידוש "בענין דחוף מאד", וכשבאו פנתה אליהם "שבת היום ומלאכי השלום מחכים בגבול הכפר ואינם יכולים להיכנס עד שתעשו ביניכם

שלום, והרינו רוצים לברך ולזמר מיד **שלום עליכם מלאכי השלום** לכן אני מבקשת אתכם, שתתפייסו תיכף כאן, הושיטו יד זה לזה, ואת ריבכם תסדרו אחר כך בדרך שלום", **והדבר הצליח בידה.**

עבודה גדולה היתה לרי' משה לפני חג הפסח, בביתו אפה מצה בכל החומרות וההידורים, הוא ובנותיו הכינו הכל כדי לאפות המצות ועשו הלישה והעריכה ואפו יחד, **הזהיר מאוד שלא ידברו באמצע בירור החטים והלישה וכדומה, ואם ראה שאחד דיבר היה מקפיד על זה מאוד, בשעת האפיה היו פניו בוערות כלפידי אש,** הוא הכניס המצות בהתנור, והיה גם כן המשגיח שהכל יהיה כדת וכדין, וכן היה עבודתו והכנתו לקראת ימי הפסח, וכמו כן בכל החגים ומועדים היה בוער כאש להכין את עצמו לקראת היום טוב הבא. בכל חדשי תמוז ואב ישב על האדמה ביחד עם בניו ופזר אפר על ראשו ובעיניים זולגות דמעות קרא עמהם "תיקון חצות" עם הקינות המיוחדות על חורבן ירושלים.

נסיעות לצדיק

הרה"צ ר' משה היה נוסע לבעלזא אל הרה"ק מרן מהר"י מבעלזא זי"ע, וכך מתאר זאת בנו "יוסף קליין" בזה הלשון: "לפני עיני מרחף מבטו המאושר של אבי ז"ל, כשהתכוון לנסיעתו הגדולה מכפר פאטא למרחקי בעלזא, ופניו קרנו כבר שבועות מקודם מהנאת הזוהר הנעלה המחכה לו שם... כל דאגות ימי החול וסבלותיהם חלפו ונעלמו, וכאלו ירדו ריחות ליל חגים והשרו השראה עילאית על חדרינו, חצרנו וגנתנו, ואפילו על חנותנו הקטנה, והגויים המסתובבים בה, באותם הימים לא הרגיש אבי כל כעס, כאשר 'דוד כרץ' או 'דודה בורצה' באו והפסיקוהו עוד לפני עלות השחר מלימוד התלמוד או מזמירות התהלים כדי לקנות שלשה גראם שמרים ברבע פרוטה, או חתיכת חוט עבה לשרט בחצי גרוש. חלפו כל ההתרגשויות של 'חיי שעה', ומה שנשאר עוד מן הפצעים והכאבים שבמלחמת הגלות, אסף אל תוך תרמילו, לקחת אתו לשבת זו המרפאת ומרגעת, שעתיד לחוגג בשמחת מעונו של הצדיק, מקום שלא יהיה לא דאגה ולא רוגז, לא שמרים ולא שרט, רק תורה ותפילה, כוונה קדושה והתיחדות עם נשמות יתר הבאים מקרוב ומרחוק, רוויים אותה האמונה וצמאים לאותו הזוהר".

וכך ממשיך לתאר "כשתגדל בני, תבוא גם אתה אתי לבעלזא", - היה אבי אומר לי, - עכשיו השתדל להיות טוב ולציית לאמא, שתספר לך מעשי נסים ונפלאות של הרבי, ואני אביא לך משם כיפת קטיפה יפה מבורכת מפי הצדיק".

אחרי שנפטר מרן מהר"י זי"ע (בשנת תרנ"ד), המשיך רי' משה לנסוע אל בנו הרה"ק מרן מהר"י מבעלזא זי"ע, והיה פוקד רבות את העיר בעלזא, על מנת להסתופף בצל הקודש, אל טלטולי הדרך לא שעה, ואל הוצאות הנסיעה לא נתן לבו, אך ורק היעד המקודש עמד לנגד עיניו, והמטרה הקדושה אליו נכספה וגם

כלתה נפשו לחצרות בית ה'. **ובנסיעות אלו היה לוקח עמו בניו הקטנים עם הגדולים, למען יספגו גם הם בעצמם מאותה קדושה לכל ימי חייהם.**

ואכן נסיעות אלו נחרטו היטב בלבו ובזכרונות של בניו של ר' משה, ובמשך ימי חייהם היו זכרונות אלו צפים ועולים להם בכל עת מצוא, היאך נראתה אותן שעות, בהן התחממו לאורם של הצדיק.

כמו כן היה נוסע ר' משה ל"סיגעט" ביום ו' לחודש אלול לרגל יומא דהילולא של הרה"ק **בעל ייטב לב זי"ע**. וברשימה של מעות קדימה של הסה"ק **ישמח משה** על ש"ס ומועדים משנת תרס"ח, נכתב כך "בסיגעט על היארצייט" ובין השמות כתוב "ר' **משה קליין מדינדיש פאטא**"

מצאנו עוד ספרים שהשתתף בהם ר' משה ב"מעות קדימה" להדפסת הספר, **אמרי שפר** (שנת תרמ"ח) מהרה"ק רבי שמואל מדאראג זי"ע. **צפנת פענח חדש** (שנת תר"נ) מהרה"ג ר' יוסף מפרעמסלא זצ"ל. **שורש ישי** (שנת תרנ"א) מרבי שלמה אלקבץ זי"ע. **נטע שורק** (שנת תרנ"ח) מהרה"ג ר' שרגא צבי טענענעבויס זצ"ל. **שבת שבתון** (שנת תרס"ד) מהרה"ג ר' שמעון מילר זצ"ל, בן רבו הגאון מסעטשין זצ"ל.

בעיר סאטמאר

בסוף ימיו השתוקק ר' משה שייגיע הזמן שיוכל לעלות לעיר הקדושה ירושלים, להקדיש את שארית חייו לתורה ולעבודה, יחד עם בניו שיזכו גם הם לכך, אולם אז פרצה מלחמת העולם הראשונה (בשנת תרע"ד), והרסה את כל התקוות ובאו המהפכות והפוכיהן, ארבעה בניו (יוסף, כלב פייבל, יחיאל, שמשון) התגייסו לצבא בזה אחר זה ונשלחו אל החזית הרוסית, בנו השלישי הרה"ח ר' **יחיאל ז"ל** שהיה כבר אב לכמה ילדים, שב הביתה פצוע קשה מן החזית בחודש הראשון של המלחמה.

אחר המלחמה (לערך בשנת תרע"ח) הגיעו הסתות נגד היהודים, שהם אשמים בכל האסון שקרה להונגריה, שנותחה בחוזה השלום לנתחים, ומסיתים יצאו מכפר לכפר במחוז והכריזו שהיהודים אשמים בכל, אבנים נזרקו אל תוך החלונות וניפצו, ויריות נורו בכך וברחוב. יהודי הכפר נאלצו להמלט לתוך הערים ששם היה יותר רגוע, ומכר ר' משה את ביתו אחרי שגר בפאטא כמעט ארבעים שנה, ועבר לגור אצל בנו הרה"ח ר' **שמשון ז"ל בעיר דינדיש** הסמוך לפאטא, אחר ימים אחדים באו האיכרים מפאטא ובקשו ממנו לחזור, באמרם כי יצאה הברכה מן הכפר, אך ר' משה כבר לא הסכים לחזור לשם אחר שמכר כבר את ביתו. גם חתניו לוקחי בנותיו הרה"ח ר' **צבי עהרנפעלד ז"ל והרה"ח ר' חיים ווייס ז"ל** שדרו עמו ב"פאטא" גם הם מכרו ביתם לגוים.

בימים ההם בא בנו הרה"ח ר' יחיאל ז"ל שדר בסאטמאר שברומניה (מקום מגורי חותנו הרה"ח ר' צבי אלימלך ווינבערגער ז"ל נכד הרה"ק בעל בני יששכר זי"ע) וביקש מאביו ומכל משפחתו שיבואו לדור בעיר ואם בישראל "סאטמאר", ואכן כן עשה והתיישב בעיר סאטמאר בבית בנו ר' יחיאל ועסק בתורה ובעבודה, וכדי לפרנס את עצמו מכר שם יין כשר. בעת ההיא גם למד בנו הצעיר הרה"ח ר' יום טוב ז"ל בסאטמאר בישיבה הגדולה והמפורסמת של הגה"ק בעל הקרן לדוד זי"ע רבה של סאטמאר.

ר' משה קבע מקום תפלתו להתפלל בביתו של הרה"צ מוהר"ר חנה הערש רובין זי"ע נכד הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, ובהמשך הזמן שנעשה הביהמ"ד צר מהכיל השתדל ר' משה שיבנו ביהמ"ד לכבודו של הרה"צ ר' חנה הערש זצ"ל, ואכן בנו ביהמ"ד ונעשה ר' משה הגבאי שמה. לא נח ולא שקט בשום אופן אם ראה אחד מדבר בביהמ"ד בעת חזרת הש"ץ ובקריאת התורה ובשעת התפלה בכלל, והיה משגיח מאוד על זה. גם חתניו הנ"ל קבעו את עצמם להתפלל בביהמ"ד של הרה"צ ר' חנה הערש זצ"ל.

בעת מלחמת העולם הראשונה היה דר בסאטמאר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע שהיה אז אבד"ק "ארשווע" וברח מארשווע לסאטמאר (לאחר שנים נעשה שם לאב"ד) ופתח שם ביהמ"ד שהיה נקראת "דער ארשווער בית המדרש", ומאז בכל יומי דפגרא התפללו שמה ר' משה ובנו ר' יחיאל ז"ל וחתניו ר' צבי עהרנפעלד ז"ל ור' חיים ווייס ז"ל, במיוחד קבעו להתפלל ולחסות בצלא דמהימנותא של הרה"ק מסאטמאר זי"ע בימים הנוראים, וכמים פנים אל פנים הראה להם פנים שוחקות וחביבות.

כמעשהו בפאטא כך מעשהו בסאטמאר שבדירתו הקטנה אפו המצות לכבוד פסח, ר' משה הלך בעצמו לקצור החטים והניחם בחמה כדי שתתייבש, וכל המשפחה ביררו החטים, ואחר כך טחנו החטים ברחיים של יד ועשו העריכה והלישה והאפיה בהשגחתו.

הפטירה הפתאומית

בשנת תרפ"ג התכוון שוב ר' משה לעלות לארץ אבות, וקרהו אסון לפני צאתו לדרך, זוגתו מרת חיילה שעסקה עד שעתה האחרונה בעניני צדקה, הלכה בדרכה לקבץ כסף להכנסת כלה עניה, ופתאום זהרה מרכבה עם סוסים ודחפה אותה אל הקיר, ומתוך בהלה פרוחה נשמתה. היה זה ביום י"ט אדר תרפ"ג כשהיא בת ששים ושלוש שנים בלבד (נולדה בשנת תר"כ), הגה"ק בעל קרן לדוד זי"ע אב"ד סאטמאר הספיד אותה ופתח את דבריו בקרא "אשת חיל מי ימצא", ונקברה שמה בסאטמאר (חלקה 11 שורה 11 קבר 11).

ר' משה קיבל עליו את הדיון, יציב ואיתן באמונתו, שמה שקרה כאן היה רק מעבר מעולם הגוף לעולם הנשמות, מקום שם הכינה לה יצועין במעשיה הטובים בעולם הזה.

הרה"ג ר' ישראל חיים ברוין זצ"ל מספיד את אחותו מרת חיילה ע"ה, בספרו 'מנחת ישראל' (מונקאטש תרפ"ג, בהקדמה) וזה לשונו: "וייהי כעלות המנחה

'מנחת ישראל' על מזבח הדפוס, הגיעני השמועה הקרובה רח"ל כי אחותי היקרה הצדקת הצנועה והחמודה כליל המעלות הישרה והתמימה עטרת בעלה וזיו משפחתה וכו' **מרת חיילה קליין ע"ה** עלתה פתאם אל בית אביה השמימה י"ט אדר תרפ"ג בק"ק סאטמאר, חבל על דאבדן ולא משתכחין, עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון, **דברי לעו ואמרי נעו להלל ולפאר אפילו חלק קטן מצדקתה וכשרון לבה** תנצב"ה". עכ"ל.

ואלו הדברים אשר נחרטו על מצבתה שעל גבי מקום מנוחתה

בסאטמאר: (מה שהצלחנו לפענח, הרבה מילים מטושטשות שבורות ומחוקות). [הר"ת במצבה זה: חיילה בת לאה]:

מרת **חיילה** / אשת מו"ה **משה קליין** / נקטפה פתאום בהליכתה למעשה / צדקה ביום יט לחדש אדר תרפ"ג ל' / **חייל שחק קראוה לשמי מרומים** / יפעת הודה לחזות בקדושה וטהרה / יצאה החוצה לפרוש כפה לאביונים / לבה עם נפשה שם עלו בסערה / הדר ועוז לבושה ליום אחרון שחקה / **בכו** מרורות עשתה לה **מרבדים** / תפארת יצועה במעשה הצדקה / **לכן** תנוח בטח למעלה בין הבדים / **א** [המשך נמחק ונשבר] / **ה** [המשך נשבר].

כשנתיים אחר כך בשנת תרפ"ה עלה ר' משה לארץ ישראל בגיל ששים ושמונה שנה, ולפני שנסע, שלח מכתב פרידה מסאטמאר לבנו **יוסף** שהיה גר אז בבודאפשט, וזה תוכן המכתב:

"ביגון וצער עמוק אזכרה לפני נסיעתי את **אמכם היקרה ע"ה** שהשתוקקה אף היא כל ימי חייה לארץ ישראל, ולדאבוני הגדול לא זכיתי לעלות אתה יחד, כפי שהתגעגענו וקוינו. ומאת ד' היתה זאת, שתקנה לה ד' אמותיה ושלמות לנפשה הטהורה בחוץ לארץ, כדי שתהא לעזרה לבניה, כאמנו רחל ע"ה, כי גם היא

בדרך מתה, ואתה בני החביב, **בודאי לא תאחר מלנסוע מידי שנה בשנה ביום עליית נשמתה לסאטמאר, גם אם זה קשור כעת בקשיים רבים, ותלך להשתטח על קברה ולהתפלל, ואמכם הצדקת ע"ה תשמע תפילתך, תראה דמעותיך ותעלינה השמימה, ותמליץ טוב לפני כסא הכבוד עליך ועל אשתך היקרה, שזכית לה מצאצאי ה"חתם סופר" זצ"ל, ועל ילדיכם הי"ו, ותזכו לשיבה טובה ולגדלם מתוך נחת, פרנסה טובה ורחבת הלב.**

ועיניך בני יוסף נ"י, **תחזינה תמיד את דמותה היקרה של אמך ע"ה מרחפת לפניך, כפי שהשתדלה לגדלכם על ברכי התורה והיראה, למלאות רצון הבורא יתברך, ואתם נא צאו לכם בעקבי הצאן, לגדל בדרכה ורוחה את ילדיכם הי"ו, ולבי בטוח כי דמעותיך תעשינה רושם, והיא תהיה מליץ יושר בעדכם עבגצ"א, וגם אני אי"ה בהיותי בארץ הקדושה, אתפלל עליכם בכל המקומות המקודשים, שתזכו כולכם לחיים ארוכים, חיים של שלום, וכל משאלות לבכם לטובה, כאונה"ט ונפש אביכם הדוש"ת ומצפה לישועת ד' לכל ישראל במהרה".**

בארץ אבות

ר' משה עלה לירושלים, יחד עם בנו הרה"ח ר' **יחיאל ז"ל** ושבע ילדיו, ואחר כשנה (בשנת תרפ"ו) עלה גם בנו הרה"ח ר' **יום טוב ז"ל**. ר' משה קבע את יומו על התורה ועל העבודה, דירתו היתה בשכונת בתי אונגרין במאה שערים, היה לו חדר אחד ומחוץ לביתו היה חדר קטן לבשל. **בכל ערב שבת היה הולך עם בניו נכדיו וניניו אל הכותל המערבי להתפלל ולקבלת פני שבת מלכתא.**

בעת שביקרו בני יוסף בירושלים, אז הלכו יחד באסרו חג שבועות אל **קבר דוד המלך ע"ה**, בעינים קורנות ובלב מלא אושר צעד ברחובות העקלקלים של העיר העתיקה, ואז שאל בדמע את בנו "במה זכיתי, שתנתן לי מה שלא נתן למשה רבינו עליו השלום..."

למחרת הלכו להתפלל **בקבר רחל אמנו ע"ה** בדרך לבית לחם יהודה, ויחד נשרו דמעות על רחל שלהם שנשארה שם הרחק בדרך הגלות ולא זכתה לראות את ארץ הקדושה...

בירושלים התחתן בזיווג שני עם האשה החשובה והצנועה **מרת שאשא [קויפמאן] ע"ה** בת הרה"ח ר' צבי דב ז"ל שהיתה אשה צדקנית מאוד, (ואפשר שהתחתנו עוד בסאטמאר ואחר כך עלו יחדו לארץ ישראל), ר' משה ביקש בצוואתו מאת בניו שינהגו בה כבוד אפילו לאחר מותו ויחזיקו אותה בדבר שיש בו ממש. ונתקיים בהם הפסוק (שמואל ב א, כג) "ובמותם לא נפרדו" שמקום קבורתם הוא ביחד בהר הזיתים בירושלים עיה"ק. וזה מה שנחרט על גבי מצבתה: "פ"נ האשה הצנועה **שאשא קליין ז"ל** ב"ר צבי דב, נפטרה כ"ג אב תרצ"ג תנצבה". (בעלה הראשון היה הר"ר **יוסף ליפמאן קויפמאן ז"ל**,

ואחד מהבנים שלהם היה הר"ר נתן נטע הי"ד והיה לו בן הר"ר צבי ז"ל שמסר עצמו כל ימיו למען הכלל והוציא לאור כל ספרי הח"ח ובסוף ימיו הקים את מכון 'באהלי צבי' שהוציאו לאור את החפץ חיים באידיש)

רק שנים אחדות ניתן לו להקדיש בעיר הקדושה לתורה לעבודה, עד שהשיב את נשמתו לבוראו, **ביום כ' אב בבוקר שנת תרפ"ח** בן שבעים ואחד שנה, לדאבון לב ידידיו וכל משפחתו. לפני שנפטר כתב צוואה ארוכה להדריך לבניו דרך ה', ועל מצבתו ציוה לחרות רק את שמו ושם אביו, **בהדגשתו שעל הר הזיתים אין מקום לשום תואר ושבח**, ונקבר במרומי הר הזיתים.

בנו הרה"ח ר' יחיאל כותב עליו במכתב, וז"ל: "עד רגעו האחרון היה עוסק בתורה, הרופאים הבטיחו שיתגבר גם הפעם על מחלתו, אולם אנחנו הרגשנו שכוחותיו הולכים ומתרופפים, לא רציתי לגרום לו צער בשאלותי אף כי אחזני פחד פן יעזבונו מבלי לגלות לנו את רצונו האחרון. **ביום שני בשעה ארבע בבוקר בקשני ליצוק מים על ידיו, כי בשעה זו כבר היה רגיל להרהר בעניני תורה**, שאלתיי איך הוא מרגיש, ענה 'ברוך השם אינני מרגיש שום כאב, לך להתפלל ואני מחכה לך', כששבתי מצאתיו יושב כנרדם, נגשתי אליו ונדהמתי בהרגישי

שאינו נושם ולבו חדל מלדפוק, אחרי רגעים מספר נכנס אחד מהשכנים ומסר לי בבכי אגרת חתומה "צוואתו היתה", שלא רצה בעצמו למסור לילדיו שלא להעציבם, עכ"ל.

וזה מה שנחרט על גבי המצבה:

פ"נ / מוה"ר **משה ז"ל** / ב"ר חיים דוד / **קליין ז"ל** / נפטר כ' אב תרפ"ח / ת נ צ ב ה.

ביתו אחריו

הרה"צ ר' משה קליין זצ"ל וזוגתו מרת חיילה ע"ה השאירו אחריהם שבע ילדים:

א. בנם ה"ה **יוסף פטאי ז"ל**. נולד בשנת תרמ"ב, בבחרותו למד בחוסט בישיבתו של הגה"ק **בעל ערבות הבשם זי"ע**, בישיבה עשה חיל בלימודו, היה מוכשר מאד, עד שהיה מפורסם בשם "דער עילוי פון פאטא". בימים ההם, נשבה בהונגריה רוח השכלה חזקה, ויוסף נסחף לשם, עזב את הישיבה, ונפל לבור מלא נחשים ועקרבים. הלך להשתלם במקומות חיצונים ושינה שם משפחתו לפאטאי, ע"ש העיר שנולד פאטא. בשנת תרצ"ג עבר לגור בארץ ישראל, היה נשוי לאשתו אסתר שולמית לבית משפחת **ארנפלד**, מצאצאי

ה"חתם סופר" זצ"ל. נפטר ו' אדר תשי"ג בגיל 71 ונקבר בנחלת יצחק שבגבעתיים.

ר' חיים פייבל קליין

ב. בנם הרה"ח ר' **חיים פייבל** ז"ל (מווארגעדע וואח"כ באמעריקא), זו מ' שרה, היו להם ו' ילדים.

ג. בנם הרה"ח ר' **יחיאל** ז"ל. נולד בראש השנה תרמ"ה, נודע היה כירא שמים מופלג, ותפלתו היתה תמיד בהתלהבות כראות לחסיד ואיש מעשה בהשתפכות הנפש. היה גבאי דתלמוד תורה בעיר סאטמאר עוד בימי הגה"ק **רבי יהודה גרינוואלד זצ"ל בעל שבט מיהודה אב"ד סאטמאר**. כל

ימיו היה נהנה מיגיע כפו, היה איש חסד ותמיד עסק בגמילות חסדים לעזור לזולתו, עסק הרבה במצות פדיון שבויים להציל את אחב"י הנתונים בצרה ובשביה. השתדל רבות למען הגה"ק ר' **אהרן ראטה זצ"ל מבערעגסאז בעל שומר אמונים**, בתקופת היותו דחוק מאוד במלחמת העולם הראשונה - והרה"ק זצ"ל הכיר לו טובה על זה תמיד.

רבי יחיאל קליין

בשנת תרפ"ה עלה לאה"ק עם שבע ילדיו, ודר בשכונת בתי אונגרין בירושלים עיה"ק תובב"א, ובשנת תרצ"ב כשהרה"ק **רבי יואל מסאטמאר זי"ע** בא לירושלים בהיותו אב"ד קראלי נתעורר אצלו אהבת קדומים בעת שזכה לחסות תחת צל כנפיו בהיותו בעיר סאטמאר עת מלחמת העולם הראשונה, ובאותו זמן היה ממייסדי ביהמ"ד ד'סאטמאר בעיה"ק ירושלים ובעצמו בנה הביהמ"ד, הלך לעיר העתיקה ולקח חלונות מבנין ישן שהיה שם וקבע במסמרות נטועים בבית המדרש. בשנת תש"ו לפ"ק כשבא הרה"ק **רבי יואל**

מסאטמאר זי"ע לארץ ישראל אחרי מלחמת העולם השניה אז עמד ר' יחיאל לימינו והיה מהעסקנים המסויימים בימים ההם בהנהלת מוסדות "ייטב לב". (בספר "דברי יואל מכתבים" נדפס שם מכתב ארוך מה שכתב לר' יחיאל בה' ויק"פ תשי"ט לפ"ק).

בשנות "מלחמת העולם השניה" היה ר' יחיאל בארה"ב, שהיה אז משולח מטעם מוסדות התורה בארץ ישראל, ולא היה יכול ליסע הביתה מפני המצב

הנורא שהיה שורר אז, ושלושה מבניו נישאו מבלי השתתפותו, אז היה לו מסי"נ ממש שלא היה לו היכולת לאכול בכשרות כמו בביתו וחי ממש בלחם צר ומים לחץ, ואחר המלחמה חזר לירושלים. נסתלק בשם טוב לא זקן אבל שבע במעשים טובים בהיותו בן ס"ט שנים ביום כ"ה ניסן תשי"ד לפ"ק, ומנו"כ בהר המנוחות בעיה"ק ירושלים תובב"א.

ד. בנם הרה"ח ר' **שמשון** ז"ל, היה גר בדינדיש הסמוך לכפר פאטא מקום מגורי אביו. בשנות השואה נהרג ר' שמשון ואשתו וכל ילדיו, חוץ מבת אחת שחלתה במחלה לפני המלחמה, ונסעה למדינה אחרת להתרפאות, ובכך ניצלה היא לבדה מהמלחמה, אחר המלחמה התחתנה ונולד לה בן אחד בשם ראובן, אח"כ נתגרשה ממנו ועלתה לארץ ישראל עם בנה ראובן, והתחתנה עוד פעם בארץ ישראל.

ה. בתם מרת **הינדל** ע"ה הי"ד אשת הרה"ח ר' **צבי עהרנפעלד** ז"ל. היה תלמיד חביב ומשב"ק אצל ה**גה"ק בעל ערוגת הבושם זצ"ל**, דר בפאטא ואח"כ בסאטמאר ואח"כ בירושלים ואח"כ בברוקלין ניו יארק ומנו"כ בביה"ח דקהל ערוגת הבושם בלאנג-איילענד ניו יארק. היה בעל תפילה וקולו היה נעים ועורר את לבב השומעים, כמו כן היה לו חזקה לומר "מנוחה ושמחה" בשנים הראשונים אצל ה**רה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע** בברוקלין. אשתו מרת הינדל ובניו ר' יודא זאב ור' כלב פייבל ובתו חיילה גאלדא, עלו על המוקד על קידה"ש באוישוויץ ביום ר"ח סיון תשי"ד הי"ד.

ו. בתם מרת **רחל** ע"ה אשת הרה"ח ר' **חיים וייס** ז"ל. היה ת"ח גדול ומתמיד עצום, ובעיר פאטא היה משים לילות כימים ללמוד בחברותא עם מר חמיו ה**רה"ח ר' משה** ז"ל. לא זכו לזשי"ק שכל בניהם נפטרו על פניהם רח"ל, רק צדקתו יהיה תמיד לעינינו, נפטר ביום ח' אדר תנצב"ה.

ז. בנם הרה"ח ר' **חנניה יום טוב ליפא** ז"ל. נולד בשנת תרס"ד, בבחרותו למד בסאטמאר בישיבת ה**גה"ק רבי אליעזר דוד גרינוואלד זי"ע בעל הקרן לדוד**, רבה של סאטמאר. **בשנת תרפ"ג** נשא את זוגתו מרת **רחל לאה** ע"ה בת הרה"ח ר' **אברהם יעקב יצחק כ"ץ** ז"ל הי"ד מבריד (בן הרה"צ ר' **יוסף צבי הכהן כ"ץ** זצ"ל, חתן ה**האדמו"ר מבריד**) ה**רה"ק רבי אהרן צבי טערקלטיוב מבריד** זי"ע. ר' **אברהם יעקב יצחק** היה חתן ה**רה"ג ר' משה הכהן גראס זצ"ל אב"ד** (ביקוני).

בשנת תרפ"ו עלה לארץ ישראל. היה נוהג "כל הלילה" ללמוד בחברותא עם ה**רה"ג ר' עמרם בלוי זצ"ל**, בבית המדרש, במקום ללכת הביתה לפוש ממלאכתו. באמתחתו היתה כרית פשוטה וכשהיו מתעייפים ישנו על גבי ספסל שבבית המדרש, והיו חוזרים לביתם לאחר תפילת שחרית לעזור בבית ולצאת לפרנסה, ולא בא לישון בבית רק בליל שבת.

היה קשור להרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע בעבודות האהבה, מימי מגוריו בסאטמאר והיה מסתופף בצילו והרבה היה מתייעץ עם רבו, וכמים פנים אל

רבי יוס טוב קליין

פנים הראה לו רבו פנים שוחקות וחביבות. וגם אחר שעלה לארץ ישראל נמשך הקשר בינו לבין רבו והיה שולח אליו מכתבים, ונמצאו שלושה מכתבים ששלח לו הרה"ק מסאטמאר (נדפסו בקונטרס 'למען ידעו').

משעלה הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע לארץ ישראל דבק בו במאוד, והיתה נפשו קשורה בנפשו, ומיד התייצב להיות מנאמני מרן, והיה דואג על סידורים שונים שנצרכו לבית מרן, בשכירות הדירות למרן בירושלים מדי שנה בשנה, ותיקוני בדק הבית, זכתה זוגתו לאפות מידי שבוע את "החלות לשבת קודש" להרה"ק מבעלזא זי"ע.

נפטר כ"ט מנחם אב תשי"א בן ארבעים ושבע לחייו, קברו אותו בבית הקברות בשייח' באדר "על תנאי" שיוכלו אחר כך להעבירו משם להר הזיתים, ולאחר כשלושים שנה מפטירתו, העבירו בנו הרה"ח ר' משה שמעון ז"ל ל"הר הזיתים" שיהיה על יד אשתו, ועל יד אביו הרה"צ ר' משה קליין זצ"ל, ופלא גדול היה, שמצאו החברה קדישא את גופו של ר' יוס טוב ז"ל "שלם בגופו" כביום מותו, למרות שכבר עבר מאז תקופה של יותר משלשים שנה. ת.נ.צ.ב.ה. צוות הרה"צ ר' משה קליין זצ"ל שכתב קודם פטירתו בשנת תרפ"ח, וזה לשונו:

אמר הקב"ה על אברהם כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו (בראשית יח, יט), וקשה וכי לא הי' להקב"ה באברהם אבינו ע"ה כמה וכמה דברים אשר בשבילם יאהב אותו, ולמה אמר דוקא למען אשר יצוה את בניו.

אמנם כן מצינו אצל רבינו הקדוש שאמר קודם פטירתו לבני אני צריך (כתובות קג.), אפשר שכוונתו הי' בזה, כמו ששמעתי כמה פעמים לפרש הגמרא (ברכות כח:) כשנכנסו אצל ר' יוחנן לבקרו הי' בוכה ואמר מה כשמוליכין אותי אצל בשר ודם וכו', ואיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי על אחת כו"כ, והיינו כי מיתת צדיקים מכפר על אנשי דורו, וגם לצדיק יש תקנה אם אנשי דורו מהרהרין בתשובה ע"י מיתת צדיקים להטיב דרכם, אז יש להם תיקון וגם לצדיק הנתפס יש תיקון ע"י מעשיהם הטובים של אנשי דורו, אשר בעבורם נתפס ח"ו, והמה מוליכין אותו לגן עדן, אבל אם ח"ו לא יתזרו בתשובה, אין מיתת צדיקים מכפר עליהם ועי"ז מוליכין אותו ח"ו בגיהנם, ועי"ז בכה ר' יוחנן

באמרו אין אני יודע באיזה דרך מוליכין אותי, דהיינו אנשי דורו אם מוליכין אותנו בגן עדן או להיפך ח"ו.

ואפשר שזה הי' כוונת רבינו הקדוש באמרו, **לבני אני צריך**, דהיינו לתיקון נשמתו אני צריך לבני, שיהרהרו בתשובה וילכו בעקבות הצאן שלא יהי' פסול בזרעו, ותהא מטתו שלימה ותהי' מנוחתו כבוד.

וא"כ מה מאד חביב לפני הקב"ה אם האדם ידריך את בניו בדרכי תורה ויראה שילכו בעקבות אבותם גם אחר פטירת אביהם, כי הקב"ה רוצה להטיב עם בריותיו ואם ח"ו הבנים לא ילכו בעצת אביהם אז ח"ו לא די שהמה ילכו לגיהנם אלא אף אבותם אתם ימקו ח"ו, אבל אם יחזרו בתשובה ומעשי"ט ותורת ה' חפצם אז היא הדבר אשר שוה לשניהם.

ע"כ אמר הקב"ה **כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו**, הגם שאברהם אע"ה קיים כל התורה כולה, אבל אם ח"ו בניו אינם הולכין בדרכיו אז ח"ו גם נשמתו נתפס עמהם, ע"כ זה היא העיקר אשר אני אוהב אותו כי ע"י **אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו** יהי' מטתו שלימה להטיבו באחריתו ותהי' מנוחתו כבוד.

והנה אם בארזים נפלה שלהבת הפחד ומורא עלה על ראשם מפני אימת יום הדין הגדול והנורא, מה יעשו איזובי קיר כמוני איך אשא ראש ביום בא עת פקודתי ובמה אכף לאלקי קדם בעת עמדי למשפט כי מכף רגל ועד ראש אין בי מתום, ואין בי מעש להסיר מני חרון אף וכעס אם לא שיעמוד לי זכות בני שהגדלתי אותם על ברכי תורה ויראה המה ינחוני ויביאוני לזכות בדין, אמנם אין אני יודע באיזה דרך מוליכין אותנו.

ע"כ הקבצו ושמעו בני כלכם קרעו לבבכם ואל בגדיכם, חוסו נא עלי ועל נשמתי כי איך אעלה אל אבי שבשמים לעמוד לדין ולהצדיק מעשי, אם לא בזכות אשר אצוה את בני אחרי לשמור ולעשות את כל דברי התורה.

וז"ל של ספר **שבט מוסר** (פרק מ' אות ב-ג): "אבל בן העושה בשביל אביו כיון כרעא דאבוה הוא בוודאי יועיל, וכ"ש אם צוה לו אביו שיעשה בעדו תפלה וצדקה אחר מותו שיועיל לו יותר ויותר, ועושה נחת רוח לאביו המת ומקיים בזה כיבוד אב ואם, ובפרט אם תוך שבעה, ושלשים, שמדת הדין מתוחה על נפש המת אם ירבה בלימוד, ותפלות, וצדקות, על נפש אביו ואמו יש כח להתירם מהיסורין ומשפטים של גיהנם, וכרחם אב על בנים ירחם הבן על נשמת אביו ואמו לגמול להם חסד של אמת וכו', וכמו שכתוב בזוהר (בחוקותי קטו): שלאחר מותם מחוייב הבן לקיים כיבוד אב ואם יותר עכ"ל, על כן גם אני אקרא "לבני" אני צריך.

לכו נא ונשובה אל ה' ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ככל אשר צויתי אתכם, ותקבלו עליכם מהיום והלאה להוסיף אומץ כ"א לפי דרגו, כדי לחזק ברכיים

כושלות **כי במה יזכה נער את ארחו** [של אביו] **לשמור כדבריד**, והיינו לשמור ולעשות, ובכן אבוא אל המלך אשר לו הדת ודין לצדקינו בצדק ובמשפט.

ועתה הנה נא הואלתי לדבר בכלל, ואדברה עוד הפעם בפרט, **ואקרא לבני ליוסף לאמר**, אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו כדי להדריכך בדרך האמת לגדלך על דרך התורה והיראה לתורה ולחופה ולמעשים טובים, אמנם לא עלתה לי לגדלך לתורה, כי בעת אשר גדלו והציצו רעיוני שכלך להוציא ציץ ולגמול שקדים, אז גם מעשה שטן הצליח להושיב בתוכך מקנן כנחש במסתריך מסית אותך להטותך מאשוריד והבאיש העיסה בזהמת שאוריו, ואז בעו"ה פחי נפש בא באסמינו, כי עשקו זיתים שמנם ונלקחו מטעמי אוכל ממנו, כי להבל ולריק יגענו.

ואמנם כן יצר סוכן בך, הטבת עמנו שלא נבא ללעג ולקלס ולהסיר חרפה ממנו, הסתרת מעשיך כמה וכמה חדשים, ואחרי אשר האבן מקיר תזעק ועוף השמים מוליך את הקול "לך רד להציל את בנך כי רשת טמנו לרגליו ונלכד בשחיתותם" חשתי ולא התמהמהתי לשום לדרך פעמי, ואשפוך שיחי לפניך שתשוב לדרך האמת ותשליך אחרי גיווך חכמת החיצונים, אבל בעו"ה לא עלתה בידי להחזירך לפתחי ביהמ"ד, רק אחר שקיל וטרי מכמה ענינים, אתה מבטיחינו כי בעת בא יבא ברנה לישא אשה, אל תתן עיניך בממון ולא ביופי, רק תחזור אחר אשה כשירה משפחה ההוגנת, אשר גם לי גם לך יהי לפאר ולתפארת.

ובעהי"ת עלתה בידינו להתחתן עם הרבני שלשלת היוחסין מר חותנך מו"ה משה עהרענפעלד נ"י, אשר גידל את בתו כדת משה וישראל ותהי לך לאשה, ושש אנכי על אמרותיך הנ"ל שתשא אשה יראת ה' ומצאת את שאהבה נפשי, וזה הי' לי לאות שיראתה קודמת לחכמתה כי בעודה נערה מאורסה כתבתי לה ושאלתי את פיה אודות פריצות של גלוי ראש.

אף היא תשיב אמריה לי כדברים האלה: "ווי קאננען זיא גאהר דענקען דאס איך אין אייגענע האאר געהן ווערדע, איינע עניקעל פאן חתם סופר אונד חתן סופר דארף זיך זאלכעס ניכט צו שילדען קאמען לאססען".

[תרגום: איך אתה בכלל יכול לחשוב שאני אלך עם השערות שלי, הרי אני נכדת ה"חתם סופר" וה"חתן סופר", דבר כזה הרי לא תהיה, ואני לא ירשה שזה יהיה].

די טהייערע טאכטער **אסתר תחי'** האסט ריכטיג דיין פארשפראכען איינגעהאלטען, אונד האסט דיר גלייך נאך די חתונה דאס האאר אב שניידען לאססען, אבער ליידער וואהר עם ניכט פאן לאנגע דויער געקרענט, איינע קורצע צייט האט ביי אונז די שמחה געדויערט, איך פראגע דיך ווי זא וועסט דיא דאם פאראנטווארטען קאננען, דו האסט די צוואה פאן דיינע אור עלטערן ז"ל געבראכן, אונד דיין אייגענעם עהרענווארט איבערטערטען, וויא קאנסט

דיא עס אויף דיינע געוויססען טראגען, זאלכע צדיקים וויא דיינע אור עלטערן וואהרען, איהנען אין די קברים איהרע רוהע שטערן.

[תרגום: בתי היקרה אסתר תחי' קיימת בנאמנות את הבטחה, ומיד אחרי החתונה חתכת את שערותיך, אבל לצערינו זה לא החזיק הרבה זמן, בתקופה קצרה מאוד והשמחה לא נשאר להרבה זמן, אני שואל אותך מה תעני ליום הדין, שברת את צוואת הסבים שלך ז"ל, ואת הדיבורים שלך לא קיימת, איך את יכולה לקחת את האחריות עליך, איך את יכולה לעשות לצדיקים כמו זקנותיך וזקני זקנותיך שלך, להפריע את מנוחתם בקברם].

איך ווייס דאס און אללע אנדערע יידישע דינגע ביזט דיא שטרענג ארטהדאקשיש געזינוט, דוא פיהרסט איין שטרענג ארטהדאקשישע קיכע, דוא האלטסט שטרענג שבת איזיוו, נור ליידער דער יצר הרע פאן איינענעם האאר האט דין בעוועלטיגט, ער האט זיך אין ווארצעל דעם יידישען דת איינגענעסטעט, פאן דא אלעס ליידער לאסט ער אללע יידישע צווייגן אויס טראקענען, איך ווייס איבריגענס ניכט ווא דא דער פעהלער איזט, אב ביי דיר אדער ביי דיין טהייערן יוסל נ"י וואהרשיינליך ביי ביידע.

[תרגום: אני יודע שבכל הענינים אחרים את חזקה ובריאה בהם, את מנהלת מטבח כשר מאוד, את שומרת שבת חזק מאוד, וכך בשאר הדברים, אבל לצערינו היצר הרע שלך בשביל שערה אחת היצר הרע גבר עליך, הוא השתרש בתוך השורשים, ומשם מתחילים כל הענפים היהודים להתייבש, אני לא יודע מי אשמה בזה, אם אצלך או ביוסל היקר נ"י, כנראה בשתיכם].

ע"כ אהובי בני נ"י עתה באתי בגזירת כיבוד אב לצוות עליך שתעשה עתה עמדי חסד ואמת לבלתי תת משחית לבא בפתחי לקטרג עלי ח"ו על ידך ביום הדין הגדול והנורא, ותדבר על לב זוגתך היקרה תחי' שתבטל רצונה מפני רצונך, ואתה בטל רצונך מפני רצוני, ורצון תורתנו הקדושה שתגלח [אבשערך] שער ראשה ולא תלך מהיום והלאה בפריעת ראש, ואפי' בפני קורות ביתה אסור להראות שער ראש האשה, ובטוח אני באלה כי בזכות זה תאריכו ימים ותזכו לגדל את בניכם הי"ו מתוך נחת והרחבה כרצונכם הטוב כדת משה וישראל.

עוד באתי להזהירך על שלשה פשעי ישראל דהיינו ציצית תפילין ושבת, שתדקדק להיות לך תפילין כשרים ותזהר על מקום הנחתן שתהי' כדת וכדין, טלית קטן עם ציצית כשרים כשיעור הכתוב בשולחן ערוך, והוי זהיר בשמירת שבת כהלכתה.

ואם תדקדק על ג' דברים אלו לשמרן כהלכתם אצפה להי' שתהי' לך חוט המשולש אשר לא במהרה ינתק ותשוב אל ה' בכל לבבך ובכל נפשך, ותזכו לגדל את בניכם לתורה ולחופה ומעשים טובים אמן כיה"ר.

ואתה בני כלב (פייבל) נ"י הלוך הלכת מארץ מולדתיך למדינת הים כי נכסוף נכספת להביא טרף לביתך להחיות את נפשות בני ביתך הי"ו, אין אתנו יודע עד מה, מה היא ביאה מה היא שיבה, אין בכוחי לגזור עליך דברים אשר אין אני יודע אם תוכל שם לקיים או לא, אעפ"כ אנו מצפים ומחכים ליום בואכם במהרה לשוב אל ארץ מולדתיכם.

ע"כ גם עליך יעבור כוס ישועות, להושיעני ליום כי יבא מועד אשר לבני אני צריך להזהירך שתשמע מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך שתתנהג ותלך בדרכי אבותיך ואבות אבותיך בכלל, ושתים זו אשמיעך בפרט.

א) דהיינו שלא תקיף פאת ראשך, להניח פאה עכ"פ כשיעור הקצוב בשו"ע עד למטה מהאוזן, ואל תשחית פאת זקניך, אפי' השחתה כל שהוא, כאשר ראית אצל אבותיך ואבות אבותיך.

ב) שתזהיר את אשתך היקרה תחי' שתקיים את נדרה אשר קבלה על עצמה בעודה ארוסה בבית אבי נ"י שלא תלך בפאה נכרית אפי' בכיסוי של פעלל, רק עד ב' שנים אחר החתונה, ועתה בעוה"ר כמה שנים שעברו אשר לא קיימה נדרה, ובעון נדרים ח"ו כמה וכמה צרות באות לעולם, ועד עתה לא רציתי לעורר דין ח"ו ע"כ נתתי לפי מחסום, אמנם מהיום והלאה לא אסבול עול הנ"ל על שכמי, והנני פוקד עליך בגזירת כיבוד אב שתסירו הבגדים הצואים מעליכם ותלבישו בגדים אשר אין בהם שום פריצות ח"ו, כי המה כהררים התלויים בשערה, ובזכות זה תגדלו את בניכם ואת בנותיכם היקרים הי"ו לתורה ולחופה ומעש"ט בנחת ורחבה ובטוב לב מרוב כל, אכ"ר.

והנה לא אמנע טוב מבעליו לתת אלף תודות לבני **מו"ה יחיאל נ"י** אשר על ידו זכיתי בעזה"ת לבא עד הלום לקבוע דירתי פעיה"ק ירושלם תובב"א, השי"ת יזכה אותנו ואת אשתנו וכל יוצאי חלציהם לישב בשלום על אדמת הקודש מתוך נחת ופרנסה בריוח ולרדוף צדקה וחסד ומעשים טובים עבצ"א אכ"ר.

ואתה בני יחיאל נ"י שמע בקולי לאשר אני מצווה אותך, היות שזה זמן כביר אשר אני בעוה"ר איננו בקו הבריאה ואין אתנו יודע עד מה, מתי יבא עתי לילך בדרך כל הארץ.

ע"כ מצאתי עצמי מחויב לסדר סדר לאחרית הימים, הנה כאשר תראה בפנקס שלי אשר כתוב על חשבונך שאתה חייב לי לערך... , ודברים אלו נאמרים באמת וצדק, כי אתם ידעתם כי בכל ימי הייתי מדקדק אפי' על פרוטה קטנה, ובלתי ספק שכל מה שכתוב שם היא חוב גמור עליכם לשלם לי או לבאים אחרי, ע"כ ראשית תקח מסכום הנ"ל לצורך בנין להקיף באבנים הקרקע שלי כנהוג פעיה"ק, ולשום מצבה עליה בלי הפלגת שבחים רק שמי ושם אבותי.

שנית כדי שלא תשאיר זוגתי תחי' (ה"ה האשה החשובה מרת שאשא (קויפמאן) ע"ה בת הר"ר צבי דב ז"ל) אלמנה נעזבה מכל וכל, ע"כ בשנה הראשונה נתן לה מסך הנ"ל אם יהי עוד בידך מידי חודש בחדשו סך לירא א"י אחד לפרנס עצמה בעזה"י, ואבקש אתכם שתתנהגו בה כבוד גם לאחר אריכת ימי לקיים המצוה "ואת אמך" לרבות חורגך (כתובות קג.), ואם לאחר פטירתה יהי עוד בידך מסך הנ"ל אשר אתה חייב לי, תסבב גם את קבורתה בבנין אבנים ולשום מצבה על ראשה.

ועתה הנה נא הואלתי לדבר בענין המצוה לרבות חורגך, ואדברה עוד הפעם אליך בני יוסף נ"י אבל לא בתורת צו ופקידה רק על דרך בקשה, בבקשה ממך שאל תהא מצוה זו קלה בעיניך לקיים אותה, וכמו שכתבת לי כי הסך של 15 דאלער אשר אתה תשלח לי מידי חודש בחדשו לא על דרך מתנה אתה נותן לי רק שהוא עליך כחוב גמור, כך אבקשך שתקבל עליך כחוב גמור גם לאחר אריכת ימי לשלוח לזוגתי תחי' עכ"פ רק 5 דאלער בכל חודש בשנה ראשונה כדי שתפרנס עצמה עכ"פ בלחם צר ומים לחץ, ותקיים בזה המצוה עשה כבוד את אביך אף לאחר מותו, ומצוה ואת אמך לרבות חורגך, וגם תעשה בזה נחת רוח לנשמתה להעלותה ממדריגה למדריגה עד בא עת קץ הימיו, ואתה ואשתך ובני ביתך תזכו לאורך ימים ושנים מתוך נחת ורחבה כאות נפשו הטוב עד ביאת נואל צדק, אמן.

ואם יאריכו עוד ימי ושנותי והקב"ה יתן לי כח ושאוכל עוד לכתוב, אכתוב עוד לצוות גם לשאר בני ובנותי הי"ו שליט"א, אבל עכשיו אין בי כח לכתוב עוד, ע"כ אחתום בברכה משולשת בכלל ובפרט, ולכל אחד ואחד יאמר היום יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום.

פעיה"ק ירושלים שנת בתפארה"ה לפ"ק

אביכם הכותב בדמע

הק' משה בן לאה ובלאמ"ו חיים דוד קליין

מכאן ואילך כתב בנו הר"ר יחיאל ז"ל

הוי אחים הוי אחות אוי נא לנו כי חטאנו, נפלה עטרת ראשינו, נלקח פאר ראשינו והודינו, אבינו הצדיק מיתת צדיקים מת בן שבעים ואחד שנה, במתו לא כהתה עיני אף משמת, ולא נס לחה, ולא נהפך תואר פניו עד הקבורה, שבק לך חיים ביום ב' כ' מנחם אב בבקר, בעת בא זריחת השמש שקעה השמש, יהי רצון שיבולע המות לנצח ומחה ה' כל דמעה מעל פנים, ובא לציון גואל, במהרה בימינו אמן.

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר

מערכת עלי זכרון בני ברק

לפני תשעים שנה (35)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהלות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית בשנת תרפ"ח: Egyenloseg (אחדות, בודאפעסט) (להלן בקיצור: Egy.); Juedische Presse (ידישע פרעסע, וינה-פרעסבורג) (להלן בקיצור: J.P.); Der Israelit (דער איזראעליט, מיינץ) (להלן בקיצור: Isr.); Zsido Ujsag (עתון היהודי. יידישע צייטונג, בודאפעסט) (להלן בקיצור: Zs.Uj.).

ז'אדאני – רבה הראשי של צעהלים הרב כהנא [יוסף אלימלך], ביקר במקום זה בו שימש כרב לפני שהגיע לצעהלים. קהל רב בא לקבל את פניו. ביניהם הרב יונגרייז [משה הלוי] שהיה חתנו וכן הרבנים הרטשטיין ושמיד. (J.P. גליון 6 י"ט שבט תרפ"ח עמ' 43).

בודאפעסט – בכדי למנוע את החקיקה נגד השחיטה היהודית פנו ביחד נציגי הקהילה החרדית והנאולוגית אל שר החקלאות והציגו את דרישתם נגד המגמה הזאת (Isr. תו' למס' 7 כ"ה שבט תרפ"ח עמ' 7)

בודאפעסט – כפי שכבר דווח נפטר הרב יחיאל הרשקוביץ, רבה של 'חברת ש"ס' ובמקומו נבחר ע"י הנהלת החברה בהסכמה כללית בנו הרב דוד [אליה] לרבה של החברה. הוא למד בשיבת פרשבורג ונואם ידוע ויהיה יורש מתאים לאביו. נשיא החברה פליישמן מאנו בירך אותו. (J.P. גליון 7 כ"ו שבט עמ' 49, Zs.U. גליון 6 י"ט שבט עמ' 10, Egy. גליון 7 כ"ז שבט עמ' 19)

גאלאנטא – דו"ח מפורט על הפעילות בקהילה תוך דגש על כל החברות שפעלו שם. השנה נוסדה חברת 'יסודי התורה' בנשיאות הרב הראשי יהושע בוקסבוים וראש הקהל איזידור זוסמן (J.P. גליון 7 כ"ו שבט עמ' 50-51).

מאקו (מאקאווא) – חברת 'תפארת בחורים' המקומית חנכה את ביתה החדש. נערכה מסיבה מרשימה בהשתתפותם של נשיא הכבוד הרב הראשי משה פורהאנד, נשיא הקהילה משה ווייס, נשיא הח"ק טוביה פאשקס, נשיא הת"ת מיכאל לזר ונשיא 'מחזיקי הדת' יצחק בראוור. לאחר דרשת הרב הראשי בה הוא הביע תקווה שבמבנה החדש תיגדל התורה עוד יותר מבעבר, סיים את מסכת מכות עם הדרן נשיא החברה אלעזר פאשקס. (Zs.U. גליון 5 י"ב שבט עמ' 12)

טוט-קומלוש – בשבת פר' בא התארח בקהילה משה פורהאנד הרב הראשי של מאקו. דרשתו המלהיבה שכללה דברי תורה באגדה והלכה עשתה רושם בל ימחה על הנוכחים. בערב נערך בביתו של ראש הקהל פערענץ [אולי אפרים]

איצקוביץ סיום על מסכת חולין. נשא את ההדרן הרב פורהאנד ודברי תורה אמר גם נכדו בן 16 בנו של חתנו הרב אפרים רוזנפלד. (Zs.U. גליון 5 י"ב שבט עמ' 10)

קאשא – אירגון צעירים בשם 'בני אמונה' ערך מסיבת סיום על מסכת פסחים וש"ס משניות ביום א' פ'י וארא. במסגרת סעודת המצוה נאמו בין השאר הרב הראשי שאול בראך שהדגיש את שמחתו בכך שארגון זה שם את הדגש על פעילותו התורנית. כמו כן נאם מזכיר הקהילה ליוש [שרגא] ויזנברג שהוא גם נשיא הכבוד של האירגון. (Zs.U. גליון 5 י"ב שבט עמ' 11, J.P. גליון 8 ג' אדר עמ' 59)

אירוסין – פירי בת פיליפ נוימן מרודא-באניא עם ארטור [אולי יצחק שמואל] בן רבה הראשי של אוזד ירחמיאל קצבורג. (Zs.U. גליון 5 י"ב שבט עמ' 12)

מישקולץ – כתב העיתון כותב: בעירנו קיימת רק קהילה חרדית [מעל עשרת אלפים יהודים] כולם שומרי שבת ואין אף חנות יהודית פתוחה בשבת. חיי הדת מתפתחים בקצב גדול. קיימות שתי ישיבות, אחת של הרב הראשי [שמואל הלוי] אוסטרליץ והשניה של הרב הראשי החסידי [חיים מרדכי גוטליב]. (Zs.U. גליון 6 י"ט שבט עמ' 10)

שארואר – בשבת פ'י בשלח ביקר בעיר רבה הראשי של ניטרא אהרון כץ חתנו של הרב הראשי [בשארואר] מנחם פישר. בדרשה שנשא הוא הדגיש את חשיבות חינוך הבנות כי הוא רואה בזה גורם חשוב בהתפתחות חיי הדת של המשפחה היהודית. (Zs.U. גליון 6 י"ט שבט עמ' 10)

סאקאש-פאהארואר – בקהילה החרדית נערכה חגיגה לרגל חצי יובל לפעילותו של ראש הקהל שאנדור קלמן. בזכותו נבנה בית הקהילה ובו ת"ת ומקוה טהרה. הוא עוזר רבות לפעילותו של הרב הראשי היינריך ארמין [צבי הירש]. (Zs.U. גליון 6 י"ט שבט עמ' 10, Egy. גליון 6 כ' שבט עמ' 14)

בודאפעסט – חברת 'חינוך נערים' חגה את יובל קיומה ברח' קערטס. רב החברה יוסף הרשקוביץ דיבר על חשיבות האירגון שהוא מבחינת מלביש ערומים המוזכר כבר אצל הקדמונים. (Zs.U. גליון 6 י"ט שבט עמ' 10)

קולוז'ואר (קלויזענבורג) – מודיעים משם שנפטר הרב [יעקב מאיר] ואלד רבה של חברת ש"ס. הוא היה עד ראייה להרס בית הכנסת של החברה בעת המהומות שהיו שם ולקה בהתקף לב וממנו לא קם. הספידו הרב הראשי [עקיבא] גלזנר. (Zs.U. גליון 6 י"ט שבט עמ' 11)

בודאפעסט – בכ"א שבט נערכה מסיבת סיום למסכת עירובין ב-ש"ס חברה שנלמדה ע"י הרב משה פפעפער וכן שו"ע או"ח הנלמד ע"י הרב יונתן שטייף.

נשיא החברה מרקוס [מרדכי] קליין בירך את הנוכחים כ-100 איש, והזכיר במיוחד את נוכחותם של הרבנים זוסמן שטייף וועלץ.

כמו כן הביע את הערכתו הרבה לאחד ממיוחדי החברה למר איגנאץ [יצחק] מאיר ששימש כמארח למסיבה ונשא בכל ההוצאות הכספיות הקשורות בכך. כל הרבנים הנ"ל דרשו בעת הסעודה.

הש"ס חברה של **קישווארדא** (קלייןווארדיין) ערכה את חגיגת הסיום בערב ט"ו בשבט בנוכחות 100 אורחים ובראשם הרב הראשי משה [חיים סג"ל ליטש – רוזנבאום].

בבאקאש-צ'אבא נערכה המסיבה ע"י הש"ס חברה בליל ט"ו בשבט בראשות נשיא החברה פופנפדר מור ומגיד השיעור ל. [חיים אלימלך] אפל.

בטיסא-בארצאל והסביבה ערכה הש"ס חברה את סיום הש"ס בליל כ"א שבט בהשתתפות הרב הראשי גרשון [אברהם] גולדברגר וחתניו אדא [עזרא הכהן] פריד בנו של נתנאל ז"ל ראב"ד באלמאז-אוווארוש וינו [יוסף יחיאל] בוקסבאום בנו של הרב הראשי [יהושע] מגאלאנטא.

בדאראצ'קא חגגה 'חברת המשניות' ביום א' כ"א שבט את 40 שנות קיומה. את הדרשה המרכזית נשא הרב הראשי הרמן [צבי הירש] כהן הוא ערך מגבית בכדי להעשיר את הספריה התורנית של הקהילה.

חברת 'תפארת בחורים' **בגאלאנטא** ערכה סיום על מסכת קידושין ביום א ז' שבט. בסעודת המצווה תחת ניהולו של נשיא חברה זיגמונד לינק התכבד לדרוש הרב הראשי יהושע בוקסבאום שהלהיב את הנוכחים בדברים שיצאו מהלב ועודד את המשך הלימוד בקרב הנוער.

ה-ש"ס חברה של **סארוואש** ערכה בימים אלה סיום על מסכת בבא מציעא. בעת הסעודה דרשו הרב הראשי בן-ציון בלום וכן [השוחט] רוזנברג שמואל ועוד. (כל הידיעות על הסיומים הנ"ל ב - Zs.U. גליון 6 י"ט שבט עמ' 13)

טאפולצ'אני – ביום א' לפרי' יתרו נערכה חגיגת סיום למסכתות ערכין ונדה במשותף לחברות 'חברת ש"ס' 'מהדרי הש"ס' ו'טהרת רעים' בבית המדרש 'רוזנטאהל'. הרב הראשי א[ברהם אלעזר] ווייס ורבים אחרים נכחו הן בסיום והן בערב בסעודת המצווה.

מלבד הרב דרשו גם הרב רבי"ד [משה שמעון צבי הלוי] הברפלד וכן התורני ר' בן-ציון בלום ור' חיים [דוב] פירסט. (J.P..גליון 7 כ"ו שבט עמ' 51)

פרעסבורג – בעת עריכת חופה ע"י הדיין דוד ווסלי לבני זוג מניטרא וקאשא קרסה ריצפת האולם בו נערכה השמחה ונפעו רבים. (Z s.U. גליון 7 כ"ו שבט

ואץ (ווייטצען) – ראש הקהל הירשפלד מתתיהו הכניס ס"ת בשבת פ'ר' יתרו. בעת סעודת המלווה מלכה דרשו בין השאר התורני ר' דוד קצבורג והדיין דוד [יהודה] זילברשטיין. (Z s.U. גליון 7 כ"ו שבט עמ' 10)

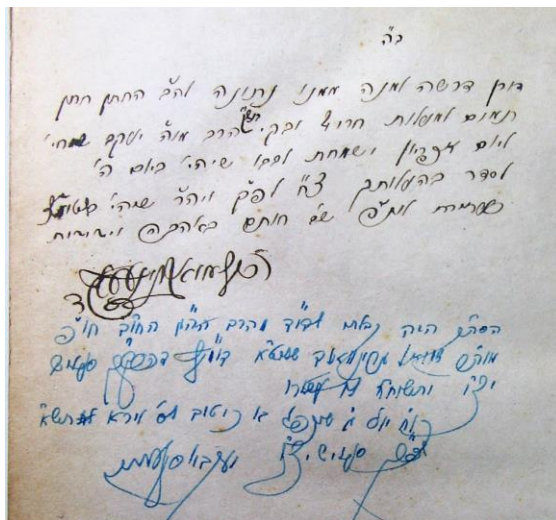
נאג'-פאלאד – לאחר פטירת הרב הראשי מרדכי רייניץ נבחר במקומו הרב [שמואל יחיאל] מושקוביץ בן הרב הראשי של טשעצ'ובצע (צ'צ'וביץ) מנחם גרשון. הוא התארס עם בת הרב המנוח (Z s.U. גליון 7 כ"ו שבט עמ' 11. J.P.) גליון 7 כ"ו שבט עמ' 50-51)

צ'ורנא – במוצ"ש פ'ר' יתרו ערכה חברת 'תפארת בחורים' מסיבת סיום על מסכת ברכות בנוכחות הרב הראשי פרקש [זאב וולף] כהנא. דרשו עוד הדיין הרב בער קליין ומגיד השיעור שמעון בלוקסהיים. (Z s.U. גליון 7 כ"ו שבט עמ' 11, EGY. גליון 7 כ"ז שבט עמ' 22)

סאראנץ' – בר"ח שבט ערכה חברת 'תפארת בחורים' את האסיפה השנתית שלה. כנשיא כבוד נתמנה הרב הראשי עמנואל [מנחם הלוי] פולאק. (EGY. גליון 6 כ' שבט עמ' 14)

באראט'ו-אויפאלו – חברת 'תפארת בחורים' ערכה בט"ו בשבט את האסיפה השנתית שלה. כנשיא נבחר שאמו [דוד שלמה] פרנקל [הוא היה חתנו של הרב הראשי בן ציון בלוס].

(EGY. גליון 7 כ"ז שבט עמ' 21)

הקדשה מר' שמואל גרינוואלד דומ"ץ סעליש לרי"י ווייס מסיניקא

מאטערסדורף – חברת בחורים של הקהילה שולחת ברכת מזל טוב לחתן אברהם מנחם עהרענפעלד [בן הרב שמחה בונם – נפטר שנתיים לפני כן] לרגל אירוסיו עם בת הגביר הרבני אברהם הערשקאוויטש מסיגעט (J.P. גליון 5 יב שבט עמ' 38)

אונגוואר – חברת 'תפארת

בחורים' המקומית שולחת ברכת מזל טוב לחתן שמואל גרינוואלד בן הרב הראשי של או'רדארמא (יארע) [יקותיאל יהודה] נכדו של הערוגת הבושם, לרגל אירוסיו עם בת הרב הראשי של שאמלוויא [שלמה זלמן עהרנרייך] (J.P. גליון 8 ג' אדר עמ' 60)

עוללות

לעלה 62 – רבי יששכר בער שפיטצער מבאניהאד

בעלה 62 כתבתי ידיעות חדשות אודות זקני רבי **ישכר בער שפיטצער** ז"ל מבאניהאד, וכתבנו אודות מקום מנוחתו כי לפי הידוע במשפחתנו נקבר בבאניהאד, וש"ב הבה"ח עמרם בנימין ווידער הי"ו חיפש בפנקס הח"ק מבאניהאד ולא מצא בכל הפנקס לא יששכר דוב ולא בער שפיטצער.

בינתיים קבלתי מש"ב מר **אהרן לעהרע** הי"ו מאוסטרליה כמה מסמכי משפחה שתחת ידו, שנכתבו לפני מאה שנים ע"י בני משפחת זינגער, צאצאי רבי אשר חתנו של רבי ישכר בער שפיטצער, ושם מבואר בפירוש שרבי ישכר בער שפיטצער היה נקרא "רבי בער טארמאש" ע"ש העיר טארמאש הסמוך לבאניהאד.

שוב מצא ידידי מוה"ר יואל וויינשטאק הי"ו בחוברת שי"ל ממסמכים ורשימות קדומים מיהודי הונגריה שנזכר שם ר' בער וכל משפחתו ושמותיהם בעת שדרו בכפר **קיש-טארמאש**.

ועפ"יז בעז"ה נתברר על נכון שרבי בער טארמאש הנמצא בפנקס הח"ק בבאניהאד הוא אכן זקני רבי בער שפיטצער, ובכן יש לנו יום היארצייט שלו, ושל זוגתו השניה זקינתנו מרת רחל, ולכאורה גם של זוגתו הראשונה מרת פריבה (אם זה האשה פריבה שמתה בבאניהאד בשנת תקנ"ה. בפנקס הח"ק לא מפורש שם בעלה).

רבי בער נרשם בפנקס, **יום ג' כ"א כסלו תקצ"ד לפ"ק נפטר ונקבר ר' בער טארמאש ושכבה בראש אצל אשתו רחל ר' זנווילס**. ורחל אשת ר' בער טארמאש נזכרה בפנקס, **רחל [אשת] ר' בער טארמאש נפטר ונקבר יום ב' ער"ח שבט [תקצ"ב] ושכבה אצל ר' ליב ווארדאם מצפון לדרום**.

וכנראה האשה בשם פריבה שנפטרה בשנת תקנ"ה ונרשם בפנקס, **יום א' ב' דח"ה סוכות נפטר ונקבר האשה מרת פריבה תקנ"ה לפ"ק**, זהו אשתו הראשונה של ר' בער.

אחר שנתברר שרבי בער טארמאש הנזכר בפנקס באניהאד זהו אכן זקני רבי בער שפיטצער, ועייז הצלחתי למצוא מצבתו ומצבת אשתו בביה"ח הישן בבאניהאד, וב"ה שיכולין לקרות על המצבות הנוסח החרוט עליהם. מצבת רבי בער נפל על האדמה והננו עוסקים לכסות ההוצאות בין צאצאיו להעמיד שוב המצבה על מקומו.

נוסח מצבת ר' בער :

פ' נ' / מו"ה **יששכר** בן / מו"ה **אהרון** ז"ל הוא היה / איש זקן זה שקנה חכמה / ורצוי לכל אחיו כל ימיו / צדיק בכל דרכיו וחסיד / בכל מעשיו גוע ונאסף /

בשם טוב ביום ג' כ"א / **כסלו תקצ"ד** לפ"ק / ת. נ. צ. ב. ה.

ונוסח מצבת זוגתו רחל :

פ"ט / הצדקת **רחל** בת / מו"ה **זנוול** זצ"ל / נאספה ונקברה / בשם טוב בשנת / יום ב' / **ער"ח שבט** [בגימטריא **תקצ"ב**] / לפ"ק / ת. נ. צ. ב. ה.

הפעם הראשונה ברשימות שנזכר ר' בער היא בשנת **תקל"ח**. ברשימות במחוז טאלנע, ביניהם נזכר בכפר קיש-טארמאש יהודי בשם **בערנארד אראן** (בעת ההיא לא היה עדיין שמות המשפחה בשימוש נרחב ובני האדם נקראו על שם אביהם, כך רבי בער נקרא על שם אביו 'בער בן אהרן'). בעת ההיא היה עוסק במסחר הטאבאק. שוב נרשם בשנת **תקמ"א** היהודי **בערנארד אראן** בכפר קיש-טארמאש ובעת ההיא עסק במסחר עורות ועוד דברים.

ביום ט"ו תשרי א' דסוכות שנת **תקמ"ח**

[1787] נמצאה רשימה של שמות יהודים, שבו מפורט השמות שהשתמשו בהם עד עתה, והשמות החדשים שישתמשו בהם מהיום והלאה, אחרי הגזירה שיצאה בעת ההוא מאת הקיסר של עסטרייך-אונגארן שכל אחד צריך ליקח לעצמו שם משפחה.

כאן נרשם רשימה מלאה ממשפחת ר' בער בקיש-טארמאש. זוגתו (הראשונה) **פריבה** וששה צאצאים, וזה תוכן הרישום :

"דער ביז-העריגען יודישער נאמען" [השם היהודי שהיה עד עתה]: **בערנארד אראן**. "דער נייע אנגענומענער נאמען" [השם החדש שנתקבל]: **בערנארד שפיטץ**. "דעסעם ווייב יודישער נאמען" [השם היהודי של אשתו]: **פריבה**. "דער נייע אנגענומענער נאמען" [השם החדש שנתקבל]: **בארבארא שפיטצען**. "דעסען קינדער יודישער נאמען" [שמות צאצאיהם] - "דער נייע אנגענומענער נאמען" [השם החדש שנתקבל]:

[1] **מאיר** - מארקוס שפיץ. [2] **ישראל** - יאקאב שפיץ. [3] מאזעס [משה] - מאזעס שפיץ. [4] **הירשל** - אדאם שפיץ. [5] **בילא** - בארבארא שפיטצען. [6] **פיגלא** - אננא שפיטצען. קנעכט [עבד]: הירשל - יאקאב פלייסיג. דינסט [שפחה]: מארגום מינדל - מאריאנא מיטל

ברשימה הזו נודע לנו שמות כמה מצאצאי רבי ישכר בער שלא נודעו לנו עד עתה, וכן נתגלה לנו מקור השם "שפיטצער", שבהמשך הזמן השם 'שפיץ' נתרחב ל'שפיטצער' [ראה 'עלי זכרון' 26 דף ב כי מקור השם שפיץ הוא מעיר 'שפיץ' בעסטרייך, וכיתר שמות שמקורם בשמות ערים מוסיפין לפעמים סיום האותיות 'ער', וכן 'שפיץ' ו'שפיטצער' אחד הם, ולפעמים מצאנו גם 'שפיטצען'. ולכאורה קיבל רבי בער השם שפיץ משום שמוצאו מעיר שפיץ או סתם בחר לעצמו שם זה].

שוב נרשם ר' בער בקיש-טארמאש בחודש תשרי שנת **תק"נ** עם השם "**בערנהארד שפיטצער**". וכן בתרגום הגרמנית של נוסח הסכם התנאים של בתו פיגלא זינגער במאגטש בשנת תקס"ח חותם רבי בער את שמו "**בערנהארד שפיטצער**".

צאצאי ר' ישכר בער שפיטצער

ככתוב במאמרינו בעלה 62 יש מסורה במשפחה שהיה לו לרבי בער י"ז ילדים, כעת ידוע על שמות 7 בנים ו-2 בנות:

מזוו"ר מרת פריבה: **מאיר, ישראל, משה, הערשל, בילא, פיגלא, אהרן**. ומזוו"ש מרת רחל: **שלמה, בנימין זאב**.

הבן 'מאיר' אולי זהו מאיר שפיטצער מהעדיעס הסמוכה לקיש-טארמאש, שנזכר בשנת בתקצ"ח ברשימת אנשי מופת [ואולי הרה"ח ר' מאיר שפיטצער מטאהש ב"ר אהרן היה בן בנו].

הבת 'בילא' דרה בפאקש, והיא הנזכרת במכתב ר' אשר זינגער לבנו ר' יצחק צבי שנעתק במאמרינו 'ועל דודתך מ' **בילא** אשר היא גר כאן אצל גיסי מ' אהרן".

הבת 'פיגלא' היא אשתו של רבי אשר זינגער ששיערנו במאמרינו שנולדה בשנות תק"מ, וכאן מבורר שאכן נולדה לפני תקמ"ח.

כאמור במאמר שם לפי רישום הפטירה בפאקש ר' [משה] 'אהרן' ב"ר בער ופריבה נולד בשנת תקמ"ח, כנראה נולד אחר הרשימה הנ"ל של חודש תשרי תקמ"ח.

כפי העולה מרשימות הנ"ל דר' בער בין השנים **תקל"ח-תקמ"ח** בישוב **קיש-טארמאש**, אבל במשך הזמן עבר להעיר באניהאד הגדולה. ואם האשה פריבה הנזכר בפנקס ח"ק דבאניהאד שנפטרה ב' דחווה"מ סוכות תקנ"ה אכן היתה אשתו של רבי בער, כנראה העתיק מושבו לבאניהאד אחר שנת תקמ"ח לפני שנת תקנ"ה, ואחר שנת תקנ"ה, לפני שנת תקס"ז, נשא בזוו"ש את מרת רחל ע"ה.

בשנת **תקס"ח** כאשר ארס את בתו מרת פיגלא נכתב שטר התנאים בישוב **מאגטש** מאיזה סיבה, בהנוסח שם כתוב שהחתונה נקבעה לראש חודש כסלו תקס"ט "על הוצאות מ' בער הנ"ל, כנהוג וכתיקון דק"ק באנהרד".

שנה לפני זה בשנת **תקס"ז** נולד בנו ר' שלמה בבאניהאד [עפ"י רישום פטירתו בנאנאש, וכן קיבלתי מידידי מוה"ר יואל וויינשטאק הי"ו צילום בו חותם ר' שלמה את שמו "שלמה שפיטצער באניהאדער"], ובשנת **תקע"ה** נולד בבאניהאד בנם זקיני ר' בנימין זאב, שכידוע במשפחתנו נקרא בעיר מושבו נאנאש בשם "רבי וואלף באניהאדער".

השם "יששכר" והכינוי "בער"

יש לציין כי בפנקס הח"ק הוא נקרא רבי **"בער"**, ועל מצבתו כתוב **"יששכר"** בלבד ללא שם הכינוי. בשטר התנאים הנ"ל של בתו הוא חותם **"הק' יששכר בער בן כ"ה אהרן ז"ל"**.

בפשטות שמו היה **יששכר** המכונה **בער**, ואכן על מצבת בנו רבי אהרן בפאקש כתוב בן מו"ה **בער המכונה יששכר** [בער המכונה של השם יששכר]. ופלא שעל מצבת בנו רבי בנימין זאב בנאנאש כתוב בן מו"ה **ישכר דוב**, ויותר פלא שעל מצבת בנו של ר' בנימין זאב הנקרא ע"ש זקיני, בביה"ח הישן בהוניאד, כתוב מו"ה **דוב** ז"ל בן מו"ה בנימין זאב ז"ל.

וכבר העיר הג"ר זושא קינסטליכער ז"ל בספר 'פנקס המוהל חת"ס' (אות רנד הערה ב) שהכינוי 'בער' ל'יששכר' שהוא גם כינוי לשם 'דוב' כנראה גרס בהרבה מקרים לאי דיוק בשם הקודש, עיין שם באורך. וראה עוד שם (בירורים סימן כח) בנוגע השם 'ישכר' או 'יששכר' במשנתו של מרן החת"ס.

גיל ר' יששכר בער שפיטצער בפטירתו

מקום ושנת לידתו של ר' יששכר בער עדיין לא נודע. לפי איזה אילן יוחסין שביד מר אהרן לעהרער הנ"ל הוא היה בן 102 בפטירתו, ואם אמת הדבר הוא

נולד בשנת תצ"ב, ובלידת בנו זקני רבי בנימין זאב שפיטצער היה בן 83... ואם קבלה נקבל...

עכ"פ נראה שהיה לפחות בן 75 בפטירתו, כי בשנת תקל"ח כבר היה נשוי אשה, ובשנת תקמ"ח כבר היו לו ששה צאצאים, א"כ כנראה נולד לא אחר שנת תק"כ.

ר' אהרן, אביו של ר' בער שפיטצער

על ר' אהרן, אביו של ר' בער, לא ידוע לע"ע מקום מגוריו ושנת פטירתו. בנו ר' בער נתן שם 'אהרן' ע"ש אביו בשנת תקמ"ח, וממה שרואים שהיה לו לרבי בער קודם לזה כמה בנים זכרים ולא נתן שם אחרי אביו, משמע שאביו רבי אהרן היה עוד בחיים בעת שנתן את השמות האחרים.

השערה על הורי רחל אשת רבי יששכר בער שפיטצער

מרת רחל אשת רבי יששכר בער היתה בתו של רבי זאנוויל, ככתוב על מצבתה, ובפנקס הח"ק של באניהאד בפטירת בעלה כתוב עליה רחל ר' זנווילס. ועל מצבתה כתוב על אביה זצ"ל.

וש"ב הבה"ח עמרם בנימין ווידער הי"ו משער שאולי זהו מוריננו/התורני רבי [שמואל] זאנוויל נ"ש זצ"ל מבאניהאד שנרשם בפנקס הח"ק: **התורני מו"ה זאנוויל נ"ש נפטר ונקבר ביום א' כ"א שבט ושכבה אצל ר' משה בר"א כ"ץ מצפון לדרום תק"ץ לפ"ק**. וביפנקס הזכרת נשמות ק"ק באניהאד נרשם: **ונשמת מוריננו רב רבי שמואל בן החבר רבי אהרן: נ"ש**.

עוד נרשם בפנקס הח"ק אשתו: **יום ב' ב' באייר תקע"ב לפ"ק נפטרה האשה מרת מרים אשת התו' מו"ה זנוויל נ"ש**. ובנס הב' מיכאל בער: **יום א' ד' ט"בת שנתקע"ט לפ"ק נפטר ונקבר הבחור החשוב מיכאל בער בן התו' מו"ה זנוויל נ"ש ושכבה אצל אשת ר' וואלף מסעקסאר מצפון לדרום**.

שמואל צבי שפיטצער - קרית יואל יצ"ו

לעלה 62 - עוד צאצאים למשפחת בנעט

האם משפחת אבערלאנדער צאצאים של הגאון מהר"ם בנעט?

ביעלי זכרון' (גליון 62 עמ' לה-מט) נתפרסם מאמר ארוך של הרב שלום הס: "בא קרוב מרחוק – תולדות הגאון רבי מנחם מענדל בנעט דומ"ץ פאקש, יחוסו וקרבתו למהר"ם בנעט", בו הכותב מנסה לגלות את הקשר המשפחתי לגאון רבי מרדכי בנעט.

בהמשך לזה התעוררתי גם אני להציע הספק ביחוס משפחתינו למהר"ם בנעט.

אתחיל בהעתקה ממה שכתבתי במאמרי: "מקורות מסמכים ותעודות לתולדות משפחת אבערלאנדער", שנתפרסם לפני עשור בקובץ 'אור ישראל' (גליון סג, תשרי תשע"ב), שם (עמ' שמט) כתבתי אודות הרב ר' יוסף אבערלאנדער (נולד בסביבות שנת תקס"ו בטאפולצא [Tapolca], ונפטר י"ח שבט תרט"ו בעיירה גינג'שמעלייק [Gyöngyösmellék], איפה ששימש כרב ואב"ד):

מגזע אבי הגאון ר' מרדכי בנעט מניקלשבורג

בכל המסמכים הרשמיים לא מופיע שום פרט על הוריו של הרב ר' יוסף או על מקום הולדתו. אמנם מסורת המשפחה שר' יוסף "היה נכדו של אבי מהר"ם בנעט מניקלשבורג". אביו של הגאון מהר"ם בנעט נקרא ר' אברהם, ובנו מהר"ם נולד בשנת תקי"ג, היה רבה של ניקלשבורג וגם של כל מדינת מעהרין (מורביה), ונפטר ביום י"ג אב תקפ"ט. ולפי זה יוצא שר' יוסף שנולד בסביבות שנת תקס"ו היה בן אחותו של מהר"ם [במאמרו של הרב אברהם בנדיקט: "פרקים נוספים לתולדות הגאון מהר"ם בנעט זצ"ל", בתוך ספר 'יחידושי מהר"ם בנעט' עמ"ס שבת, ירושלים תשנ"ז, עמ' 19, הוא כותב שברשימת התושבים בשורגע משנת תק"ל רשומים ילדי ר' אברהם בנעט: בן בגיל 16 (ה"ה הגאון מהר"ם), בן בגיל שנה וחצי (שנקרא כנראה ישעי'), ושתי בנות אחת בת עשר והשניה בת שבע. ולפי זה יוצא שבעת לידת ר' יוסף בסביבות שנת תקס"ו היתה אמו בת מ"ו או מ"ג], והיה בן כ"ג בפטירת דודו. ומסתבר שאת בנו מרדכי [יהודה] ליב שנולד ביום כ"ג אלול תקצ"ה, שנים ספורות אחרי פטירת מהר"ם, קרא ר' יוסף על שם דודו הגדול שהעריכו, ואולי גם היה מתלמידיו.

כאמור, הרי הקשר של משפחת אבערלאנדער למשפחת מהר"ם בנעט מניקלשבורג אינו אלא מסורה שבעל-פה בידי המשפחה, אבל הצלחתי לגלות בספר המאטריקל של ניקלשבורג ששם בעיר נולדו וחיו הרבה מבני משפחת אבערלאנדער, ודבר זה מחזק את השמועה הנ"ל. ולפי זה יוצא לנו שאחד מבני משפחת אבערלאנדער שבניקלשבורג נשא לאשה את בת אחותו של מהר"ם, הם היגרו להונגריה (והרי ידוע שבשנים הללו היתה הגירה גדולה של יהודים ממורביה להונגריה), ושם נולד להם בנם הרב ר' יוסף".

מגזע מהר"ם בנעט, ושם אמו צפורה

ציינתי שם (הערה 26) שמסורה משפחתית זו נמצאת בשתי רשימותיה בהונגריה של ד"ר חנה רחל טשעה (Edit Cseh – תרנ"ה-תשמ"ז) מניו יארק, נכדה של מרת חנה בת ר' יוסף. "הרשימות אינן תח"י עכשיו, וציטטתי בפנים את תוכנו מפי הזכרון".

אמנם כששוב עיינתי ברשימות הנ"ל, שמהן מתגלה שהיא בקיאה מאד ברזי המשפחה, גיליתי:

(א) היא מציינת בלשון-הקודש את שם אמו של ר' יוסף: "יאסעף ב(ית) צאפרע", היינו יוסף בן צפורה.

(ב) היא כותבת שמשפחת אבערלאנדער הם צאצאים של מהר"ם בנעט עצמו ולא מאביו. ולפי זה יוצא שאמו של ר' יוסף היתה בתו של מהר"ם בנעט.

אולי אחת מנכדות מהר"ם בנעט התחתנה עם אבערלאנדער

בשעתו, בשנת תש"ס, כתבתי על כך להרב אברהם בנדיקט, וזה מה שענה לי: "שתי בנות מהר"ם בנעט היו נשואות אחת לרבי חיים טעלטש והשניה לרבי שמעון צבי מארקברייטר כמובא באחת מהקדמותיי לספרי מהר"ם בנעט ברכות או שבת שי"ל ע"י מכון ירושלים, וממילא לפי התקופה זה יכול להיות אחת מנכדותיו של מהר"ם בנעט וכאלה היו רבות. היו גם כמה נכדות יתומות למהר"ם שהוא שידך אותם, אחת מהם למשל נישאה לבחיר תלמידי החתם סופר רבי אברהם שאג-צוובנר – רבה של ירושלים. יותר אין בידינו ידיעות על נכדות של מהר"ם בנעט למי נישאו, ולפיכך אין בידי כרגע לבסס את הקבלה שביד משפחתו, ואם קבלה היא נקבלי".

לסיכום, אין בידינו שום דבר ברור, ואני מקוה שאחד הקוראים אולי יוכל לפענח תעלומה זו.

הרב בנימין זאב פישר מבודאפעסט

ביעלי זכרון' גליון 62 עמ' נט נזכר חנוכת ביהכ"נ 'שומרי שבת' בבודאפעסט ברחוב ראקוצי 64... נזכר שם בין הדורשים "הרב וילמוש פישר".

כנראה שהכוונה להרב בנימין זאב פישר מרבני בודאפעסט (ראה 'החתם סופר ותלמידיו' עמ' תרלב-תרלג). בנו הרב חיים בנימיני מברזיל, מזקני רבני ושלוחי חב"ד, נפטר לאחורונה.

ברוך אבערלאנדער - אב"ד בודאפעסט

לעלה 62 – משפחת בנעט בסעטשין ובפילעק

בעמ' מ"ו מוזכר ר' יוחנן בנעט מסעטשין. מצאתי רישומים אודות כמה מילדיו: יוהנה בת יוחנן בינעט ורעבעקה שטיין התחתנה בגיל 18 עם יאקאב שוראני, בן 25 יליד טשעטשע, גר בפילעק, בן שאלאמון שוראני ושאלי מיללער, ביום 23 פברואר 864.

גבריאל באנעט בן יונאס ורעבעקי שטיין מסעטשעני, התחתן בגיל 36 עם פאני בת דוד קויפמאן ורוזליי קאהן, בת 22, מפילעק, ביום כ"ד שבט תרי"ח. הוא נפטר בגיל 56 בנוגראד בערצעל בינואר 884, ונקבר שם בתאריך 9 ינואר. בנו

דוד התחתן בפילעק ביום 28 אוגוסט 894 בגיל 24, עם לוטי בת לאסלא זילבערקרויס ומארי באנעט, ילידת פילעק, בת 23.

בפילעק הסמוכה לסעטשין התגורר ג"כ יהודי בשם ר' יוחנן בנעט. הוא נפטר שם ביום 8 פברואר 870 בגיל 80. לפי רישום פטירתו הוא נולד בב. יארמוט ואשתו בעטי בנעט, צויין שהוא קאנטור (חזן). ילדיו: 1. בתו דבורה ילידת ואר-אסא התחתנה ביום 27 אוקטובר 874, בגיל 33, עם יאקאב בן מארקוס ווייס מב. יארמוט, יליד סיגעטוואר, בן 42. 2. בתו טערעזיא, ילידת ואראסא, התחתנה ביום ד' חשוון תרכ"ב בפילעק, בגיל 21, עם איגנאטץ בן יאקאב ווייס בן 25.

בפילעק נפטרה ביום 29 יולי 889 אשה בשם יוהנה לבית בנעט אשת גאבור ווייס, בת 67, גרה בקאוואטש. כנראה גם זו בתו. על מצבתה כתוב "האשה חנה בת מו"ה יוחנן בנעט נ"י", אך לכאורה צ"ל שבטעות כתבו או צבעו "נ"י" במקום "ז"ל".

ש. יוסט – ברוקלין

בשולי המכתב:

אודות משפחת בנעט מואראסו ראה בס' 'יתן אמת ליעקב' עמ' קצ"ט: "לר' יוחנן (הדיין מאובן ישן) היו עוד שני בנים אשר עדיין לא ידועים בשמותם. לאחד מהם היה בן בשם ר' זאב בנעט שהתייתם מאביו וגדל אצל דודו אחי אביו ואח"כ נשא את בת דודו מרת שיינדל". וראה שם שבנס של ר' זאב ומ' שיינדל היה ר' מאיר בנעט תלמיד הכת"ס, שנולד בואראסו בשנת תר"ב, לימים היה רב בסוטשאני ואח"כ גר בסאמבאטהעלי.

יתכן שהדברים אינם מדוייקים, ואולי ניתן לשער שר' זאב מואראסו היה חתן ר' יוחנן בנעט מואראסו – פילעק הנ"ל שהיה אולי אח אביו, ויתכן ששניהם היו בני ר' מרדכי בנעט מיארמוט שהיה כנראה בן רבי יוחנן מאובן ישן.

מכתב מרבי פסח פראנקל אב"ד שאטמאנסדארף

אל רבי מאיר קליין מפרשבורג חתן הראב"ד רבי דניאל פרוסטיץ

ב"ה יום ה' כ"ד תמוז תר"י ל'

ר' מאיר טובייני דחכימי, מרגניתא דלית ביה טימי, ה"ה הרב החרוף ובקי משנתו זך ונקי מה"ו מאיר נ"י

הנה ברך לקחתי, וברך לו אשיבנה, יהי ה' עמו ויעל מעלה מעלה בקודש להיות מכון שבתו בבית ה' ללמוד וללמד במצות ה' ברה, כנפשו הטהורה. גם טעמתי

צוף דבש מנועם אמריו, א' מקושייתיו על דעת השואל בתשוי הרשב"א (ח"א סי' רנ"ט) דלכך בגד שאבד בו כלאים לא בטיל משום דאפשר לברר האיסור, א"כ למאי צריך ראוי לדינא דרפרם (נדה ס"א ע"ב) דמותר ע"י צביעה.

הגם שאין איש כמוני משיב במרחץ, הן מפאת אפס הפנאי והן מחוסר ספרים אשר אתי, בכל זאת לא אשיב ריקם, ולא אכלא שפתי את אשר עלה בהשקפה ראשונה, דתוס' ורש"י בתמורה (ל"ד ע"א) ובע"ז (ס"ה ע"ב ד"ה הבגד) כתבו טעם אחר דלא מהני ביטול בכלאים משום דכל אחד היתר, ושוב הקשו תוס' מבשר וחלב דג"כ כל חד שרי, ותירצו דדרך ביטול אסרה תורה. ומקשין העולם אכתי קשה לאב"י דלא ס"ל הא דדרך ביטול ויליף טכ"ע מבב"ח דליכא חידוש, א"כ לדידי קשה ליהני ביטול.

ומעתה מיני דמר תסתיים שמעתתא דבאמת למסקנא לק"מ דאפשר לברר ע"י צביעה וגם לאב"י לא קשה וכמ"ש השואל, רק תוס' ורש"י הוה קשה להו קושיא דמר לכן כתבו טעם אחר, ובסוגיא דנדה מרא דשמעתתא הוא רבא, ולדידי גם אם אי אפשר לברר לא בטיל כסברת רש"י ותוס', לכן מקשה שפיר מנ"ל הא, אבל למסקנא דניכר ע"י צביעה נקט השואל טעם דהוא אליבא דכו"ע גם לאב"י.

ומאפס הפנאי אקצר והקוצרים אומרים יברכך ה' כחפץ ידידו ואוה"נ

הק' פסח פראנקל

גם אבקש ממר ידידי נ"י לקבוע שיעור פוסק בכל יום עם בני המשכיל ש"י, כי יודע אדוני כי בעת הזאת צריך התעוררות גדול לבחורים שיתמידו בתורת ה'.

מעבר לדף: ליד ידידי הרב החכם השלם סיני ועוקר הרים מה"ו מאיר קליין נ"י אבן יקרה בק"ק פ"ב יע"א.

רבי ישראל חיים לעווי מטיסא-ליק

במאמרי לעיל על משפ' קרויס (בעמ' מב) מוזכר רבי ישראל חיים ב"ר יצחק לעווי מטיסא ליק.

ר' ישראל חיים נשא בזיווג ראשון את מ' רבקה, שנולדה בטיסא ליק בשנת תרי"א, דר אחר נישואיו בטיסא ליק, ונולדה לו מזיווג זה: א) בתו מ' ח' שרה אשת ר' זאב מאיר קרויס הנ"ל בשנת תר"ל.

אח"כ עבר ר' ישראל חיים לדור לישוב טיסא עסלאר, ושם הוליד בשנת תרל"ב את בתו ב) קורנערוקארנעליא. הבת הזו נישאת בטיסא פאלקאניע בשנת תרנ"ב, לשאמועל בן לארינץ לאווי שנולד בטיסא טשאבאי, הם עברו לדור לכפר שאיא-וואדנא הסמוך לסענפעטער ונולד להם שם בשנת תרנ"ג הבן איגנאץ [יצחק], נרשם שהאם נולדה בפאלקאניא והסנדק הי' זקיניו של הילד

ישראל חיים לעווי, סוחר עצים מפאלקאניא. מ' רבקה נפטרה בצעירותה בת כ"ב שנה בלבד, ביום ל' אב תרל"ג בישוב טיסא עסלאר.

אחרי פטירתה נשא ר' ישראל חיים בזיווג שני את מ' פאני לבית פייערליכט, ואחר כך דר עוד כמה שנים בטיסא-עסלאר, שם נולדו לו עוד כמה בנים: ג) הילד זשיגאזיגמאנד, נולד בשנת תרל"ה [נשא את פאני בת לעפאלד ראכליץ

טיסא פאלקאני
 ט"ז כסל' סל' הונח' ר' ונרדכי פריד כ"י
 הונח' ר' ונשה' דוד האלרואוויטץ כ"י
 ר' זלמן וואלף לעווי כ"י
 ר' שמחה זליטץ כ"י

ממאנדאק, ודרו בפאלקאניע, נעקדה"ש הי"ד. אולי הוא ר' שלמה זאב הנקרא ר' זלמן וואלף לעווי שנותן מעות קדימה מטיסא-פאלקאני בשנת תרס"ט לספר 'שמן רקח' ובשנת תרס"ח לספר 'מנוחת אשרי חלק ב', הסנדק הי' זקיננו ר' יצחק לעווי. ד) בתו רעבוס נולדה בשנת תרל"ח, ה) הילד הערמאן, נולד בשנת תר"ס ונפטר בהיותו בן ד' שנה.

בשנת תרמ"א כבר נמצא ר' ישראל חיים בישוב טיסא פאלקאניע שם נולדו לו :

ו) בתו פעפי בתרמ"א. ז) בתו מילי, נולדה בשנת תרמ"ג. ח) בתו לינע, נולדה בשנת תרמ"ה. ט) במעות קדימה לספר מי יהודה בשנת תרצ"ד נמצא בישוב טיסא פאלקאניע ר' משה סג"ל לעווי, אולי הוא ג"כ א' מצאצאיו.

ר' ישראל חיים נפטר בטיסא פאלקאני ביום כ"ז תשרי תרנ"ח, ושם מנו"כ.

אודות אביו ר' יצחק מטיסא ליק יש לברר מתי נפטר, כי בטיסא ליק נרשם פטירת איגנאץ [הכוונה בד"כ ליצחק] לעווי ביום ט"ו תשרי א' דסוכות תרמ"ט בשעה שש אחה"צ

[השקיעה באותו היום שם הי' בשעה 5: 53], בהיותו בן נ"ו שנה שלפי"ז נולד בשנת תקצ"ב, אמנם מאידך יש גם רשימת פטירת אייזק לעווי בטיסא ליק שנפטר בן נ"ח שנה כ"ט סיון תרמ"ה ונולד א"כ בתקפ"ז. אבל הראשון נראה יותר שהוא אביו, כי אף בנו שנקרא ע"ש אביו נקרא איגנאץ, אך אין זו רא"י מכרחת.

יואל וויינשטאק – קרית יואל

מערכת עלי זכרון

מיסודו של הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער זצ"ל
הכתובת לקבלת הגיליון ושליחת מאמרים alyzecharon@gmail.com

© כל הזכויות שמורות